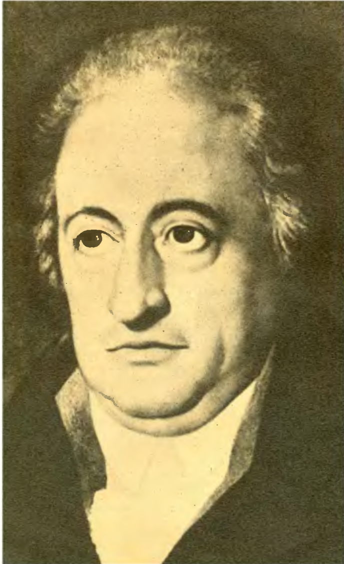
GOETHE

Faust

144

BIBLIOTECA
PENTRU TOŢI

JOHANN WOLFGANG GOETHE

Faust

TRAGEDIE

1 9 6 2

B I B L I O T E C A   P E N T R U   T O Ţ I

E D I T U R A   P E N T R U   L I T E R A T U R Ă

Traducere de *Lucian Blaga*
Prefață de Acad. *Tudor Vianu*

Notă

Textul volumului de față a fost revăzut prin confruntarea cu manuscrisul traducătorului, eliminîndu-se astfel unele greșeli de tipar din vechea ediție. Notele de subsol, aparținînd traducătorului, au fost revăzute și completate. În munca de pregătire a manuscrisului am fost ajutați de fiica traducătorului Ana Bugnariu.

„Biblioteca pentru toți"

PREFAŢĂ

Poemul dramatic *Faust* de Goethe (1749—1832) este una din operele cele mai reprezentative ale epocii care a pregătit prăbuşirea feudalităţii şi absolutismului, a trăit marea revoluţie din Franţa şi a văzut limpezindu-se din încercările acelui timp zorile unei lumi în care se lămureşte un alt sens al existenţei omeneşti, adică a epocii întinse peste ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea şi peste cele dintîi ale secolului următor. Întocmai ca *Orestia* a lui Eschil, ca *Divina Comedie* a lui Dante sau ca dramele lui Shakespeare, opere deopotrivă ale unei mari răscruci, cînd crugul lumii se întoarce şi înţelesuri noi se încheagă, *Faust* al lui Goethe concentrează în sine experienţele cruciale şi concluziile unei perioade din istoria lumii. Această semnificaţie a poemului său, Goethe a obţinut-o aducînd în scenă oameni vii şi întîmplări mişcătoare sau zguduitoare, apoi o întreagă lume de alegorii şi simboluri, capabile să încline fruntea cea mai gînditoare. Multele reflecţii trezite de poemul numit de Goethe „o tragedie" se desprind dintr-o expunere dramatică în care meditaţia se amestecă cu dialogul realist, lirismul cu umorul, frumosul clasic cu fantasticul şi cu grotescul medieval. Puţine sînt operele literaturii care să fi introdus în ţesătura lor un tezaur mai mare de motive, de tonuri, o figuraţie mai numeroasă, ritmuri atît de variate, o limbă la fel de bogată, atîtea imagini şi atîtea idei, mai multă artă şi mai

multă ştiinţă. Poemul lui Goethe înlănţuie pe cititorii lui, alcătuieşte pentru fiecare din aceştia o experienţă esenţială a vieţii, îl robeşte cît timp îl parcurge şi produce neîncetata dorinţă de a-l relua şi de a-l gîndi din nou. Marea complexitate a acestui poem şi rolul pe care-l poate juca în viaţa intelectuală a oricui cer o călăuză. Paginile de faţă, dorind să se facă utile cititorilor, îşi propun să grupeze din nou rezultatele mai de seamă ale cercetării mai vechi, dar să şi adauge lămurirea acelor semnificaţii devenite mai clare omului de azi.

Faust este drama unui învăţat din epoca reformei lui Luther, căruia ştiinţa vremii nemaifiindu-i îndestulătoare, încearcă practicile zadarnice ale magiei şi încheie, în cele din urmă, un pact cu spiritul răului, cu Mefistofel, legîndu-se cu preţul sufletului său pentru a obţine fericirea ca voluptate, ştiinţă şi putere. Faust este deci un rebel împotriva ordinii morale existente. Tema este străveche şi trebuie urmărită, pentru a o înţelege în întruparea dată de Goethe, de-a lungul întregului trecut al omenirii.

Pentru că au existat totdeauna antagonisme sociale, lupte de clasă, prăbuşiri ale cîte unei orînduiri, forme noi ale societăţii omeneşti, înlocuind cu violenţă pe cele anterioare, motivul rebeliunii este unul din cele mai vechi ale literaturii. Comentatorii îl fac să înceapă cu lupta giganţilor şi a titanilor împotriva feluritelor dinastii zeieşti. Unuia din titani, lui Prometeu, îi consacră Goethe un poem, rămas de altfel neterminat, tocmai în epoca în care se situează şi începutul compunerii lui *Faust*. Acesta este însă un rebel asociat cu spiritul răului, cu diavolul, ceea ce ne duce la altă tradiţie. Noul motiv nu putea apărea în antichitatea elină, unde deosebirea dintre spiritul binelui şi al răului nu era cunoscută, unde puterile supranaturale nu erau grupate în jurul celor doi poli ai valorificării morale. Vechile popoare ale orientului şi-au reprezentat întîi un spirit al răului, egiptenii pe Typhon, indienii pe Çiva, perşii pe Ahriman (opus lui Ormuz). Evreii primesc această reprezentare în

timpul exilului babilonic, cînd încep să-şi închipuie existenţa unor spirite rele, conduse de Asmodeu. O veche legendă evreiască reprodusă de scrierea intitulată *Predicatorul Solomon*, îl arată pe acesta furînd diavolului Adramelech „piatra înţelepţilor". Adramelech îl adoarme însă pe Solomon, îl duce în pustiu şi, după ce azvîrle piatra înţelepţilor în mare, guvernează în numele lui. Dar vrăjitorii vor să-şi procure din nou piatra înţelepţilor; ei îl invocă pe diavol şi fac cu el un pact, semnat cu propriul lor sînge. Astfel apare în istoria literaturii motivul pactului cu diavolul.

Acest motiv a revenit adeseori de atunci în legendele creştinismului antic şi medieval. Una din ele stă în legătură cu personalitatea lui Simon Magul, a cărui nefericită reputaţie transmisă prin *Faptele apostolilor* (capitolele 8—9,24), provenea din încercarea nesăbuită de-a cumpăra cu bani pe apostoli. În focul luptelor duse la Roma în sînul primelor comunităţi creştine, între creştinii petriniani şi cei pauliani, adică adepţii sfinţilor Petru şi Pavel, Simon Magul devine un simbol al acestora din urmă, văzut din unghiul celor dintîi. În aşa-zisele „Clementine", legendele atribuite romanului Clemens din secolul al II-lea al erei noastre, prin Simon, autorul vrea să figureze pe Paul, acuzat de pro-petriniani de impostura de a se fi introdus în comunitatea creştinilor, simulînd o viziune a lui Isus şi uzurpînd demnitatea de apostol cu scopul ascuns de a reintroduce păgînismul. Legenda povesteşte cum prin vrăjitoriile lui, învăţate de la spiritul răului, Simon ajunge la Roma şi încearcă să se înalţe la cer în faţa lui Nero, dar un singur cuvînt al lui Petru îl prăbuşeşte. Figura lui Simon Magul apare mai apoi şi în ciclul de legende gnostice, numite „Recognitiones", unde, printre altele, ni se povesteşte de însoţirea lui Simon cu Elena, regina Spartei, cauza războiului dintre greci şi troieni şi despre naşterea unui copil din această unire: episoade care vor reveni în *Faust* al lui Goethe, deşi nu pe calea unei influenţe directe, ci prin intermediul cărţilor germane populare, despre care ne vom ocupa în curînd.

Pînă a ajunge la acestea, se cuvine însă a mai aminti alte cîteva figuri legendare ale unor rebeli aliaţi cu diavolul, apărute în creştinismul antic. Unul din ei este Cyprian din Antiohia, a cărui legendă este consemnată într-un manuscris grec din a doua jumătate a secolului al IV-lea, prelucrată şi versificată apoi de împărăteasa bizantină Eudokia. Aceeaşi legendă apare, în fine, în renumita colecţie a *Vieţilor Sfinţilor*, în *Legenda aurea*. După acest din urmă izvor, Cyprian rîvneşte pe fecioara creştină Justina şi, în acest scop, se aliază cu demonii, dar virtutea credinţei anulează puterea demonilor şi, faţă de aceste dovezi, Cyprian se converteşte, devine episcop şi suferă martiriul în timpul împăratului Decius. Este deci o povestire edificatoare, cu scop propagandistic. Şi-a adus aminte de ea şi a folosit-o într-o epocă de recrudescenţă obscurantistă, în epoca contrareformei, poetul spaniol Calderon, în drama sa: *Magul făcător de minuni* (1637). O altă figură a unui rebel aliat cu demonul este Theophilus din Adana, eroul unei legende din veacul al VI-lea, adesea prelucrată în evul mediu, în care eroul, fostul econom al bisericii din Adana, în Cilicia, semnează un pact cu diavolul, în schimbul făgăduinţei de a-l repune în vechiul său loc, dar este cuprins de remuşcări şi izbuteşte pînă la urmă să anuleze pactul criminal. Figuri de oameni însoţiţi cu demonul sau demonizaţi au apărut mereu în epocile de credinţă obscurantistă. Numărul lor s-a înmulţit în evul mediu. Vom aminti dintre aceştia pe Merlin, vrăjitorul din romanele ciclului breton, sau pe Robert Dracul (Robert le Diable) dintr-o povestire din secolul al XIII-lea, a cărui legendă a readus-o în actualitatea literară, acum un secol şi mai bine, textul lui Scribe şi muzica de operă a lui Meyerbeer. Au trecut apoi în evul mediu drept vrăjitori, aliaţi cu dracul, papii Silvestru al II-lea i Paul al II-lea, ca şi filozoful scolastic Albertus Magnus sau chiar Roger Bacon. Resentimentul popular, neluminat încă de raţiune, atribuia deci unei ali-

anțe demonice originea puterii care-i uimea pe contemporani sau care-i făcea să sufere.

Chiar într-o epocă bogată prin atîtea progrese ale rațiunii, cum a fost aceea a Renașterii și a Reformei, credințele superstițioase, de felul celor de mai sus, nu dispăruseră cu totul. Existau încă vrăjitori în secolul al XVI-lea german și credința în demoni era atît de răspîndită, încît nici Martin Luther, inițiatorul Reformei, nu era liber de ea. Chiar învățați ai vremii, ca Paracelsus și Agrippa von Nettesheim, practicau magia și susțineau că datoresc acesteia succesele lor ca medici. În această atmosferă se constituie legenda lui Faust, consemnată în mai multe cărți poporane. Deși nu se poate stabili o legătură directă între autorii cărților poporane despre Faust și vechile legende ale lui Simon, Cyprian și Theophilus, se poate totuși spune că aceștia sînt precursorii lui Faust. În circulația mondială a motivelor literare — un fenomen de care știința folclorului trebuie să țină seama — motivul rebeliunii și acel al dobîndirii cunoașterii și puterii pe alte căi decît cele naturale este dintre cele mai vechi și a revenit în toate epocile de obscurantism și superstiție. Legenda lui Faust se situează pe linia de dezvoltare a acestui motiv. Pe de altă parte, prin efectul acelor contaminări, de asemeni recunoscute și descrise adeseori de știința folclorului, amănunte ale fabulației, aparținînd vechilor legende, transmise prin tradiție orală seculară, au putut apărea în legenda mai nouă a doctorului Faust. Dar pentru a ne explica modul în care s-a format această legendă, trebuie să ținem seama, în primul rînd, de amintirile contemporanilor care l-au văzut pe Faust în carne și oase, căci eroul cărților poporane și al tragediei lui Goethe corespunde unei personalități istorice; el a trăit cu adevărat în Germania, la sfîrșitul veacului al XV-lea și în primele decenii ale veacului al XVI-lea, între 1480 și 1540. Se crede chiar că se poate pre-

ciza locul naşterii sale la Knittlingen (în Saxonia) şi al morţii, la Staufen în Breisgau. Un cercetător german, Alexander Tille, a publicat în 1900 un volum forte, cuprinzînd toate izvoarele memorialistice şi legendare ale mitului faustic. *Die Faustsplitter in der Literatur des sechzehnten bis achtzehnten Jahrhundert nach den ältesten Büchern herausgegeben von Alexander Tille*, Berlin, 1900. (*Motivul faustic în literatura secolelor şaisprezece-optsprezece, după cele mai vechi izvoare de Alexander Tille*, Berlin, 1900). Cercetătorii care au dorit să explice geneza legendei faustice au găsit în această vastă publicaţie a izvoarelor aproape tot ce era necesar lucrării lor.

Unul dintre aceştia, Kuno Fischer, autorul unuia din cele mai cunoscute comentarii faustice (*Goethes Faust*, 4 vol., 1902), a stabilit patru centre prin care s-au transmis ştirile despre doctorul Faust, vrăjitorul atît de uimitor pentru toţi contemporanii lui. Unul dintre aceste centre este chiar Wittenberg, capitala Reformei. Astfel, într-un catalog al Universităţii din Wittenberg este trecut, sub data de 18 ianuarie 1518, numele unui Johannes Faust (din Mühlberg). Melanchton, unul din capii Reformei, pare să-l fi cunoscut, căci povestirea lui, transmisă de Johannes Manlius (Mennel), autorul unei culegeri de anecdote, *Locorum communium collectanea*, 1562, vorbeşte despre un aventurier, Johannes Faust, care apare la un moment dat în Wittenberg şi se laudă cu unele isprăvi vrăjitoreşti, de pildă cu aceea de a fi determinat victoria trupelor imperiale în Italia sau de a fi zburat la Veneţia şi de a se fi prăbuşit apoi. Din acest izvor se inspiră şi alte povestiri ulterioare pînă la începutul secolului al XVII-lea. Alt centru al difuzării ştirilor despre Faust îl constituie localităţile Rinului de sus. Printre acestea, este semnalat la Basel, unde Johann Gast pare a fi prînzit cu el, după cum povesteşte în *Sermones convivales*, 1548. Oaspetele dăduse bucătarului să-i prepare nişte păsări ciudate şi se aşezase la masă cu un cîine, care la un moment dat a luat figură omenească. Povestirea lui Gast conţine deci şi elemente legendare şi nu poate fi considerată ca un pur izvor

memorialistic. Elemente legendare conţine şi tradiţia din Lipsca, unde în renumita „pivniţă Auerbach", păstrată pînă în zilele noastre, se văd două picturi, datate din 1525, care îl reprezintă pe Faust petrecînd cu studenţii şi călărind pe un butoi cu vin, precum şi versurile care însoţesc tabloul:

„Doktor Faust zu dieser Frist
Aus Auerbachs Keller geritten ist
Auf einem Fass mit Wein geschwind,
Welches gesehen viel Mutterkind.
Solches durch seine subtile Kraft gethan
Und des Teufels Lohn empfangen davon."

(Doctor Faust în această vreme
A călărit ieşind din pivniţa Auerbach
Pe un butoi plin cu vin,
Faptă văzută de mulţi inşi.
A făcut aceasta prin forţa lui subtilă
Şi a binemeritat de la dracu.)

După cum s-a putut stabili, cîrciuma Auerbach a fost clădită însă în 1530, aşa încît datarea din 1525 s-a făcut ulterior de către un pictor care figura o legendă şi — mai este nevoie s-o spunem? — nu de cineva care asistase la eveniment. Mai vrednice de crezare sînt deci ştirile provenind din Erfurt şi Würzburg. În primul din aceste două oraşe l-a văzut, în septembrie 1513, umanistul Conradus Mutianus (Mudt), care într-o scrisoare către Heinrich Urbanus vorbeşte cu dispreţ despre aventurierul lăudăros, întîlnit într-o cîrciumă, vrednic să fie pedepsit, desigur pentru absurdele superstiţii răspîndite în popor. Cu aceeaşi mînie vorbeşte clericul Johannes Trithemius (Tritheim) din Würzburg într-una din scrisorile adunate în *Epistolae familiares*, 1507, adresate matematicianului Virdung, care întrebase de un vrăjitor şi expert în multe ştiinţe, aşteptat cu nerăbdare să apară în Hasfurt. Trithemius povesteşte cum, cu un an mai înainte, pe cînd trecea prin Gelnhausen i se vorbise de un vrăjitor, prezent atunci în localitate. Acesta auzind însă că Trithemius doreş-

te să-l vadă, se grăbise să dispară. Clericul nu putu afla decît că vrăjitorul se lăuda a cunoaşte atît de bine operele lui Plato şi Aristoteles, încît dacă acestea ar fi dispărut, el le-ar fi putut reconstitui în întregime. La Würzburg se lăudase că poate să săvîrşească toate minunile lui Isus, că este cel mai desăvîrşit dintre alchimişti şi că poate satisface orice dorinţă omenească. Trithemius văzuse şi un fel de carte de vizită a vrăjitorului, cu următorul cuprins: *Magister Georgius Sabellicus, Faustus junior, fons necromanticorum, astrologus, magus secundus, chiromanticus, aeromanticus, pyromanticus, in hydra arte secundus.* Acest document — care zugrăveşte bine personajul: un impostor — are nevoie de unele explicaţii, încercate de istoricii literari. Nu vom insista, în această rapidă schiţă, asupra lor. Ne interesează mai degrabă concluzia scrisorii lui Trithemius: *„Aceasta este,* scrie el, *ceea ce îţi pot spune cu deplină siguranţă despre omul pe care îl aştepţi cu atîta curiozitate; nu vei găsi în el un filozof, ci pe un nebun vanitos şi insolent. Acest palavragiu şi înşelător ar trebui să primească o pedeapsă corporală, pentru a face să înceteze odată lăudăroşeniile lui criminale şi duşmane bisericii."* Deşi calitatea morală a personajului nu putea provoca îndoieli, epoca era în unele privinţe atît de înapoiată, încît, în 1536, eruditul Joachim Camerarius îl întreabă pe consilierul Daniel Stiber din Würzburg ce gîndeşte Faust despre situaţia politică la începutul războiului dintre Carol al V-lea şi Francisc I al Franţei. Tot astfel, Philipp von Hutten, plecînd spre Venezuela pentru a căuta aur, îi cere lui Faust o consultaţie relativă la succesul probabil al expediţiei lui şi, într-o scrisoare din 1540, confirmă fratelui său adevărul prezicerilor lui Faust.

Am citat, folosind rezultatele cercetărilor mai vechi, numai cîteva din izvoarele contemporane cu Faust; destul totuşi pentru a vedea cu ce trăsături a fost transmisă figura acestuia cărţilor poporane care încep să apară încă de la sfîr-

șitul veacului al XVI-lea. Cea dintîi dintre acestea, publicată în 1587 la Frankfurt pe Main, este o tipăritură a librarului Johann Spiess. Lungul ei titlu ne asigură că scrierea a fost alcătuită pentru a servi ca exemplu teribil tuturor orgolioșilor și ambițioșilor abătuți de la dreapta credință. Cartea a avut mai multe ediții, a fost prelucrată în versuri și tradusă în limbile olandeză, engleză și franceză. În 1593 i-a urmat o a doua parte, atribuită unui Christoph Wagner. Publicația aceasta alcătuiește materialul brut al poemului lui Goethe. Johann Faust ne este înfățișat ca un fiu de țărani din Roda, lîngă Weimar, trimis pentru învățătură înaltă la Wittenberg. Cum avea *„o minte capabilă să învețe iute, cu aptitudini și înclinări pentru studii"*, devine doctor în teologie. Împrietenindu-se cu tot soiul de oameni uită scripturile și pornește la Cracovia, pentru a studia magia. Este indicată pasiunea cunoașterii, foarte puternică în sufletul lui Faust: *„a dobîndit aripi de vultur și a vrut să cerceteze toate temeiurile cerului și ale pămîntului"*. Înapoiat la Wittenberg, el invocă pe diavol, pe Mephostophiles[1] care-i apare îmbrăcat ca un călugăr: accent anticatolic, caracteristic pentru epoca Reformei, în care ne găsim. Faust încheie un pact cu Mephostophiles, pe o durată de douăzeci și patru de ani, prin care cel dintîi se leagă să abjure credința și să-și cedeze sufletul, iar cel de-al doilea să-i ofere lui Faust toate puterile spiritului și împlinirea tuturor dorințelor sale. Autorul cărții poporane este conștient că ne aflăm în fața unui caz de rebeliune titanică: *„Această lepădare de credință nu este altceva decît trufie, deznădejde, blestem și lipsă de măsură, ca aceea a uriașilor, despre care au povestit poeții: cum au îngrămădit munții unul peste altul și au pornit război împotriva Domnului, sau ca a îngerului rău, care s-a opus Domnului și a fost prăvălit din pricina răutății și a trufiei lui. Deci cine vrea să se înalțe prea*

[1] Numele de *Mephostophiles*, devenit mai tîrziu *Mefistofeles* pare a veni de la grecescul *mephotophiles* = acel care nu iubește lumina sau, după o altă ipoteză, de la *mephaustophiles* = acel care nu-l iubește pe Faust.

sus, acela se prăbușește adînc." Totuși trufia lui Faust este mai mult intelectuală. Ca om al Renașterii, pasiunea cunoașterii este puternică în sufletul lui Faust. În momentul semnării pactului, el spune: „*Mi-am propus să cercetez elementele și deoarece, după darurile care mi-au fost hărăzite de sus, n-am găsit în mintea mea îndemînarea trebuincioasă și nici n-am putut-o învăța de la oameni, am ales și m-am dat în puterea spiritului infernal, pentru ca acesta să-mi vestească și să mă instruiască în știința dorită*". Opt ani rămîne Faust la Wittenberg, în tovărășia lui Wagner, discipolul lui și al lui Mephostophiles, care îi împlinește toate dorințele și-l face să audă o muzică minunată, ori de cîte ori îl încearcă vreo remușcare. Faust dorește să se căsătorească, dar diavolul îi refuză căsătoria, făgăduindu-i însă cele mai frumoase femei, „așa încît inima îi tremură de bucurie". În convorbirile sale cu Mephostophiles, Faust află tainele în legătură cu cerul și iadul, și despre căderea lui Lucifer. În soarta acestuia, Faust recunoaște pe a sa și plînsul căinței îl podidește. Află apoi secretele despre originea și orînduirea lumii, despre mersul planetelor, despre chipul cum se produc anotimpurile, despre însușirile elementelor. Știința cosmologică a lui Mephostophiles este însă aceea a antichității, a sferelor cerești; noile descoperiri ale lui Copernic nu o îmbogățiseră cu nimic. Prin toate aceste învățături, Faust devine totuși un mare matematician, capabil să prezică fenomenele astronomice și meteorologice și să calculeze datele calendaristice. Atunci începe călătoria lui Faust, sub conducerea lui Mephostophiles. La Roma, eroul admiră strălucirea palatului papal și rămîne trei zile și trei nopți acolo, făcîndu-i papei tot felul de farse, „spre înveselirea poporului luteran", după cum observă unul dintre comentatori. La Constantinopol, cei doi călători se înfățișează sultanului, Mephostophiles îmbrăcînd, în această împrejurare, costumul și podoabele papei. Ajung astfel la curtea împăratului (Carol al V-lea). Împăratul dorește să vadă un alt stăpînitor al lumii deopotrivă cu el și Mephos-

tophiles îl vrăjeşte pe Alexandru cel Mare şi pe soţia lui. Înainte de a părăsi curtea împăratului, Mephostophiles săvîrşeşte o farsă, făcînd să-i crească unui curtean care dormea o pereche de coarne. Ajung astfel la curtea contelui de Anhalt, căruia i se înalţă, prin vrăjitorie, un castel pe o înălţime din preajmă. O grădină feerică răsare în jurul castelului, asemănătoare aceleia pe care, după legendă, Albertus Magnus o făcuse să apară la Colonia cu prilejul unei vizite regale. Focuri de artificii ţîşnesc din toate părţile. Butuci de viţă, încărcaţi cu struguri, cresc dintr-o masă. Dacă autorul cărţii poporane alege aceste etape ale călătoriei lui Faust şi Mephostophiles, unde vrăjitoriile lor se execută cu umor împotriva gazdelor, împrejurarea provine din resentimentele luteranului, pentru care papa era un adevărat anticrist, sultanul un duşman al creştinătăţii, împăratul (Carol al V-lea) conducătorul detestat al contrareformei, iar contele de Anhalt un calvinist, la fel de rău văzut în cercurile luterane. Călătoria durase şaisprezece ani. Faust şi Mephostophiles se înapoiază la Wittenberg. Un bătrîn şi evlavios medic încearcă să-l aducă în drumul drept pe eroul rătăcit, dar intervine Mephostophiles care obţine o întărire a pactului. La un banchet studenţesc unul dintre studenţi îşi exprimă dorinţa s-o vadă pe Elena, şi aceasta, prin vrăjitoriile lui Faust, apare în adevăr. Studenţii sînt covîrşiţi de farmecul iubirii, dar într-una din nopţile următoare Elena apare încă o dată, de data aceasta numai lui Faust. Din însoţirea lor se naşte un copil minunat, Justus Faustus, care în curînd va dispărea împreună cu mama sa. Faust îmbătrînise acum. Nu mai avea de trăit decît o lună; remuşcarea îl cuprinde şi, plin de durerea crimelor sale, îşi ia rămas bun de la prieteni şi de la discipoli. Elementele naturii par a fi intrat în răscoală şi, printre fulgere şi tunete, Faust coboară în iad.

După cartea poporană din 1587—1590, urmează alte versiuni, a lui Widman, la Hamburg, în 1599, a lui Pfitzer, un medic din Nürnberg, în 1674, cu ediţii succesive pînă în 1726. O ultimă prelucrare apare sub pseudonimul *„ein christ-*

lich Meinender" (un creştin), la Frankfurt şi Lipsca, în 1725. Aceasta este versiunea pe care a cunoscut-o Goethe încă din copilăria lui, după cum ne informează scriitorul în *Poezie şi adevăr*. În 1802, adică într-un moment înaintat al redactării poemului, Goethe împrumută de la biblioteca din Weimar povestirea lui Pfitzer, pe care o ţine mai multe luni la sine. Versiunea lui Pfitzer conţine episodul iubirii lui Faust pentru o frumoasă fată din popor, care îi rezistă. De altfel, fiecare dintre prelucrările succesive ale legendei primitive posedă caracteristicile ei tematice, fără ca semnificaţia adîncă a povestirii să se schimbe. În legătură cu această semnificaţie se va produce însă fapta creatoare a lui Goethe. Pînă a ajunge s-o precizăm, este necesar să stabilim cîteva din etapele cele mai de seamă ale dezvoltării legendei în creaţia cultă şi scenică.

O traducere engleză a cărţii faustice poporane, publicată la Frankfurt, apare în 1592. Această traducere este probabil izvorul tragediei lui Cristopher Marlowe (1564—1593), *Tragical history of life and death of doctor Faustus (Istoria tragică a vieţii şi morţii doctorului Faustus)*, reprezentată în 1594 şi publicată, cu unele interpolaţii, în 1604, adică după moartea autorului. Cristopher Marlowe este unul din cei mai înzestraţi contemporani ai lui Shakespeare şi acela care-l aminteşte mai de aproape prin patosul lui tragic. În scurta lui carieră, întovărăşită de o reputaţie de ateism, care l-ar fi putut duce la rug, şi sfîrşită printr-o moarte violentă, Marlowe a dotat scena engleză cu mai multe caractere titanice: a lui Tamerlan, cuceritorul mongol, a ducelui de Guise, exterminatorul hughenoţilor în noaptea de pomină a Sfîntului Bartolomeu, a lui Faust, vrăjitorul german. Titanismul lui Marlowe este o expresie a epocii reginei Elisabeta, cînd aventurierii englezi străbat mările şi continentele îndepărtate, supunîndu-le cu violenţă exploatării lor.

Fără a avea o legătură directă cu aceste împrejurări, Faust, ca şi ceilalţi titani ai lui Marlowe, reprezintă un caracter admirat în vremea lui, prin îndrăzneala şi intensitatea pasiunilor. Mersul acţiunii în tragedia lui Marlowe aminteşte pînă la un punct pe acel al cărţii poporane germane. La început, Faust este prezentat ca un savant dezgustat de ştiinţa vremii şi care cere lumini şi putere nouă magiei. Monologul iniţial aminteşte pe acel al eroului lui Goethe, deşi acesta pare a nu fi luat cunoştinţă de tragedia lui Marlowe. Este invocat Mefistofel, care îi propune un pact pentru o durată de douăzeci şi patru de ani. În zadar o voce internă îl îndeamnă: „Întoarce-te către Domnul", răspunsul lui Faust este al trufiei: „Nu! Domnul nu te iubeşte, Domnul tău este propria-ţi voinţă". Mefistofel îi dăruieşte o carte, ale cărei semne au proprietatea să-l înzestreze cu putere asupra aurului, a elementelor şi a demonilor. Într-o călătorie prin lumea largă, titanul lui Marlowe, ca şi eroul cărţii poporane, ajunge la Roma, unde se amestecă în conflictul dintre papă şi antipapă, făcîndu-i farse unuia din ei. În faţa împăratului, îi vrăjeşte pe Alexandru şi pe Dariu. La un banchet studenţesc o face să apară pe Elena. Un bătrîn încearcă să-l aducă la dreapta credinţă. Mefistofel intervine pentru a întări din nou pactul. Elena i se arată încă o dată lui Faust şi un farmec nespus îl covîrşeşte: „Îmi dai cu sărutarea ta eternitatea". Cînd ceasul din urmă îl ajunge, Faust vrea să oprească timpul în loc, să se ascundă sub dealuri şi munţi, să coboare în adîncimile pămîntului, să se învăluiască în nori, să se piardă în ocean, să emigreze cu sufletul, după credinţa metempsihozei, în trupul unui animal. Dorinţe zadarnice! Orologiul bate ceasul ineluctabil. Faust este pierdut; iadul îl înghite. Corul intonează:

„Mlădiţa, creşterii menită, s-a răpus
Şi laurii lui Apolon pe fruntea
Cea înţeleaptă-i pîrjoleşte focul.
Pierdut e Faust. Cugetaţi căderea-i
Ce ne învaţă, oameni iscusiţi:

Să nu rîvniţi la cele ce-s oprite.
Pe cel adînc îl duce adîncimea
Să creadă că mai mult e-n stare-a face
Decît ce e îngăduit de Domnul."

Tragedia lui Marlowe, ca şi cartea poporană germană, vrea să aibă deci un sens moralizator. Şi cu toate că poetul englez, ca om al Renaşterii, arată simpatie titanului ahtiat de cunoaştere, el face totuşi o concesiune eticii religioase a vremii, menind pe eroul său pierderii şi damnaţiunii. Între Faust al lui Marlowe şi cel al lui Goethe, trec două sute de ani. Motivul faustic s-a transmis în vremea aceasta prin menţinerea lui pe scenă. Actori englezi duc legenda în Anglia şi o readuc în Germania, în versiunea lui Marlowe, pe la începutul secolului al XVII-lea. O reprezentaţie a tragediei lui Marlowe este semnalată la Dresda, în 1626. Trupele germane de actori rătăcitori o introduc în repertoriul lor şi o reprezintă în tot decursul secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea. Reprezentaţia are loc la Frankfurt, în 1741 şi 1742, cînd Goethe nu se născuse, şi în 1767, cînd era student la Lipsca. Este sigur însă că Goethe a asistat, după înapoierea de la Frankfurt, la o reprezentaţie a tragediei lui Faust pe scena teatrului de păpuşi, pentru care se alcătuise o nouă versiune, adeseori înfăţişată în diferite centre culturale ale Germaniei.

Tema faustică a ispitit pe mai mulţi scriitori ai secolului al XVIII-lea, dar este sigur că acel care a supus-o unei evoluţii hotărîtoare şi i-a dat o semnificaţie cu totul deosebită de aceea a cărţilor poporane şi a lui Marlowe a fost Lessing, unul din cei mai de seamă îndrumători ai literaturii germane în epoca luminilor. Rolul epocal al lui Lessing în istoria literaturii germane este, printre altele, acela de a o fi eliberat de influenţa clasicismului francez, ca expresie a absolutismului, într-o vreme în care alţi scriitori, în frunte cu Gottsched, îl susţineau teoretic şi îl propuneau ca exemplu. Într-unul din articolele sale de critică literară, în a şaptesprezecea scrisoare asupra literaturii (*Litteraturbriefe*),

din 1759, el opune influenței franceze, pe aceea engleză a lui Shakespeare, mai apropiată de spiritul german, după cum o dovedește legenda lui Faust, o adevărată temă shakespeariană. Scriitorul amintește propria lui încercare de a dramatiza această temă. Lessing s-a dedicat acestei lucrări în două răstimpuri ale carierei sale, în 1758 și în 1767–68. Manuscrisele definitive s-au pierdut însă, și cercetătorul actual nu mai are la dispoziție decît cîteva fragmente postume, suficiente totuși pentru a aprecia inovația lui Lessing în istoria seculară a motivului. Trecînd peste amănuntele chipului în care acțiunea se dezvoltă, trebuie să constatăm că, față de toți predecesorii lui, Lessing este cel dintîi care nu mai menește pe Faust damnațiunii, ci mîntuirii. În ultima clipă a vieții lui Faust, diavolul strigă: *„Este al meu!"*, dar o voce cerească răspunde: *„Nu triumfa! N-ai învins umanitatea și știința; divinitatea n-a dăruit omului cel mai nobil dintre instinctele sale pentru a-l face nenorocit în eternitate."* Faust este deci mîntuit pentru că, în toate rătăcirile și greșelile sale, a dat urmare înclinației și pasiunii de a cunoaște. Pentru a găsi această nouă soluție vechii legende, a trebuit ca puterea eticii religioase să slăbească o dată cu ascensiunea burgheziei raționaliste a vremii. Faust al lui Lessing este deci unul din roadele iluminismului german și temelia pe care Goethe va clădi, adîncind însă mai departe semnificația vechii legende și punînd-o de acord cu unele din aspirațiile capitale ale omenirii, actuale și astăzi.

Faust de Goethe este rezultatul uneia din cele mai lungi elaborații pe care le cunoaște istoria literară. Începută în anii primei tinereți, opera a fost terminată cu cîteva luni înainte de moartea autorului, în 1832, cînd a fost publicată și a doua ei parte. Goethe indică drept an al începutului lungii compuneri al douăzecilea al vieții sale, deci anul 1769. Era pe atunci student la Lipsca. Tînărul care citise, încă de pe cînd era copil, versiunea din 1728 a cărții poporane faus-

tice, se gîndeşte să-i folosească tema într-un poem dramatic. Uneori întîrzie în circiuma Auerbach, după cum mărturiseşte într-o scrisoare din 1767, către prietenul său Behrisch. Cînd se înapoiază la Frankfurt cade sub înrîurirea domnişoarei von Klettenberg, o pietistă, şi împreună studiază cărţi de alchimie, îşi formează un laborator prevăzut cu toate aparatele şi uneltele necesare unui alchimist şi încearcă să producă *liquor silicum*, licoarea capabilă să transforme toate metalele în aur. Citeşte pe medicii şi magicienii Renaşterii germane, pe Paracelsus şi pe Agrippa von Nettesheim. Cînd ajunge la Strassburg, unde pornise pentru continuarea studiilor, face descoperirea evului mediu germanic în marea catedrală a oraşului. Aici se produce întîlnirea hotărîtoare cu Herder, care-i aduce revelaţia poeziei Orientului, a lui Homer, Ossian şi Shakespeare, dar mai cu seamă a poeziei populare şi a vechilor legende. Din lumea acestora se ridică figura lui Götz von Berlichingen şi din nou a lui Faust. Este vremea aşa-zisei *Sturm-und-Drangperiode*, epocă în care literatura germană dobîndeşte o nouă conştiinţă a specificităţii ei naţionale şi întreţine cultul originalităţii şi al titanilor. Din această vreme datează poemele realizate parţial, un Mahomet, un Prometeu, un Ahasverus. Ideea de a compune un Faust este rodul aceleiaşi epoci. Au avut-o şi alţi tineri scriitori ai vremii, prieteni de-ai lui Goethe, un Lenz, un Klinger, un Müller.

Goethe se consacră marelui său poem în anii 1773—1775. Se încheagă atunci prima versiune a lui Faust, aşa-zisul *Urfaust*, pierdut în manuscrisul lui original şi regăsit, într-o copie străină, abia în 1887, de Erich Schmidt, care-l publică. După mai bine de doisprezece ani, opera este reluată şi modificată în forma ei şi îmbogăţită, în timpul călătoriei în Italia, cu scene noi. Astfel se formează în 1788—1790 aşa-zisul *Fragment*, apărut în al şaptelea volum al *Operelor* publicate de editorul Göschen. Între 1797 şi 1801, după ce compusese romanul *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*, poetul îşi îmbogăţeşte opera cu *Dedicaţie*, *Prologul în teatru*, *Prologul*

în cer, al doilea monolog al lui Faust, scena plimbării pînă la apariția lui Mefistofel și alte episoade mai mici. După 1804, cînd librarul Cotta îi cere o nouă ediție a operelor sale, poetul își revede și completează manuscrisul și astfel, în 1808, poate să apară prima parte a tragediei în al optulea volum al *Operelor*, publicate de Cotta. A doua parte a poemului, schițată încă din 1797, trecută în forma unui început de realizare în 1799, este apoi părăsită și după o lungă epocă, în care poetul se consacră multor alte lucrări, este reluată și dusă la sfîrșit în 1825—1832. Se poate spune că Goethe a meditat și a realizat poemul *Faust*, opera capitală a vieții lui, de-a lungul întregii sale existențe literare. Această operă va conține deci rodul tuturor experiențelor sale ca om și artist și o icoană a întregii dezvoltări a societății moderne, în epoca în care s-au succedat revoluția franceză, campaniile napoleoniene, dezvoltarea tehnicii și revoluția industrială, apariția socialismului utopic. Poemul lui Goethe nu se referă direct la aceste evenimente, dar linia lor de dezvoltare a fost decisivă pentru formarea concepției poetului, așa cum rezultă din soluția dată vechiului motiv folcloric.

După o dedicație lirică, adresată martorilor trecuți ai vieții poetului și după „prologul în teatru", în care publicul este prevenit că nu se găsește în fața unei piese în sensul concepției teatrale a vremii, drama propriu-zisă începe cu „prologul în cer". Cerul e reprezentat în sensul credințelor medievale. Dumnezeu e înconjurat de îngeri care proslăvesc frumusețea creației. Mefistofel își rîde de osteneala și agitația zadarnică a oamenilor. Dumnezeu a autorizat prezența diavolului, a spiritului negației, pe lîngă oameni ca un stimulent al acțiunii lor. Încrezător în năzuința spre adevăr, sădită în fiecare suflet omenesc, se angajează o prinsoare între creator și spiritul negației, menită să dovedească noblețea aspirației fundamentale a omului în ciuda ispitirilor

care-l pot încerca. Este ales Faust ca obiect al prinsorii. Tragedia lui Faust va fi deci realizarea pe pămînt, în condițiile unei existențe omenești, a unei prinsori făcute în cer.

Faust este un învățat bătrîn. Știința vremii nu i-a adus decît dezamăgiri. Magia îi va deschide poate drumul către cunoașterea secretelor lumii. Faust nu dorește însă numai cunoașterea, dar și cea mai largă îmbrățișare a întregii naturi și vieți. Aspirațiile învățatului se completează cu acele ale omului, într-un elan spre universalitate, caracteristic pentru spiritul Renașterii, pe care eroul îl reprezintă. Este invocat deci spiritul pămîntului, dar în fața teribilei lui arătări, semeția lui Faust se prăbușește, ca un semn că nu prin practice magice și dintr-o dată, ci prin extinderea succesivă a experienței i se pot destăinui omului sensurile și bucuriile cele mai înalte ale naturii și vieții. În contrast cu Faust apare școlarul lui, Wagner, tipul învățatului mediocru, care nu cunoaște pasiunea nimicitoare a maestrului său. Deznădejdea lui Faust este atît de adîncă, încît se pregătește să-și pună capăt vieții, cînd clopotele învierii opresc mîna sinucigașului. O plimbare, în tovărășia lui Wagner, printre oamenii simpli, bucuroși de zilele de sărbătoare, așterne o alinare peste zbuciumul lui. Înapoiat în camera de studiu, un cîine se strecoară alături de el. Este Mefistofel. Urmează scena pactului, întreruptă de apariția unui tînăr discipol, a cărui figură repetă pe plan umoristic, îndoita aspirație a lui Faust către cunoaștere și viață. Pactul prevedea luarea în stăpînire a sufletului lui Faust de către Mefistofel, în momentul în care acesta îi va procura eroului o fericire atît de mare, încît clipa va fi rugată să se oprească. Îi sînt oferite mai întîi lui Faust josnicele plăceri ale beției în pivnița Auerbach; dar eroul privește cu repulsie către ele. Întinerit în bucătăria vrăjitoarelor, iubirea i se înfățișează lui Faust în arătarea grațioasă și inocentă a Margaretei. Dar pentru că în dragostea care se naște între ei se afirmă o aspirație mai înaltă a sufletului, Mefistofel o retează, făcînd din Faust ucigașul fratelui Margaretei, al lui Valentin. Refugiați la

vrăjitoare, în noaptea Sfintei Valpurgia, eroul se lasă stăpînit de voluptate, pînă în pragul împlinirii pactului încheiat. Dar cînd imaginea Margaretei i se arată din nou, egoismul lui e învins. El aleargă să-și ajute iubita, acuzată de crima de pruncucidere, dar o găsește în închisoare, trăindu-și ultimele clipe, cu mintea rătăcită. Experiența plăcerii n-a învins sufletul lui Faust. Dimpotrivă. În natura lui fecundă noi aspirații și doruri au luat naștere.

Faust a fugit departe de locul în care a luat sfîrșit tragedia Margaretei. Este cufundat într-un somn adînc și regenerator. Spiritele îl mîngîie. Ariel îi cîntă. Cînd se trezește, splendoarea creației aprinde din nou în el dorința de viață, noi năzuințe. Se găsea în apropiere curtea împăratului indicat fără o altă determinare, dar destul de expresiv, pentru a recunoaște pe aceea a unui suveran absolutist, lacom de plăcere, înconjurat de bufoni, incapabil să răspundă gravelor probleme ale statului asaltat de o criză financiară. Este ca un ecou întîrziat al dificultăților în care s-a zbătut Franța în epoca minorității lui Ludovic al XV-lea și a regenței. Ca un alt Law, Mefistofel se propune să găsească mijloacele de a birui greaua încercare a statului. Împăratul dorește s-o vadă pe Elena, regina Spartei, cea mai frumoasă femeie care a trăit vreodată. Faust descinde în regiunea „mumelor", acolo unde se găsesc tiparele eterne ale realității, pentru a o aduce pe Elena. Dar ceea ce obține Faust nu este decît reflexul Elenei. Sufletul lui se încinge însă de dorința posesiunii aceleia care întrupa armonia perfectă dintre spirit și materie a lumii grecești. Încercînd s-o cuprindă, reflexul inconsistent al Elenei se risipește. Faust își pierde cunoștința și Mefistofel îl readuce în vechea lui cameră de lucru. Găsește aici pe Wagner devenit un reputat savant care, prin procedeele alchimiei și ajutat de Mefistofel, creează într-o fiolă o ființă vie, un om de mici dimensiuni, un *homunculus* (așa cum i se atribuise altădată și lui Paracelsus). Homunculus deține o știință întinsă și el este acela care arată că dorul îl va ucide pe Faust, dacă acesta nu va fi îndrumat către înso-

ţirea cu Elena. Eroul este deci transportat vrăjitoreşte în Grecia, unde demonii antichităţii s-au adunat pe pajiştile Tesaliei, într-o nouă noapte valpurgică. Faust se trezeşte la atingerea pămîntului binecuvîntat al Greciei. Mefistofel a luat hidoasa înfăţişare a lui Phorkias. Homunculus doreşte să dobîndească existenţă în lumea exterioară. Dar înţeleptul Thales îl previne că viaţa nu poate lua forme statornice decît dezvoltîndu-se succesiv din elementul primar, din apa mării unde au apărut mai întîi germenii vieţii. Ideile transformismului, exprimate şi în scrierile naturalistice ale poetului, inspiră acest pasaj al poemului său. Cînd se arată frumoasa Galateea, întruparea splendorii corporale, fiola lui Homunculus se sparge de carul ei şi creaţia artificială a lui Wagner se risipeşte în mare. Dar Faust o caută mereu pe Elena, întreabă de ea pe Sfinx, pe înţeleptul centaur Chiron, pe Manto, fiica lui Esculap, care-l conduce în imperiul umbrelor, pentru a o răpi de acolo, ca altădată Orfeu pe Euridice. Elena apare la Sparta, în aşteptarea soţului ei, a lui Menelau, care trebuia să vină de la Troia. Dar cum Phorkias înspăimîntă pe Elena şi pe însoţitoarele ei cu ameninţarea că Menelau se pregăteşte să le ucidă, oferindu-le ca jertfă zeilor, Elena se refugiază la Faust, care îi este prezentat ca un stăpînitor din nord, unde regina greacă ar putea găsi linişte şi siguranţă. Atunci se produce însoţirea lui Faust cu Elena, din care ia naştere un copil minunat, Euphorion, menit morţii timpurii. Prin unirea cu Elena, Faust a ajuns la punctul cel mai înalt al înnobilării firii sale. Dar idila antică a iubirii cu Elena se sfîrşeşte tragic, cînd Euphorion prăbuşindu-se în zborul lui, ca un alt Icar, Elena dispare în acelaşi moment.

Veşmintele Elenei, transformate în nori, îl transportă pe Faust în zbor, pe o înălţime de munte, în Germania. El nu vrea să devină un stăpînitor de ţară, în stare să-şi satisfacă orice dorinţă, cum îi propune Mefistofel. Nu aspiră nici către glorie, ci către faptă. În zare se lămureşte un ţinut mereu inundat de apele mării. Faust doreşte să-l răpească

furiei elementelor. Împăratul, pe care Faust și Mefistofel îl ajută să-l învingă pe contraîmpăratul *(Gegenkaiser)*, pornit cu armele împotriva lui, le dă ca feud, țărmul inundabil al mării. Faust a găsit acum un teren propice pentru setea lui de acțiune, pentru năzuința lui neostenită. A ajuns acum moșneag centenar. Din vechea paragină a creat, prin munca îndîrjită a multor mii de oameni, o țară înfloritoare. La capătul unui canal, construit pe locul mlaștinilor de altădată, se înalță palatul lui. Dar zarea îi este închisă de o colină pe care se găsește bordeiul bunilor bătrîni Philemon și Baucis (figuri și nume împrumutate *Metamorfozelor* lui Ovid). Îi poruncește deci lui Mefistofel să-i mute pe bătrîni. Dar Mefistofel dă foc casei și bătrînii își găsesc acolo moartea. O mîhnire adîncă îl apasă pe Faust. Atunci îi apar patru arătări, patru femei bătrîne în veșminte cernite: Lipsa, Vina, Nevoia și Grija. Faust le închide ușa, dar doamna Grijă îl urmează, strecurîndu-se pe gaura cheii; este însoțitoarea oricărei activități omenești. Acum, cînd eroul a recunoscut că valoarea vieții stă în faptă, în acțiunea pusă în slujba oamenilor, teribila doamnă Grijă i se alătură din nou. Sub suflarea Grijii, bătrînul orbește. Din adîncimea nopții lui el îndeamnă pe muncitori să-și sfîrșească mai repede lucrarea. În viziunea poporului activ, liber și fericit care va trăi odată pe pămîntul smuls de el furiei valurilor, Faust rostește cuvîntul rezolutoriu al pactului încheiat altădată cu Mefistofel, gustă delectarea unei clipe supreme și cere clipei să se oprească. Bătrînul s-a prăbușit; lemurele îl așează în groapa pregătită mai dinainte. Dar fericirea n-a fost pentru Faust recompensa unei posesiuni, ci a unei năzuințe menite să se continue în viitor. Mefistofel a pierdut prinsoarea. Sufletul lui Faust urcă în glorie cerească, printr-o lume de simboluri. Corul final preslăvește puterea îndurării, a „eternului feminin", a iubirii care l-a mîntuit pe Faust.

*

Dacă facem comparație între poemul lui Goethe, a cărui dezvoltare am schițat-o mai sus în liniile ei cele mai gene-

rale, şi tema aşa cum a fost primită din cărţile poporane şi creaţia cultă anterioară, se impun mai multe constatări. Cu drept cuvînt putea spune Friedrich Engels, într-o scrisoare din 1839 către Friederich Graber, că în timp ce *„Faust al cărţilor poporane este un vrăjitor cu totul comun, Goethe a pus în el psihologia mai multor secole"*. Mai întîi, latura grotescă a personajului, destul de dezvoltată în cărţile poporane, dispare cu totul la Goethe. Faust este aici un caracter dintre cele mai nobile, animat nu numai de pasiunea cunoaşterii, dar şi de o năzuinţă atotcuprinzătoare, satisfăcută în cele din urmă prin acţiunea folositoare societăţii. Conştiinţa lui se îmbogăţeşte treptat în cursul desfăşurării acţiunii; concluziile lui morale se adună şi sensul existenţei omeneşti i se dezvăluie, nu prin instantaneitatea magiei, ci prin acumularea experienţelor. Faust este poemul experienţei omeneşti.

Unei adînci transformări a fost supusă şi figura lui Mefistofel. Diavolul nu mai este acum figura care concentrează în sine toate spaimele şi repulsiile omului medieval. Nu mai avem de-a face aici cu figura subumană, cu gheare, coadă şi coarne, a lui Hyeronimus Bosch, ci ca un curtean în costumul spaniol al absolutismului, un personaj plin de experienţă, cu o judecată sigură şi clară, fără de iluzii, capabil să pătrundă pînă în cele mai ascunse determinări egoiste ale acţiunilor omeneşti: umorul, iscusinţa şi ingeniozitatea lui sînt neîntrecute. Prin gura lui Mefistofel, observă Engels odată (în articolul despre cartea lui Karl Grün asupra lui Goethe), poetul a revărsat *„batjocura lui cea mai amară asupra societăţii germane a timpului său"*. În economia generală a piesei, Mefistofel este spiritul răului, întruparea negaţiei, dar şi forţa din care se degajă îndrumarea bună şi folositoare oamenilor. Dar în cadrul acestei esenţe generale a personajului, Goethe l-a îmbogăţit cu trăsăturile curteanului, aşa cum le-au produs secolele feudalismului şi ale absolutismului. Tocmai pentru că este reprezentantul vechilor clase conducătoare, Mefistofel nu poate înţelege elanul lui Faust, adică al omu-

lui creator, format în condițiile ascensiunii burgheze. Mefistofel crede că-l va putea cîștiga pe Faust, oferindu-i plăcerea și puterea, dar se înșală, deoarece îi lipsesc elementele de înțelegere și apreciere a omului consacrat creației sociale. Toate aceste trăsături ale caracterului lui Mefistofel lipsesc din creația faustică anterioară. În general, toate figurile pe care Goethe le-a împrumutat tradiției legendare se înfățișează cu o abundență a notelor constitutive, cu o adîncire a semnificației lor tipice și cu o îmbogățire a individualizării lor, față de care toate creațiile trecutului pe aceleași teme apar sărace și schematice.

Episodul Elenei, prezent în cărțile poporane și la Marlowe, dobîndește de asemeni o altă semnificație la Goethe. Acest episod întrupează un moment de seamă în dezvoltarea societății germane la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului următor. Era o vreme cînd față de numeroasele contradicții și conflicte care se aglomeraseră în orînduirea socială a vremii, națiunile contemporane năzuiau către eliminarea acelor contradicții, către stabilirea unei noi unități, a unei noi împăcări a omului cu lumea și cu societatea. Pentru a obține o astfel de așezare și în urma unei lungi epoci de critică a vechilor instituții, în urma muncii de cultură a iluminismului, burghezia franceză săvîrșește revoluția ei. Pentru că burghezia germană n-atinsese încă același grad de dezvoltare, pentru că pozițiile feudalismului rămăseseră puternice în dreapta Rinului, existau scriitori care credeau că pot obține rîvnita unitate și împăcare a omului cu lumea și societatea, însușindu-și idealul de armonie al vechilor greci. Este vremea în care Winckelmann proslăvește idealul grec, aceea în care Goethe, Schiller, Hölderlin, Voss și atîți alții înstrunează o liră greacă pentru a cînta frumusețea senină a antichității sau pentru a o propune poporului german al timpului lor. Acești scriitori credeau că prin simpla înviere a idealului grec, societatea germană ar putea înlătura conflictele care o zbuciumau, că prin armonia estetică, omul german ar putea dobîndi pierduta lui unitate cu lumea

și natura. Este vremea în care Schiller propune educația estetică a omenirii. Însoțirea lui Faust cu Elena este simbolul aceleiași aspirații. De unde în cărțile poporane, Elena este dorită de către Faust numai pentru frumusețea ei fără asemănare, Faust al lui Goethe aspiră către ea ca spre idealul armoniei perfecte. Dar deși Faust s-a înnobilat prin unirea cu Elena, s-a înălțat cu o treaptă mai sus către înfrîngerea egoismului, către înțelegerea sensurilor altruiste ale vieții, Goethe a ținut să ne arate că singura însușire a idealurilor de armonie ale antichității nu este țelul la care se pot opri popoarele moderne. De aceea Euphorion, copilul născut din însoțirea lui Faust cu Elena, sinteza geniului nordic cu cel sudic, o figură care, după părerea comentatorilor, reproduce pe aceea atît de uimitoare pentru contemporani a lui Byron, se dovedește inapt să trăiască, și acțiunea poemului, drumul de viață al eroului, continuă peste pragul acestei idile antice.

Început ca un poem dominat de figura unui rebel și a unui titan, Faust a continuat deci ca un poem neoumanistic, inspirat adică de antichitatea greacă, dar prin desfășurarea mai departe a acțiunii lui a depășit și acest stadiu, atît de semnificativ pentru un anumit moment al dezvoltării societății și culturii germane. Prin finalul său, poemul lui Goethe este reprezentativ pentru noile căi ale omenirii. Noile posibilități ale tehnicii, susținute de rezultatele științelor fizico-matematice, în mare progres de la Renaștere încoace au deschis omenirii perspective nelimitate în direcția stăpînirii naturii și a înălțării condiției umane. Saint-Simon arată că muncii moderne îi este rezervată conducerea societății viitorului. El exprima astfel de idei încă de la începutul veacului al XIX-lea și ideile lui n-au rămas străine de Goethe, mare cititor al revistei *Le Globe*, organul saint-simoniștilor. Prin tehnica și munca modernă, planeta noastră putea lua o altă înfățișare, mai bine adaptată nevoilor omenești. Ideea transformării planetei prin noile mijloace ale tehnicii științifice l-a preocupat adînc pe Goethe. Există în această

privință în convorbirile poetului cu Eckermann, la data de 21 februarie 1827, un pasaj de o însemnătate cu atît mai mare, cu cît el provine din răstimpul în care Goethe lucra la partea finală a poemului său.

„*La Goethe, la masă,* notează Eckermann. *A vorbit mult și cu admirație despre Alexander von Humboldt, a cărui lucrare despre Cuba și Columbia a început să o citească și ale cărui vederi, în legătură cu proiectul străpungerii istmului Panama, par a avea pentru el un interes cu totul deosebit. Humboldt — spunea Goethe — a făcut, cu o mare cunoștință a lucrurilor, și alte propuneri, grație cărora întrebuințarea unora dintre curenții aflători în golful Mexic ar putea duce la rezultate și mai folositoare. Acestea sînt însă rezervate viitorului. Sigur este însă că dacă s-ar izbuti străpungerea de care s-a vorbit, s-ar obține ca navele de orice mărime și de orice încărcături să poată trece din golful Mexic în Oceanul Pacific și, o dată cu aceasta, rezultate incalculabile pentru întreaga omenire civilizată și necivilizată. Ni s-ar părea ciudat ca Statele Unite să lase să le scape din mîini o astfel de operă. Este de presupus că acest stat tînăr, a cărui tendință de expansiune spre vest este vizibilă, va lua în posesiune și va popula peste treizeci sau patruzeci de ani și întinsele regiuni de dincolo de Munții Stîncoși. Este de prevăzut apoi că pe întreaga coastă a Oceanului Pacific, unde natura a și format cele mai largi și sigure porturi, să apară treptat foarte importante orașe comerciale în scopul schimbului dintre China, Indiile Orientale și Statele Unite... Aș dori să văd toate acestea; dar lucrul nu mi-ar fi cu putință în timpul vieții mele. Aș mai dori însă ceva, și anume un canal care să unească Dunărea cu Rinul. Dar această întreprindere este și ea atît de uriașă, încît mă îndoiesc de realizarea ei în actualele împrejurări ale Germaniei. În sfîrșit, aș mai vrea să văd un canal al Suezului. Mi-ar plăcea să fiu martor al acestor trei evenimente, de dragul cărora ar fi vrednic de osteneală să mai trăiesc vreo cincizeci de ani.*"

Ideea transformării naturii a stăpînit deci cu putere spiritul lui Goethe în perioada bătrîneții lui. În această idee culmi-

nează și gîndirea, ca și lungul drum al experiențelor lui Faust. Suprema clipă a fericirii, proiectată de altfel în perspectivele viitorului, îi este adusă eroului lui Goethe de viziunea poporului trăind pe țărmurile cucerite de el printr-o operă de transformare a naturii. Într-o astfel de operă se formează, după cum ne vestește Goethe, nu numai deprinderile de activitate ale unei societăți, dar și acea iubire a libertății și a vieții, al căror preț nu-l pot simți cu adevărat decît aceia care trebuie să și le apere în fiecare zi. Astfel, sensul suprem al vieții devine pentru Faust creația, munca productivă pusă în serviciul oamenilor și executată de ei cu eroism. Faust își merită mîntuirea atunci cînd își lămurește deplin această semnificație a vieții.

Am arătat că i se datorește lui Lessing ideea mîntuirii lui Faust, în contrast cu damnațiunea care-l atingea pe erou în toate prelucrările anterioare ale aceluiași motiv. Faust al lui Lessing era mîntuit pentru că, în ciuda rătăcirilor sale, se orientase totuși după instinctul și pasiunea cunoașterii. Legenda lui Faust era valorificată deci de Lessing din unghiul iluminismului, adică al epocii de cultură pentru care valorile umane cele mai înalte decurgeau din rațiunea teoretică. Faust al lui Goethe este însă mîntuit pentru că descoperă, ca valoare supremă a vieții, activitatea și creația. Goethe valorifică legenda faustică din unghiul noii civilizații a muncii, care poate recunoaște în el un precursor.

Ne-am ocupat de „semnificația" lui *Faust*, de ideile lui, de felul în care răsfrînge anumite procese ale societății germane din vremea lui și ale întregii culturi ulterioare. *Faust* nu este totuși o scriere teoretică, ci un poem. Ideile amintite nu sînt decît latura tipică și generală a unor imagini particulare și concrete. Cititorul ia cunoștință de ele, nu ca din expunerea unei dizertații, ci prin același act al spiritului prin care cuprinde unele întruchipări ale fanteziei poetice. Apărîndu-se împotriva înțelegerii unilaterale a

operei sale, Goethe a protestat odată împotriva acelora care căutau în *Faust* o simplă concepție abstractă a minții, și de loc impresii vii, apărute imaginației. La 6 mai 1827, poetul îi spunea lui Eckermann: „*N-a fost intenția mea, ca poet, să tind către întruparea unei abstracțiuni. Am primit în interiorul meu impresii, și anume impresii sensibile, pline de viață, atrăgătoare, variate, de sute de feluri, așa cum o imaginație vie mi le oferea. Ca poet n-aveam altceva de făcut decît să le rotunjesc și să le dezvolt în mine, printr-o vie înfățișare a lor și să fac ca și alții să primească aceleași impresii, atunci cînd aud sau citesc ceea ce le înfățișez eu.*" În aceeași convorbire, Goethe îi lămurea lui Eckermann că, deși n-a pornit de la o abstracțiune, Faust reprezintă totuși cazul unui om care a putut fi mîntuit grație neîncetatei lui strădanii de a depăși gravele lui rătăciri, prin aspirația către ceva mai bun și mai înalt. *Faust* este înfățișarea dramatică a unei vieți omenești. „*N-ar fi ieșit nimic de seamă*, a adăugat Goethe, *dacă aș fi înșirat o viață atît de bogată și felurită pe subțirele fir al unei singure idei.*" Cititorul trebuie să se ferească deci de înțelegerea schematică și rece a operei lui Goethe, reducînd-o la cîteva idei generale, cînd puterea și înaltul ei înțeles stau tocmai în adevărul și căldura imaginilor sale. Semnificația generală a poemului lui Goethe nu rezultă cu toată forța decît pentru cititorul sau spectatorul care se lasă mișcat de luptele lui Faust, de rătăcirile, căderile și înălțările sale, de multele sentimente care trec prin sufletul lui, de relațiile lui cu alte ființe și de conflictele apărute în aceste împrejurări. Chiar acolo unde figurația dramatică ia forme simbolice, împrumutate lumii antice sau creștine, conținutul uman al poemului nu este mai puțin bogat și răscolitor. *Faust* trebuie citit ca o dramă, dar și ca o compoziție aparținînd altor genuri literare.

Poemul lui Goethe se apropie, ca formă dramatică, de misterele și moralitățile evului mediu. Îl înrudește cu această formă dramatică prezența elementului supranatural și a

celui alegoric, mulţimea figuraţiei şi a episoadelor. Partea întîi a tragediei, după prologul în cer, marile monologuri ale lui Faust, pactul cu Mefistofel, începutul călătoriei şi noaptea Valpurgiei, sfîrşeşte cu eşecul tragic al idilei cu Margareta. Prima parte a poemului s-a putut numi deci „tragedia Margaretei" şi această parte a fabulei faustice s-a bucurat de răspîndirea cea mai largă, mai ales după ce libretiştii francezi Carré şi Barbier au compus textul pentru care Gounod a scris muzica lui de operă. Este limpede însă că prezentarea fragmentară a lui *Faust* prilejuieşte nu numai o înţelegere incompletă dar şi eronată a poemului. Tragedia Margaretei este un simplu episod, una singură dintre experienţele eroului, completată şi luminată deplin prin experienţele următoare. Faptul că poemul se încheagă dintr-o succesiune de episoade îi adaugă şi un alt caracter. Am spus că *Faust* este un poem dramatic. El este şi un poem epic. Desfăşurarea acţiunii nu este determinată atît de conflictele eroului, cît mai ales de dinamismul lui moral, de luptele lui. Sfîrşitul poemului nu este atît soluţionarea unui conflict, cît împlinirea unui destin, ca al lui Ahile în *Iliada* şi al lui Ulise în *Odiseea*. Din punctul de vedere al genurilor literare, *Faust* este deci nu numai o dramă, dar şi o epopee. Momentele lirice sînt de asemeni foarte numeroase în *Faust*. Corul spiritelor, cîntecul Margaretei la vîrtelniţă, balada regelui din Thule, cîntecul alternat al lui Faust şi Mefistofel în timpul zborului lor prin văzduh, cîntecul lui Ariel, al paznicului Lynceus, corurile care însoţesc ascensiunea cerească a lui Faust şi atîtea altele, fac parte dintre realizările cele mai de seamă ale liricii moderne. Idila Margaretei şi a Elenei completează tabloul liric al poemului, ca şi intervenţiile satirice ale lui Mefistofel, de pildă în scena cu şcolarul lui Faust, în convorbirea cu Marta Schwerdtlein, în cîrciuma Auerbach, balada puricelui la curtea împăratului, sub masca lui Phorkias, şi în atîtea alte împrejurări. Ideea genurilor literare şi norma clasică a purităţii lor era o prejudecată perimată în epoca în care Goethe îşi scria poemul şi,

astfel, *Faust* le întruneşte pe toate, fiind de fapt o mare operă dramatică, epică, lirică şi satirică. Nici o altă operă literară a popoarelor moderne, poate cu excepţia *Divinei Comedii* a lui Dante, n-atinge aceeaşi varietate, aceeaşi forţă de expansiune a genialităţii poetice în multiplicitatea manifestărilor ei.

Această varietate, această multiplicitate corespund acţiunii atît de întinse a poemului, care conduce înfăţişarea unui destin omenesc prin toate marile experienţe ale vieţii, pînă la cucerirea sensurilor ei supreme. Marii extensiuni şi bogăţii a acţiunii îi răspunde şi neobişnuita varietate a debitului poetic, de la vorbirea patetică la aceea realistă, cu multe forme ale exprimării populare şi familiare, de la sublimul tragic la ironia muşcătoare şi umorul cuminte, pretutindeni cu o preferinţă acordată acelei exprimări concise şi lapidare, care a transformat atîtea din versurile lui *Faust* în maxime de mare circulaţie. În timp ce în proza lui, scriitorul foloseşte cu mare abundenţă pronumele şi conjuncţiile ca termeni de legătură între propoziţii, poetul recurge adeseori acum la construcţiile infinitivale şi participiale, preferate pentru conciziunea lor superioară. Omisiunea articolului, cuvintele compuse, derivaţiile neobişnuite şi unele formaţii personale sînt alte caracteristici ale stilului lui Goethe, care uneori îngreuiază înţelegerea poemului. În ciuda acestor greutăţi, se poate spune totuşi că exprimarea lui Goethe nu este niciodată obscură în sensul că ideea astfel comunicată n-ar fi riguros gîndită. Citirea poemului lui Goethe cere numai atenţie sporită şi reflecţie, şi răsplata acestei aplicaţii apare întotdeauna în forma cuprinderii unui adevăr limpede şi adînc. Marea varietate a expresiei goetheene se vădeşte şi în bogăţia de forme a versificaţiei lui. Versul se lungeşte sau se scurtează după natura ideii exprimate, predomină însă pentametrul iambic cu rime împerecheate sau încrucişate, grupate în monologuri întinse, în stanţe, în strofa lirică de patru versuri sau succedîndu-se cu sprinteneală ca replici ale dialogului dramatic. Uneori întîmpinăm hexame-

trul, în scenele antice, sau scurtul vers popular, însoţit de un refren. Forma poemului devine astfel modalitatea în care îi apare cititorului marea bogăţie şi viaţa atît de intensă a poemului.

Tălmăcirea lui *Faust* a fost o problemă care a ispitit de mai multe ori pe poeţii romîni. După tălmăcirile lui Al. Macedonski (începutul poemului), Ion Gorun (partea întîi), I. U. Soricu şi Laura Dragomirescu, în acelaşi timp cu I. Iordan, Lucian Blaga ne-a dat o nouă versiune. Sub acest veşmînt, traducerea poemului lui Goethe şi-a găsit şi îşi va găsi alţi mulţi cititori, bucuroşi desigur să afle, transpusă în limba noastră, una din operele cele mai reprezentative ale geniului poetic modern.

Tudor Vianu

ÎNCHINARE

V-apropiați din nou, figuri șovăitoare,
Cari ochiului de timpuriu s-au arătat.
Să-ncerc a vă reține — acum — putea-voi oare?
Mai este sufletul visării aplecat?
Vă îmbulziți. Ei bine, adăstați prin preajmă,
Așa cum răsăriți din negură deodat'.
Adînc mișcat se simte pieptu-mi, tinerește,
De adierea vrăjii ce vă însoțește.

Icoane-aduceți voi din zile fericite,
Prin față-mi trec atîtea umbre dragi și vii.
Asemeni unei vechi legende-aproape stinse
Apar întîile iubiri și prietenii.
Durerea-nvie, tînguirea mai repetă
Al vieții labirintic mers rătăcitor,
Și pomenește de cei buni, cari de norocuri
Crunt înșelați, 'naintea mea s-au stins de zor.

Cei duși nu mai aud cîntările din urmă,
Ei cari, întîile, pierduți le-au ascultat.

S-a risipit înghesuiala prietenească,
Pe rînd ecoul cel dintîi s-a destrămat.
Azi neștiută e mulțimea ce aude
Durerea, cîntecul ce-ncerc a spune.
Cei ce cîndva de stihul meu se bucurară,
Rătăcitori ei sînt, de mai trăiesc pe lume.

Uitat de mult, mă prinde-un dor din cale-afară
De-acel tăcut și grav tărîm, unde s-adună
Înalte duhuri, și-n nehotărîte tonuri,
Asemeni harfei lui Eol, cîntarea-mi sună.
Fiori mă iau, și lacrimi, lacrimi printre gînduri.
Severa inimă devine moale, blîndă.
Ce e de față, vede-se ca-n depărtare,
Și ce-a pierit, aievea e ca o izbîndă.

PROLOG ÎN TEATRU

Directorul, Poetul teatrului, Actorul comic.

DIRECTORUL

Voi doi, care de-atîtea ori, în neajuns
Și la necaz alăturea mi-ați stat,
Să-mi spuneți ce nădejdi legați
De-ncumetarea noastră. Dați-mi sfat,
Ce-i de făcut prin țările acestea.
Mulțimei vrem pe plac să-i fim,
Îndeosebi fiindcă ea trăiește
Și în același timp ne lasă să trăim
Și noi. Țărușii-s puși, e scena gata.
Și fiecare-o sărbătoare speră.
Iată-i pe toți acuma din sprîncene ridicînd,
Cu nerăbdare un spectacol așteptînd.
Știu ce-ar dori norodul să asculte:
Perplex ca astăzi însă n-am fost niciodat'!
Cu bunătăți norodul n-a fost răsfățat,
Dar a citit grozav de multe.
Cum o aducem, ca mai nou oleacă
Să pară totul, plin de tîlc, dar să și placă?
E-nvederat că-mi face mare bucurie
Să văd mulțimea cum o ia către baracă,
Înghesuindu-se și dînd din coate

Să-şi taie drum prin poarta-ngustă.
E-nvederat că-mi face mare bucurie
Să văd că încă-n plină zi, la ora patru,
Mulţimea-şi face loc spre casierie,
Şi că se-ncaieră pentru-un bilet pe mîne
Ca-n timp de foamete pentru o pîne.
Cu gloata pestriţă aşa de-a dreptul
Face minuni numai poetul.

POETUL

O, nu-mi vorbi de-acea mulţime!
Privind la ea, mă prinde doar sfială.
Mă apără, te rog, de a vedea învălmăşeală
Ce fără voie ne atrage în vîrtej!
Mă du, de poţi, spre treptele celeste,
Acolo unde bucuria pură înfloreşte,
Unde iubirea, prietenia, ca-n poveste,
Un rod dau inimii, dumnezeieşte.
Ah, ceea ce din profunzimi de piept răsare,
Ce buza doar sfios şi-a murmurat,
Ce pare-a izbîndi, e înghiţit de-o clipă,
De forţa ei sălbatică şi mare.
Şi-ades, doar după ce-a răzbit prin ani,
Un rod desăvîrşit se vede.
Ce străluceşte e sortit să ţină-o clipă,
Dar adevărul niciodată nu se pierde.

ACTORUL COMIC

Posteritatea! Vai, la ea-ţi stă gîndul?
Să presupunem că şi mie azi

Posteritatea mi-ar umbla prin cap.
Cine atunci celor de faţă le-ar mai face haz?
Cred că o veselă persoană, un băiat de treabă,
Pot să însemne, ori şi cum, şi ei ceva.
Ale norodului capricii nu te-or supăra,
Glumind dacă te-arăţi pe undeva.
Un mucalit doreşte-un mare cerc
Spre-a-l zgudui cu-atît mai cert.
Fiţi bravi şi oameni cumsecade.
Daţi drumul fanteziei,
Ale ei coruri, raţiune, pasiuni sălbatice,
Să fie auzite! Însă, rogu-mă,
Nu fără-ntorsături, zănatice!

DIRECTORUL

Fă-ndeosebi să se întîmple multe.
Cei care vin, vin ca să vadă, negreşit.
Dacă se ţes, subt ochi, destule întîmplări,
Încît norodul năucit
Să caşte gura, asta îţi sporeşte vaza
Şi repede devii un om iubit.
Căci masa o convingi numai prin masă.
Din toate îşi alege fiecare, ce-i convine.
Cine dă mult, dă multora ceva. Aşa e bine.
Şi fiecare pleacă mulţumit acasă.
Cînd dai o piesă, dă-o-n piese.
Un astfel de ghiveci, pe voie iese.
Încă nu-i gata, şi le-o dai în seamă.
La ce folos să le prezinţi un tot,
Cînd publicul, în ciudă, ţi-l destramă?

POETUL

Nu bănuiţi ce proastă e atare meserie,
Cît de nedemnă de-un artist adevărat!
La dumneavoastră, precum văd, e o maximă,
Să dai întreaga trudă, peste cap.

DIRECTORUL

Mustrarea nu mă stinghereşte.
Un om, ce vrea cu trecere să fie,
Îşi va alege şi unealta cea mai bună.
Priviţi odat' cu gînduri treze
Cine sînt cei pentru cari scrieţi.
Dacă acesta e mînat de plictiseală,
De la ospeţe alţii vin sătui, agale,
Şi, ceea ce e trist din cale-afară,
Ne vin atîţi din cei care-şi găsesc
Deplina desfătare rumegînd jurnale.
La noi s-adună toţi ca la un bal mascat.
Curiozitatea doar i-a-naripat.
Cucoanele, împodobite pînă-n ceafă,
Contribuie la joc fără de leafă.
La ce visezi, poete, de pe tronul tău?
Cine-ţi aduce-n casă veselie, gologani?
Priviţi-vă patronii mai de-aproape.
Pe jumătate-s reci, pe jumătate grosolani.
Viseaz-acolo unul, dacă-i recunoaşteţi,
Un joc de cărţi, pasionat şi cu temei,
Iar altu-o noapte de orgie cu femei.
Nebunilor, pentru un scop ce nu v-amuză,
De ce mai canoniţi suava muză?

Vă spun: daţi mult, şi tot mai multe!
C-atunci nu rătăciţi, şi toţi o să v-asculte.
Cătaţi a ameţi pe oameni, cum se cere,
Căci anevoie o să-i mulţumiţi.
Ce vă încearcă? Încîntare sau durere?

POETUL

Cătaţi-vă o altă slugă, undeva, mai jos!
Oare poetul trebuie să-şi piardă
Înaltul drept al său, dreptul de om,
Pe care firea i l-a dat, măreţ, frumos,
Numai de dragul vostru, ca un păcătos?
Prin ce stîrneşte el în inimi bucurie?
Prin ce învinge el orice stihie?
Nu prin suprema armonie, ce din piept răzbate
Şi-n inimă absoarbe zările de sus?
Cînd Firea, răsucind nepăsătoare,
Sileşte nesfîrşirea firului pe fus,
Cînd lucruri, şi ursuz îngrămăditele fiinţe
Confuz răsună ca într-un pustiu,
Cine atunci împarte curgătorul şir,
Ca să pulseze ritmic, viu?
Cine-i acela care cheamă pe stingher
Să se unească cu obştescul cer
Spre a cînta-n sublime-acorduri?
Cine furtuna o preschimbă-n patimi?
Amurgul, cu tîlc grav arzînd,
Cine-l închipuie pe cîmp trecînd?
Cine împrăştie corole, primăveri,
Pe toate căile iubirii, jertfă bucuriei?

Cine-mpletește frunze fără-nsemnătate
Să facă o cunună vredniciei?
Cine asigură Olimpul, veșnica dreptate?
Cine unește zeii, cu cuvînt încet?
A omului putere, revelată în poet.

ACTORUL COMIC

De ce atunci n-ați face uz
De mîndrele puteri, ce vi s-au dat?
De ce să nu le puneți în mișcare
Precum o aventură de iubire cîteodat'...?
Te întîlnești cu cineva, și simți și stai.
Te vezi apoi pe-ncetul îndemnat.
Norocul crește, și cu el potrivnicia.
Cînd prinzi de veste, te trezești cu un roman.
Să dăm și noi asemenea spectacol!
Luați din plin viul uman!
Toți îl trăiesc, puțini îl știu.
Oriunde-l prinzi, e-nteresant.
Multe tablouri pestrițe-n mișcare,
Dar mai puțină claritate,
Erori — duium și-un strop de adevăr
Alcătuiesc o băutură, după care
Cu sete publicul se bate.
S-adun-atuncea tinerii uimiți
S-asculte revelația, ce-o dăruiți,
Și inimi gingașe vor bea
O hrană melancolică din ea.
Li se stîrnește-n inimi una-alta,
Și vede fiecare cum îl poartă firea.

Sînt gata-a plînge, gata-a rîde.
Ei mai cinstesc avîntul şi-amăgirea.
Cel matur tot nemulţumit rămîne,
Mulţumitor e tînărul, căci el devine.

POETUL

Redă-mi atunci acele timpuri
Cînd însumi mai eram în devenire,
Cînd un izvor năştea fără-ncetare
Cîntări atîtea, de iubire,
Cînd negura-nvălea tărîmul
Şi-un mugur promitea minuni,
Cînd flori rupeam prin văi o mie
Şi le-azvîrleam după lăstuni.
N-aveam nimic şi totuşi multe,
Plăceri găseam în amăgire,
Porniri spre adevăr înalt.
Redă-mi adînca fericire,
Redă-mi iubirea, chinul, ura,
Cu tinereţea laolalt'!

ACTORUL COMIC

De tinereţe, prietene, tu ai nevoie,
Neapărat, cînd duşmani te atacă,
Cînd cu putere fetele iubite
Te mai dezmiardă cîte-o leacă,
Cînd o cunună te îmbie
S-alergi spre ea, să iei răsplată,
Cînd după dansuri în vîrtej
Mai stai la chefuri cîteodată.

Dar să-ncercaţi ştiuta strună
Cu graţie şi cu-ndrăzneală,
Să rătăciţi după o ţintă
În dulce vrajă, nesfială,
O datorie este, domnii mei,
Pentru atîţia, pentru cei
Ce-s mai în vîrstă! Vă cinstim,
Căci vîrsta nu ne dă-n copilării,
Ci ne găseşte numai tot copii.

DIRECTORUL

Făcurăţi, cred destulă vorbă.
Să văd aş vrea-n sfîrşit şi fapte.
Schimbarăţi multe complimente.
Vreau ceva de folos. E noapte.
Vreţi atmosferă sufletească?
Şovăitorului, ea nu-i apare.
Poeţi de sînteţi, cum vă ţineţi,
Aştept s-o faceţi. Ce dorim?
Am vrea să bem o băutură tare.
Începeţi, fierbeţi-mi-o în căldare.
Ce nu faci azi, nu ai să faci nici mîne.
Dar zilele nu-s de pierdut.
Prilejul prindeţi-l de chică,
Atunci nici el n-adastă mult.
Luaţi-l numai cu-ndrăzneală.
Pe scenele acestea de prin ţară
Încearcă, ce se poate, fiecare.
Maşini, prospecte, sforărie,
Nu le cruţaţi! Fiţi cu răbdare

Și folosiți din plin luminile cerești,
C-avem prisos bogat de stele.
Nu ne lipsesc nici apa, focul,
Avem la îndemînă toate cele:
Sînt stînci aci, și păsări, fiare.
Să istoviți pe scena-ngustă
Creațiunea-ntreagă, crugul mare.
Și arătați cum drumurile cad
Din cer prin lume pînă-n iad.

PROLOG ÎN CER

Domnul. Cetele cerești. Apoi Mefistofel.
Cei trei arhangheli vin în față.

RAFAEL

Prin zvon de sfere înfrățite[1]
Planete, soare, sună-ntr-una,
S-aude ca un mers de tunet
Cutreierul din totdeauna.
Arhanghelii-și sporesc puterea
Cum stau la toate a privi.
Și toate faptele-s înalte,
Mărețe sînt ca-n prima zi!

GAVRIL

Splendorile, pe rînd, pămîntul
Și-le arată, și le-ascunde,
Și se urmează, făcînd schimbul,
Lumini de rai și nopți profunde.
Zbătîndu-se-nspumată marea
Pe stînci se-nalță cu putere.
Și stînci și mare sînt răpite
În veșnice rotiri de sfere.

---

[1] Viziunea astronomică ce se desfășoară aici nu este nici ptolomeică, nici coperniciană. Ea corespunde mai mult concepției lui Philolaus, din școala pitagoreică (secolul al V-lea î.e.n.).

MIHAIL

Furtuni aleargă-n mare vuiet
Cînd pe uscat şi cînd pe ape,
Cu furie stîrnind efecte
Ce preajma nu le mai încape.
Ţîşnind în flăcări, pustiirea
Deschide trăsnetului cale.
Dar solii tăi cinstesc, o, Doamne,
Domolul mers al zilei tale.

TUSTREI

Arhanghelii-şi sporesc puterea,
Adîncu-ţi nu-l pot iscodi
Şi toate faptele-ţi înalte
Măreţe sînt ca-n prima zi!

MEFISTOFEL

O, Doamne, cum te-apropii înc-o dată
Şi ne întrebi pe cei de-aci cum ne găsim,
Cum bucuros de obicei tu mă vedeai şi altă dată,
Iată-m-acuma şi pe mine
Amestecat în marea ta servitorime.
Mă ierţi, nu mă pricep la vorbe-nalte,
Chiar dac-aş fi de cercul ăsta defăimat.
Şi de-al meu patos tu ai rîde,
Dacă de rîs de mult nu te-ai fi dezvăţat.
N-aş şti să-ţi spun despre planete, lume, vreo poveste,
Văd doar că oamenii-s cuprinşi de chin şi cazne.
Piticul zeu al lumii din tipar nu-şi iese,
Şi ca în prima zi — ciudat din cale-afară este.

El zilele neîndoios şi le-ar trăi mai bine
De nu l-ai fi-nzestrat cu-acea lumină-amăgire,
Pe care raţiune s-o numească el mai ţine,
Dar căreia folos îi trage numai spre a fi
Mai bestial ca orice bestie-n pustii.
El seamănă, dacă-mi îngăduiţi cuvîntul,
Cu una din gîngăniile-acele cu prelungi picioare
Ce zboară-ntr-una şi tot cad pe pîntec,
Cîntîndu-şi iar în iarbă vechiul cîntec.
Şi cel puţin dacă în iarbă şi-ar lungi popasul,
Dar nu, în orice băligar îşi bagă nasul.

DOMNUL

Nici astăzi tu n-ai altceva a-mi spune?
Mereu vii numai să cîrteşti anume?
Nu-ţi este pe pămînt nimic pe plac?

MEFISTOFEL

Nu, Doamne, nu. E rău acolo şi nu tac.
De oameni mi se face milă, nu mă-ndur prin ani
Să-i pun şi eu la chin pe-acei sărmani.

DOMNUL

Cunoşti pe Faust?

MEFISTOFEL

Pe doctorul?

DOMNUL

Pe sluga mea!

MEFISTOFEL

Într-adevăr! Vă este slugă el în chip aparte.
Nu-s pămîntești nici hrana și nici băutura
Ăstui scrîntit, pe care-ardorile tot mai departe
Îl mînă. Că-i nebun, își dă el însuși seama.
Și cerului el cele mai frumoase stele-i cere,
Pămîntului suprema, ultima plăcere.
Apropiere nu-i și nici o depărtare
Să-i mulțumească pieptul ars de frămîntare.

DOMNUL

Dacă acum el numai tulbure-mi slujește,
Curînd l-oi îndruma spre lămurire.
Cunoaște grădinarul florile, ce după fire
Le va purta un pom care-nverzește.

MEFISTOFEL

Faceți prinsoare? Pe-acesta o să-l pierdeți,
De-mi dați înalta învoire
Să-l duc pe drumul meu încetinel.

DOMNUL

Cît va trăi acolo pe tărîmuri, eu
Nu-ți pun opreliște în nici un fel.
Căci rătăcește orice om, cît timp cu zel se
străduiește.

MEFISTOFEL

Vă mulțumesc: deoarece cu morții
Nu-mi fac de lucru bucuros. Mai mult

Decît orice iubesc obrajii proaspeţi, plini.
Pentru un hoit nu ies în faţa porţii.
Îmi merge ca motanului c-un şoarec.

DOMNUL

Ei bine. După vrerea ta să fie!
Abate acest duh de la izvorul său de obîrşie
Şi du-l de vei putea, cum te pricepi,
Pe drumul tău în jos, pe drumul ce-l cunoşti,
Dar ruşinat să stai, cînd îţi va fi să recunoşti,
Că omul bun, chiar adumbrit de patimi,
Îşi dă de drumul drept prea bine seama.

MEFISTOFEL

De-ar fi aşa! dar nu durează prea-ndelung.
În faţa rămăşagului nu mă cuprinde teama.
Dacă dorita ţintă îmi ajung
Să nu-mi precupeţiţi triumful împlinit!
Ţărînă să mănînce, cu plăcere chiar,
Precum străbunu-mi, şarpele vestit.

DOMNUL

Să nu te-mpiedice nimic de-a fi şi-atuncea liber.
Nu am urît fiinţele de seama ta, vreodat'.
Şi printre duhurile care neagă
Cel mai uşor eşti tu de suportat.
Activitatea omului atît de lesne lîncezeşte,
Odihna el prea grabnic şi-o doreşte.
De-aceea bucuros îi dau părtaş pe unul care-aţîţă,
Pe unul care, deşi diavol, nevoit e să creeze.

Dar voi, voi fii de zei[1], adevăraţii,
Voi bucuraţi-vă! Bogatele frumseţi din plin vă ospăteze
Şi devenirea, ce lucrează ca etern să dăinuiască,
Să vă înlănţuie-n suavă dragoste cerească!
Şi ceea ce şovăitor pluteşte-n arătare
Voi să-ntăriţi durabil, în gîndiri-tipare!

(Cerul se închide, arhanghelii se risipesc.)

MEFISTOFEL

(singur)

Din cînd în cînd eu pe bătrînul bucuros îl văd
Şi mă feresc s-o rup cu dînsul duşmăneşte.
E prea drăguţ din partea unui mare domn
Cu dracul însuşi să vorbească-atît de omeneşte.

---

[1] „Domnul" se adresează aici îngerilor într-un fel „păgîn", ceea ce arată cît de liber utilizează Goethe motivele mitologiei creştine.

PARTEA INTÎI A TRAGEDIEI

Noapte.

O încăpere înaltă, boltită, cu înfățișare gotică.
F a u s t, neliniștit, stă pe scaun la masa de scris.

FAUST

Am studiat cu rîvnă, ah, filozofia
Din scoarță-n scoarță, dreptul, medicina,
Și din păcate chiar teologia,
Arzînd de zel.
Și iată-mă acum un biet nebun,
Cuminte ca și mai-nainte.
În fața semenilor sînt magistru sau chiar doctor.
De-atîția ani înțelepciunea o încerc,
Îmi port de nas discipolii
De-a curmezișul sau în cerc.
Și văd că nu putem să știm nimic.
Amărăciunea-mi arde inima în piept.
Sînt, eu, ce-i drept, mai breaz și mai deștept
Decît acei magistri, doctori, grămătici și popi
Toți împreună: scrupule și îndoieli
În cuget nu mi se adună.
Și nici de iad și nici de dracul teamă nu mi-e.
În schimb nici bucurie n-am pe lume.
C-aș ști ceva deplin eu nu-mi închipui
Și nu mă amăgesc că aș putea
Să-ndrum pe alții sau să-nvăț pe cineva.

Nu am nici bunuri, nici argint,
Nici cinste şi nici slavă pe pămînt.
Un cîne n-ar putea să mai trăiasc-aşa.
Din astă pricină m-am închinat magiei, pe-ndelete.
Nădăjduit-am prin a duhului putere şi cuvînt
Să mi se dezvăluească vreunul din secrete,
Să nu mai fiu silit, cu fruntea în sudoare,
Să spun ce nu ştiu, cînd mă-ntreabă fiecare.
Lăuntric să cunosc prin ce se ţine universul.
Să văd puterile. Seminţele[1] a toate să le ştiu.
Să nu-mi încurc printre cuvinte mersul.

De m-ai vedea tu, Lună plină,
În chinul meu ultima oară.
Durerea-mi nu ţi-a fost străină.
De-atîtea ori privind la tainicul tău foc
Vegheat-am, zbuciumîndu-mă-n acelaşi loc.
Peste hîrtii şi cărţi, cu prietenie
Îmi apăreai în noaptea mea tîrzie.
O, dacă m-aş putea plimba
Pe măguri în lumina ta,
Cu duhurile prin livezi
Pe lîngă peşterile verzi!
Eliberat de chinurile minţii,
De fumul, de funinginea ştiinţei,

[1] Prin „seminţe" Faust înţelege „cauzele" lucrurilor, pe care alchimiştii le vedeau sub forma unor „seminţe". Naturalistul magician Paracelsus (secolul al XVI-lea) vorbea despre *semina rerum* (seminţele lucrurilor).

O, de-aş putea pe plaiu înalt
În roua firii să mă scald!

Dar vai! Mai sînt în închisoare încă?
În astă gaură de zid, ca de osîndă?
În care chiar lumina cerului doar tulbure ajunge.
Prin geamuri zugrăvite ea străpunge.
Împresurat de tomuri sînt, de teancuri învechite,
Roase de molii şi de praf acoperite.
Această încăpere afumată
Încinsă cu hîrtie pîn' la bolta ei înaltă,
De instrumente plină, unde stai
Împrejmuit de sticle şi retorte, de unelte
Gospodăreşti, aduse din străbuni anume.
Aceasta-i lumea ta! Asta se cheamă lume!

Şi mai întrebi cum inima se strînge
În pieptul tău, golindu-se de sînge
Şi-umplîndu-se de teamă? Şi de ce
Durerea, încercîndu-te, o stavilă îţi e?
În locul veşnicei naturi, în care
Ne puse Dumnezeu ca subt un verde pom,
Pe tine te-mpresoară-n mucegaiuri
Schelete doar, de dobitoace şi de om.

Ridică-te şi fugi! Afară-n larga zare!
Această carte plină de secrete
De Nostradam[1], el însuşi, scrisă,

[1] *Nostradamus, Michel de Nôtre-Dame* (1503—1566), astrolog francez, care a publicat în 1555 o cărţulie: *Les vrayes centuries et prophéties* (*Adevăratele centurii şi profeţii*).

Nu-ţi este îndeajuns o îndrumare?
Ai să pricepi din ea al stelei mers în zare.
Iar cînd natura te îndreaptă,
Puterea sufletului se deşteaptă,
Înţelegînd cum duhul altui duh vorbeşte.
Zadarnic o gîndire seacă
Aici sacrele semne-ţi lămureşte.
Voi, spirite, pe lîngă mine cînd pluţiţi,
Răspundeţi-mi, de-ar fi să m-auziţi!

(Deschide cartea la întîmplare şi vede semnul macrocosmului[1].)

Ce voluptate din ce văd îmi vine
Prin simţuri, ah, prin toate dintr-o dată!
O fericire tînără şi sfîntă simt
Suind cu foc prin nervii mei, prin vine.
A fost un zeu cel ce a scris astfel de semne,
Ce-mi ogoiesc tumultul dinăuntru,
Ce-mi umplu inima de bucurie,
Ce-mi dezvălesc în tîlcuri tainice şi demne
Jur împrejur puterile naturii[2]?
Sînt eu un zeu? Lumină mi se face mie.
În trăsăturile acestea pure
Natura însăşi în puterea ei se dă pe faţă.

---

[1] Prin semnul macrocosmului Faust înţelege o schiţă schematică a universului.

[2] Prin „natură" Faust înţelege aici puterea ascunsă a naturii, ceea ce alchimistul van Helmont (secolul al XVII-lea) numea *anima mundi* (sufletul universal).

Acu de-abia pricep a înțeleptului[1] povață:
„A duhurilor lume nu-i ascunsă,
Doar mintea ta și inima-s închise.
Ridică-te, discipole, fără mîhnire
Și scaldă-ți pieptul în aurorele deschise!"

(El privește semnul îndelung.)

Cum toate se-ntrețes spre un întreg
Și lucrurile, unu-ntr-altul, cum se-aleg!
Puterile cerești, tot coborînd și iar suind,
Găleți de aur una alteia-și întind.
Din ceruri se perindă la pămînt
Cu aripi binecuvîntare-mprăștiind
Și armonie-n lume răspîndind.
Spectacol făr-asemănare! Vai, dar numai un
Spectacol pentru dorul meu amarnic!
Unde te prind, Natură infinită?
Unde, voi sîni? Izvoare-ale Vieții,
De care-atîrnă ceruri și pămînt,
Spre care pieptul năzuiește însetat și frînt,
Voi izvorîți și adăpați!
De sete să tînjesc zadarnic?

(Întoarce foile, în silă, și vede semnul duhului pămîntului[2].)

---

[1] Înțeleptul la care se referă Faust ar putea să fie Nostradamus, dar s-ar putea ca Goethe să se refere și la naturalistul mistic *Jacob Böhme* (1575—1624), care a scris o carte intitulată *Aurora*.

[2] În epoca feudală, ca și în antichitate, au existat o seamă de filozofi care credeau că corpurile cerești ar avea, fiecare, un suflet. Și pămîntului i se atribuia un suflet; astfel, Paracelsus vorbește despre un *archeus terrae*, și chiar *Giordano Bruno* (1548—1600) admitea o *anima terrae*.

Cu totul altfel acest semn mă mişcă.
Duh al pămîntului, tu-mi eşti mult mai aproape.
Puterile în mine mai înalte cresc,
Jeratic vinul nou în mine iscă.
Simt îndrăzneală să m-avînt în lume,
Durerea ei s-o port şi fericirea,
Să-nfrunt furtunile, şi în scrîşnirea
Naufragiului să nu mă clatin.
Deasupra-mi cerul se-nnorează —
Şi luna luciul şi-l ascunde —
Se stinge lampa fumurie.
Văd ca un abur. Roşii raze dintr-o dat'
Zvîcnesc în jurul frunţii mele, şi adie
Din bolţi ca un fior
Ce mă pătrunde.
Te simt în preajma mea, duh implorat.
Arată-te!
Simt cum din inimă-mi se rupe o fîşie.
Spre noi trăiri în ceaţa
Acestei nopţi simţirile mi se aprind.
Cu inima, întreagă, mă dau ţie!
Să mi te-arăţi! Chiar dacă-n preţ ai cere viaţa!

(El cuprinde cartea şi rosteşte tainic semnul Duhului. Zvîcneşte o flacără roşiatică, D u h u l apare în flacără.)

DUHUL

Cine mă cheamă?

FAUST

(întorcîndu-se)

Îngrozitoare faţă!

DUHUL

Puternic m-ai atras, neîntrerupt,
La sfera mea prelung ai supt —
Și-acum?

FAUST

Vai, vai! Nu-i de-ndurat!

DUHUL

Cu sufletul la gură m-ai rugat
S-apar, obrazul să mi-l vezi doreai!
Înduplecat de dorul tău nestins —
Aicea sînt! Ce jalnic tremur
Pe tine, supraomul, te-a cuprins?
Unde-i chemarea? Unde pieptul, ce-n dureri și
bucurie,
O lume și-a creat, și care c-un cutremur
Asemeni spiritelor năzuia să fie?
Faust, unde ești, al cui e glasul ce m-ajunse?
Și care pîn'la mine cu puterea lui pătrunse?
Tu ești acela, ce împresurat de adierea-mi,
Te zvîrcolești de teamă-acum
Mai jalnic decît viermele în drum?

FAUST

Alcătuire tu, de flăcări, să mă depărtez
Din fața ta? Eu sînt, eu Faust, semenul tău!

DUHUL

În valul vieții și-al faptei durez,
Mă ridic și cobor,

Pretutindeni în toate lucrez.
Naştere sînt şi mormînt,
O veşnică mare,
Mereu schimbătoare lucrare,
Viaţă în toate arzînd
Pe pămînt şi-n văzduh —
La războiul în freamăt al vremii,
Dumnezeirei îi ţes viu veşmînt.[1]

FAUST

Tu care lumea largă o cutreieri,
Tu harnic duh,
De tine cît de-aproape eu mă simt!

DUHUL

Tu semeni duhului ce-l înţelegi,
Nu mie!

(Dispare.)

FAUST
(prăbuşindu-se)

Nu ţie?
Atunci cui?
Eu cel ce după chipul şi asemănarea
Divinităţii sînt, nici măcar ţie?

(Bate cineva la uşă.)

O, Moarte! Ştiu, acesta-i el, învăţăcelul!
Cel mai frumos noroc al meu se nimiceşte.
Această secătură, cu capul plin de şiretenii,

[1] Natura vizibilă a fost chiar şi spre sfîrşitul antichităţii privită adeseori ca un veşmînt al divinităţii unice.

Tocmai acum îmi tulbură belşugul de vedenii!

W a g n e r, cu tichie pe cap, în halat de noapte, ţinînd în mînă un felinar. Faust îşi întoarce faţa.

WAGNER

Scuzaţi! V-am auzit cu sîrguinţă declamînd.
Citeaţi, de nu mă-nşel, vreo tragedie greacă.
În arta-aceasta sînt un ignorant,
În arta-aceasta-aş vrea poveţe,
Nu ştii de unde un profit mai iese,
Căci este foarte preţuită astăzi.
Am auzit spunîndu-se adese:
Comediantul poate şi pe-un popă să-l înveţe.

FAUST

Desigur, dacă popa însuşi este un comediant,
Cum uneori se-ntîmplă.

WAGNER

Ah, ţintuit cum stau la masă în chilie,
Cum lumea doar duminica o mai zăresc
Ca prin ochean, şi numai de departe, mă întreb
Cum poate fi condusă prin oratorie?[1]

FAUST

Cuvintele, de nu-s simţite, rămîn seci.
Din suflet vorbele să crească,
Să-nduplece pe-ascultători
Îndestulîndu-i cu putere. Un ghiveci

[1] În timpul lui Goethe, mai mulţi autori au exagerat importanţa oratoriei în formarea intelectuală a tineretului.

Pentru o masă
E lesne să combini din ceea ce îţi cade
De la banchetele străine.
Desigur, poţi să scoţi firave flăcări, jubilînd,
În grămăjoara ta de scrum suflînd.
Cu-atîta însă tu vei cuceri
Doar admiraţia unor maimuţe şi copii.
Nu vei răzbate pîn' la inimi,
Dacă din inimă pornirea nu îţi vine.

WAGNER

Norocul oratorului îl face dicţiunea.
Că-n urmă am rămas, o ştiu prea bine.

FAUST

Caute fiecare o dobîndă, dar cinstită.
De ce ai vrea să fii nebun cu clopoţei?
Îşi desfăşoară mintea cu puţină artă
Îndemnul ca şi tîlcurile ei.
Şi dacă ţii într-adevăr să spui ceva
De ce după cuvinte-ai alerga?
Discursurile voastre-atît de lucitoare,
În care omenirii îi gătiţi scoverzi,
Sînt ca vîrtejurile nefolositoare
Ce toamna dau prin frunze şi livezi.

WAGNER

Ah, Doamne, cît de lungă-i arta
Şi cît de scurtă viaţa!
Lucid cum sînt, am multe griji.

Mă copleşeşte ceaţa.
Cît de-anevoie se găseşte calea
Ce duce la izvoare.
Şi încă n-a făcut pe jumătate drumul,
Cînd bietul om dispare, moare.

FAUST

E oare pergamentul o fîntînă sfîntă,
Din care-un strop te-astîmpără pe veci? Ah,
cumpăneşte!
Împrospătarea n-o găseşti, dacă
Din tine însuţi ea nu izvorăşte.

WAGNER

Iertaţi. Dar mi se pare
O bucurie făr-asemănare,
Să te transpui în alte vremuri,
În duhul lor, să vezi cum a gîndit
Cutare înţelept, să vezi apoi
Ce minunat departe am ajuns şi noi.

FAUST

O da, departe pîn' la stele! Nu glumesc!
Amice, timpurile din trecut
Sînt pentru noi o carte ferecată cu peceţi.
Ce voi numiţi al vremurilor duh
E numai duhul dumneavoastră
În care vremurile se-oglindesc.
Îi spuneţi duh! Cît e de slut!
Fug oamenii din faţa voastră,

S-ascund să nu vă vadă, după uşi.
O ladă cu gunoaie e, o cameră cu vechituri,
Ici-colo cu vreo acţiune
De stat, cu maxime pragmatice
Pentru prilejuri diferite — bune,
Menite a fi spuse de păpuşi.

WAGNER

Dar lumea, inima şi spiritul —
Oricine ar dori să le cunoască.

FAUST

Să le cunoască? Să le dea de rost?
Cunoaşterea! Ce nume poartă
Ăst prunc şi unde mi-i?
Puţinii care-au cunoscut ceva şi-au fost
Destul de deşucheaţi ca să o spună,
Descoperindu-şi gîndul şi simţirea,
Au fost sau răstigniţi sau arşi de vii.[1]
Amice, rogu-te, e cam tîrziu,
Să întrerupem pentru astăzi convorbirea.

WAGNER

Ce bucuros aş fi vegheat, ca să discut
Despre savante lucruri neîntrerupt
Cu dumneavoastră. Mîne ziua-ntîi de Paşti fiind,
Îmi veţi permite-o seamă de-ntrebări, pe rînd.

---

[1] Goethe face aluzie la Isus şi la Giordano Bruno, filozof pe care biserica catolică l-a condamnat, în 1600, să fie ars pe rug.

Mi-am închinat ştiinţei, studiilor, zelul viu.
Cunosc ce-i drept atîtea, dar aş voi pe toate să le
ştiu.

(Iese.)

FAUST
(singur)

Ciudat că numai capul
Speranţa nu şi-o pierde,
Aleargă după găunoase fleacuri,
Cu mîna sapă căutînd comori de veacuri,
Şi-i fericit cînd rîme în gunoi găseşte.

Putea să mai vorbească-aici astfel de glas,
În casa unde duhurile fac popas?
Totuşi, de astă dată-ţi sînt mulţumitor,
Biet pămîntean, ce-atîtea-ndrugă.
M-ai smuls din desperarea ce era
Pe cale simţurile să-mi distrugă.
O, arătarea-a fost atît de uriaşă,
Că m-am simţit ca un pitic aproape.

Eu, chip asemenea divinităţii, care
Oglindă-aproape mă credeam eternităţii,
Şi care-n propria-mi cerească claritate
Mă desfătam, argila aruncînd-o de pe mine,
Eu, cu natura dimpreună-avînd aceleaşi vine,
Mai mult decît un heruvim, am îndrăznit
Viaţa unui zeu s-o gust nepotolit,
Şi-acum ce crunt o ispăşesc,
De un cuvînt de tunet nimicit,

Nu pot, nu mi-e îngăduit asemenea să-ţi fiu.
De-avui puterea să te-atrag,
Nu am puterea să te ţiu.
În clipa-aceea fericită
Aşa de mic, aşa de mare mă simţii.
Cu ce cruzime aruncatu-m-ai
În soarta mea nesigură de om, ca-ntr-un pustiu.
Cine mă-ndrumă? Şi de care-ndemn să-ascult?
Ce să evit pe drumurile ceţii?
Ah, înseşi faptele, la fel cu suferinţa,
Zădărnicesc liberul umblet al vieţii.

Mareţelor frumseţi, ce inima le întîlneşte,
Li se amestecă materie străină pretutindeni.
Cînd binele în lume îl ajungem omeneşte,
Mai binele se cheamă nebunie, şi-amăgire.
Înaltele simţiri, prilejuri de viaţă, amorţesc
În valvîrtejul pămîntesc.

Închipuirea, ce în zboruri îndrăzneţe
Prin veşnicie se lărgeşte, prin înalta,
C-un spaţiu mic se mulţumeşte
Cînd fericirile pier una după alta.
Adînc în inimă se cuibăreşte grija,
Secrete suferinţi acolo pricinuind.
Ea tulbură plăceri şi tihnă,
Îmbracă măşti, tot altele, fără odihnă.
Sub chip de casă, curte, de femeie şi copil apare,
Ca un pumnal, ca foc, ca apă şi otravă de
temut.

Silit eşti să te temi de ceea ce nu va lovi,
Şi să deplîngi ce niciodată n-ai pierdut.

Nu sînt ca zeii. Cît de dureros o simt.
Un vierme sînt, ce-n pulbere trăieşte,
A cărui foame de pămînt
Cu talpa călătorul o striveşte.

Nu-i pulbere tot ce din rafturi negre
Mă strîmtorează-ntre pereţi?
Nu-s pulbere aceste vechituri
Pline de molii, aste pergamente, sfere?
Aici afla-voi ce-mi lipseşte?
Sau poate că din mii de cărţi citi-voi
Că oamenii de-a pururi pretutindenea s-au chinuit,
Abia aici şi colo dac-a fost şi-un fericit?
Tu, craniu gol, de ce priveşti rîujind?
Au pentru că lumina căutînd cîndva
De dorul adevărului purtat în frunte
Prin cine ştie ce amurg ai rătăcit?
Voi, instrumente, mă priviţi cu ironie,
Cu roţi şi creste, vălătuce, fierărie:
La poartă am ajuns, voi trebuia să-mi fiţi o cheie.
Ce vrednice-mi păreaţi, dar n-aţi desferecat zăvorul.
Taina păstrîndu-şi-o în plină zi,
Natura nu se lasă despoiată
De vălul ei, şi ceea ce ea nu-şi arată,
Fireşte revelîndu-se duhului tău,
Nu-i smulgi cu pîrghii şi şuruburi niciodată.
Unelte vechi, pe care nu le-am folosit,

Voi stați aci, rămase din părinți.
Cilindre, voi vă înnegriți
Cît timp această lampă vă afumă.
Mai bine-agoniseala s-o fi risipit,
Decît cu ea în cîrcă să asud aci!
Ce-ai moștenit de la părinți
Trudind s-agonisești din nou, să fie-al tău.
Ce clipa născocește, poate folosi,
Dar ceea ce nu folosește, balast e numai
Din cale-afară greu.

De ce privirea spre-acel loc se-ndreaptă?
Sticluța-aceea-i pentru ochi magnet.
De ce acuma mi se luminează-ncet
Precum se face cînd într-o pădure neagră
Neașteptat apare luna-ntreagă?

Salut, tu unică fiolă,
Pe care cu evlavie o iau și cu ardoare.
În tine eu cinstesc umana artă și inteligență.
Tu, a suavelor adormitoare seve chintesență!
Extract plăcut al tuturor puterilor omorîtoare,
Dovadă fă stăpînului de-a ta favoare!
Te văd, se liniștește suferința,
Te iau, se domolește străduința.
Mareea duhului, scăzînd, s-a-ntins,
Pe marea-naltă iată-mă împins.
Oglinda apei strălucește-n lung și-n lat,
Spre noi limanuri sînt chemat.

Un car de foc plutește, cu aripi ușoare,
Spre-a mă lua. Sînt gata, tu, natură,
Să mă ridic și să străbat eterul
Spre-o țintă nouă de activitate pură.
Ce-naltă viață, ce divină voluptate!
Tu, vierme încă adineauri, meritate
Îți sînt acestea? Soarelui, cu hotărîre,
Întoarce-i grabnic al tău spate,
Că-i pămîntean și el! Și îndrăznește
Să dai în lături porțile, pe lîngă care
Atît de bucuros se furișează fiecare!
E timpul, în sfîrșit, să dovedești cu fapte
Că bărbăteasca demnitate
Nu-i mai prejos de măreția cea zeiască,
Nu tremură în pragul tenebroasei peșteri,
Unde închipuirea singură la chin
Condamnă-se, și nu evită trecătoarea
Cu gura-ncinsă de tot focul infernal;
În stare e ăst pas să-l săvîrșească
Chiar dac-ar fi să cadă în neant.

Te iau tu, cupă pură de cristal,
Dintru firidă, să primești licoarea.
Tu străluceai la părintești serbări de bucurie,
E mult de-atunci și chiar mai ieri
Înveseleai pe oaspeții severi.
Splendoarea multelor icoane ce le porți
Și datoria celui care bea să le explice
În rime, și să soarbă băutura dintr-o dată,
Îmi amintesc ale juneții nopți.

N-am să te-ntind acum vreunui amic
Şi versuri despre tine nu voi zice.
Iată un suc, ce repede îmbată.
C-o brună revărsare-ţi umple golul.
Eu l-am gătit, eu l-am ales cu cugetul deplin.
Această cupă, cea din urmă,
Salut înalt, eu ţie, dimineaţă, ţi-o închin!

(Duce cupa la gură.)

Dangăt de clopote şi cîntare de cor.

CORUL ÎNGERILOR

Hristos a-nviat!
Bucurie celui
De moarte învins,
Pe care păcatele
Moştenitele, furişatele,
Greu l-au încins!

FAUST

Ce murmur cunoscut, ce sunet lin
Îmi smulge cu putere cupa de venin?
Voi clopote înalte, pe pămînt
Vestiţi de Paşti întîiul ceas?
Voi coruri, ziceţi voi mîngîietorul cînt,
Ce a sunat din guri de îngeri la mormînt
O veste bună aducînd?

CORUL FEMEILOR

Cu mirodenii
L-am uns, l-am încins.
Noi credincioasele

În mormînt l-am întins.
Cu inuri și pînze
Trup învălirăm.
Pe Hristos în mormînt
Nu-l mai găsirăm.

CORUL ÎNGERILOR

Hristos a-nviat
Din groapa de lut.
Fericit iubitorul
Care-a trecut
Prin marea-ncercare
Mîntuitoare!

FAUST

De ce mă căutați, în praful meu, senine,
Voi sunete cerești, puternice și line?
Voi sînteți pentru suflete domoale.
Ce bucuros solia bună o ascult,
Dar din credință nu-mi rămase mult.
Minunea-i al credinței prunc
Cel mai iubit. Nu îndrăznesc s-arunc
Privirea către sferele de unde
Suava veste-auzul îmi pătrunde.
Obișnuit din tinerețe cu-acest sunet,
El și acum mă cheamă la viață.
Cădea sărutul cerului cîndva
Pe fruntea-mi aplecată sîmbăta.
Suna îmbelșugat un clopot. Rugăciunea
Avea ardori pe-atunci ca pasiunea.

Şi o dorinţă neînţeleasă mă mîna
Să merg pe cîmpuri şi-n dumbravă,
Simţeam din lacrimi cum se închega
O lume-n mine şi o slavă.
Cîntarea-aceasta îmi vestea
Serbarea primăverii şi norocul tinereţii.
Copilăreasca amintire şi simţire
Azi mă opresc la marginile ceţii.
Cereşti cîntări, lungiţi-vă-n ecou!
Răsare lacrima, sînt al pămîntului din nou.

CORUL ÎNVĂŢĂCEILOR

Înmormîntatul
De jos ridicat,
Sublim înviatul
Măreţ s-a-nălţat.
Avînt creator
Spre ceruri îl mînă.
Ah, în durere
Noi stăm în ţărînă.
Maiestre, aici
Noi stăm însetaţi,
Tînjim după tine,
În urmă lăsaţi.

CORUL ÎNGERILOR

Hristos a-nviat
Din pînzele morţii.
Rupeţi voi, rupeţi
Cătuşele sorţii.

Voi cari îl slăviți,
Voi cari îl iubiți,
Voi cari îl hrăniți,
Voi cari îl vestiți
Pe pămînt și pe ape,
Vouă Maiestrul
Vă este aproape.

În fața porții orașului.

Trecători ies din cetate la plimbare.

CÎTEVA CALFE DE MESERIAȘI

Chiar într-acolo vă e placul?

ALȚII

La casa vînătorilor ne ducem.

ÎNTÎII

Noi o luăm spre moară-n jos.

UN UCENIC

Băieți, la curtea unde-i lacul!

AL DOILEA

Dar drumul pîn-acolo nu-i frumos.

AL TREILEA

Tu încotro o iei?

ALTUL

Cu ceilalți, dacă vrei.

AL PATRULEA

Să mergem la Burgdorf, că nu-i departe.
Acolo ne aşteaptă cele mai frumoase fete, bere,
Şi răfuieli de cea mai bună calitate.

AL CINCILEA

Ce vesel eşti. Tovarăşe, ce foc
Te ia, a treia oară să te-ncaieri?
Nu viu, mi-e teamă de-acel loc.

O SLUJNICĂ

Nu, nu! Eu în oraş mă-ntorc.

ALTELE

Îl vom găsi desigur lîngă plopi.

ÎNTÎIA

Aceasta pentru mine n-ar fi un noroc.
El ţie ţi se va alătura.
Cu tine numai va dansa.
Din toate-acestea eu ce voi avea?

ALTA

Unde mai pui că astăzi fi-va
Cu el şi fata cea cu părul creţ. Aşa spunea.

UN ELEV

Ei drace, cum se fîţîie aceste fetişcane.
Voi, coconaşi, ce-mi ziceţi? Bune poame!
Nu sînteţi de părere c-ar fi bine

Să le-nsoţim? Mi-ar fi pe plac. Eu unul
Iubesc femeia, berea şi tutunul.

O DOMNIŞOARĂ

Ei, iată-mi-i băieţii ăştia cumsecade!
Într-adevăr e o ruşine!
Ce splendidă societate ar putea să aibă,
Dar fiecare dup-o slujnică se ţine.

AL DOILEA ELEV
(către primul)

Nu te grăbi. În urmă alte două vin.
Sînt adorabil îmbrăcate.
Cu una dintre ele sînt vecin.
Mă prăpădesc de dragu-i. Ce domol
S-apropie fetiţele la pas.
Poate le prindem la taifas.

ÎNTÎIUL ELEV

Amice, nu! Eu unul nu mă ruşinez.
Cu sîrg! Vînatul să nu-l pierdem.
Duminica nimic nu mîngîie ca mîna
Ce-a măturat prin casă toată săptămîna.

UN CETĂŢEAN

Nu-mi place nicidecum noul primar.
De cînd a fost ales, e tot mai fără de ruşine.
Şi treburile nu merg bine.
Vezi dumneata, e totul în zadar.
Necazurile vin în şiruri,
Ne-aruncă-n spate tot mai grele biruri.

UN CERȘETOR
(cîntă)

Bunii mei domni, frumoase doamne,
A voastră-i bucuria, a mea e umilința,
Priviți-mă cu îndurare,
Vedeți-mi, alinați-mi suferința.
Nu mă lăsați să cînt zadarnic.
Om fericit e doar cel darnic.
O zi pe care-o preaslăvește fiecine
Zi de cules să fie pentru mine.

ALT CETĂȚEAN

Nu știu alt lucru mai plăcut duminica
Și-n sărbători decît o convorbire
Despre războaie, cînd departe-n Turcia cea mare
Popoarele se-ncaieră, lovind cu-nverșunare.
Să stai lîngă fereastră, păhărelul să ți-l bei,
Și să privești pe rîu vîntrelele-n plecare,
Iar seara cînd te culci, precum se face,
Să binecuvîntezi un veac de pace.

AL TREILEA CETĂȚEAN

Așa e. Spargă-și alții capetele cum le place.
Încurce-se claie-grămadă.
Numai la noi acasă, toate după rînduială,
În forma lor străveche șadă.

O BĂTRÎNĂ
(către domnișoare)

Ce curățele-mi sînteți, sînge tînăr și plăcut!
Cine la voi nu s-ar uita pierdut!

Ei las'! Dar aşa mîndre nu mai fiţi!
Eu lesne vă fac rost de ceea ce doriţi.

O DOMNIŞOARĂ

Să ne grăbim, Agato! Mă feresc
C-o vrăjitoare ca aceasta-n public să vorbesc.
Ce-i drept, în noaptea Sfîntului Andrei
Ea-mi arătă pe unul dintre peţitorii mei.

ALTA

Şi mie mi l-a arătat în apa de cleştar.
Ca un ostaş era, cu alţi viteji. Dar în zadar
Mă-ntorc acum să-l văd ca ieri,
Nu-l întîlnesc pe cîmp, pe uliţi, nicăieri.

SOLDAŢI

Cetăţi cu falnice
Înalte zidiri,
Fete cu aspre
Mîndre simţiri,
Sînt gata să cuceresc.
Gata sînt, gata.
Vitează e truda,
Domnească răsplata!
Trîmbiţa sune,
Recruţii s-adune
Pentru plăcere,
Pentru durere.
Iată-ne-n cete,
Ce iureş e-acesta,

Ce dragă viața!
Lua-vom, lua
Cetăți și fete.
Cetăți și fete
Se vor preda.
Vitează e truda,
Domnească răsplata,
Soldatul e gata.

Faust și Wagner.

FAUST

Năvalnic s-a desprins din gheață rîul,
În primăvară mîl și piatră se prăvale,
Nădejdea fericită înverzește-n vale.
Și din gerar ce mai rămase
În munții aspri se retrase.
De-acolo iarna mai trimite-n goană
Fiori de grindină pe-ogoare,
Dar soarele ia albul la prigoană.
Se mișcă-n germeni străduința
Și-nvie totul prin culoare;
Pe cîmpuri încă nu e nici o floare,
Dacă n-ai vrea femei și oameni
Cu florile frumoase să-i asameni.
Întoarce-te, din înălțimi să vezi
Orașul revărsîndu-se-n livezi.
Prin poartă iese-n mare-nvălmășeală
Pestriț norodul. Soarele nu-nșeală.
Cu toții jubilează-n înviere

Cu învierea Domnului deodat'[1].
Din case joase, din chilii cu var surpat,
Din truda meseriilor, ce-atîta grijă cere,
Din pravila simțită-n oase,
De sub povara coperișelor de case,
Din străzi cu bolți, din a bisericilor noapte,
Au fost cu toții scoși, scoși în lumină.
Vezi numai, vezi cum pîlcuri-pîlcuri
Își taie cale prin livezi și prin grădină.
Pe rîu întrezărești departe-n larg
Ici-colo cîte-o luntre veselă și plină,
Și grea, să se scufunde-aproape
Corabia pitică înălțînd catarg.
Chiar colo sus pe crestele de dealuri
Lucesc culori de pestrițe veșminte.
Parcă aud și zvonul satului, în valuri.
Aici e-adevăratul cer, al celor mulți.
În mic și-n mare,
Ce mulțumire-n pieptul viu!
Și strigă-n chiot fiecare:
Aici sînt om.
Aici mi-e-ngăduit să fiu!

WAGNER

Plimbările cu dumneavoastră-n zile rare
O cinste sînt și o dobîndă totdeauna.
Dar singur nu m-aș rătăci pe-aici,

[1] Pentru Faust, ca și pentru Goethe, învierea nu mai are o semnificație religioasă; pentru ei „învierea" înseamnă întinerire și desprimăvărare.

Căci sînt potrivnic bucuriilor vulgare
Urăsc din inimă tumultul, cetera,
Aceste ţipete şi jocul de-a popici.
Ei urlă parcă ar avea pe dracu-n pîntec,
Spunînd că asta e petrecere şi cîntec.

ŢĂRANI
(sub tei, dans şi cîntare)

Ciobănaş veni la joc,
Cu brîu lat pe la mijloc
Şi în inimă cu foc.
Se juca în toi sub tei,
Ce vîrtejuri la un loc!
E-he-hèi! E-he-hèi!

Ciobănaşul se lovi
Pe la spate, mai în jos,
De un spate mai frumos,
Şi de-o fată pe sub tei.
Zise fata: Ce prostii!
E-he-hèi! E-he-hèi!

Dară jocul se porni,
Nebuneşte în ocol,
Jumătate sînul gol
Se vedea în salt sub ii,
Dar şi alte bucurii
Se mai iscă pe sub tei!
E-he-hèi! E-he-hèi!

UN ŢĂRAN BĂTRÎN

Domnule doctor, ce frumos
Din partea dumneavoastră, mare cărturar,

Pe-aici să daţi, prin partea noastră,
Amestecîndu-vă-n norodul cel de jos.
Luaţi în schimb acest urcior de lut
Pe care proaspăt l-am umplut.
Să închinăm. Să nu vă stingă numai setea,
Aceasta vă urăm, cu vorbe
Stîngace poate, dar din inimă-nălţate.
Cîţi stropi cuprinde — atîtea zile
Mai fie-vă din ceruri numărate!

FAUST

Primesc împrospătarea mulţumindu-vă
Din suflet!

Norodul se adună în preajmă.

UN ŢĂRAN BĂTRÎN

Cu adevărat frumos
Din cale-afară e că-n zi de bucurie
Veniţi, căci după cum se ştie
Ne-aţi fost alăturea şi-n zile de urgie.
Atîţia sînt încă în preajmă
Din cei pe care tatăl dumneavoastră
I-a mîntuit de friguri blestemate,
Cînd a curmat bolejniţa în ţara noastră.
Şi-atunci, cu toate că aşa de tînăr încă,
V-aţi dus prin casele-nciumate.
Atîţia morţi scoteau prin porţi,
Dar dumneavoastră, teafăr ca o stîncă,
Aţi biruit amarnica-ncercare.
Celui ce ajuta i-a ajutat
De sus îndurătorul mare.

TOŢI

Urări de sănătate celui vrednic! Multe,
Ca să mai poată îndelung s-ajute!

FAUST

Să v-aplecaţi în faţa Celuia de Sus,
Care ne-nvaţă s-ajutăm
Şi ajutor trimite-ne nespus!
(Se duce mai departe cu Wagner.)

WAGNER

Ce simţămînt te-ncearcă dintr-o dată,
Cînd cinste-atîta ţi se-arată?
Prea fericit e-un mare om, ce după darurile sale
Asemenea dobîndă poate să culeagă!
Părinţii şi copiii, cu privire trează,
În cale-ţi ies, şi fiecare-aleargă şi întreabă.
Vioara amuţeşte, dansatorii contenesc,
Tu treci, în şiruri toţi s-aşează,
Căciulile în slavă, una după alta, zboară.
Văzut-ai cum din toate părţile i-aduni?
Puţin lipseşte şi-ar îngenunchea
Ca-n faţa unei venerabile procesiuni.

FAUST

Încă vreo cîţiva paşi pînă la piatră.
Aci ne odihnim, unde-n atîtea rînduri
Am poposit muncit de gînduri.
Dedatu-m-am aci şi postului şi rugăciunii.
Plin de nădejde, cu credinţă, cu suspine,

Cu lacrimi, am crezut să pot obţine
De la cerescul Domn sfîrşitul ciumii.
Batjocură îmi par aplauzele cu care unii
Mă-ntîmpină. O, de-ai vedea în mine!
Ai înţelege-atunci cît de puţine
Sînt meritele tatălui şi ale mele.
Om onorabil a fost tata, dar întunecat.
Asupra firii şi a sfintelor arcane[1]
Gîndea, nu necinstit, dar într-un fel ciudat,
Cu grele osteneli, de vrei, însă cam apucat.
Se închidea, cu ceata lui de-adepţi,
În neagra lui bucătărie şi gătea pe îndelete,
Unea contrarii, după lungi reţete.
Un roşu-leu[2] cu crinul alb[3] se logodea
În blîndă şi domoală baie, zilnic.
Apoi, împerecheaţi în flacără, cei doi
Trecuţi erau dintr-un alcov[4] în altul, silnic.
Cînd într-un joc de aprige culori
Crăiasa tînără se alegea în zori,
Medicamentul era gata. Oamenii mureau.
Dar nimeni nu-ntreba: se face vreunul sănătos?
Astfel cu infernalele tertipuri
Prăpăd făcurăm prin aceste văi, mai fioros,
Decît făcuse ciuma. Însumi dat-am din otravă
La mii de oameni. Toţi s-au stins.

[1] *Arcane* — în alchimie: taine ale naturii.
[2] *Roşu-leu* — în alchimie: oxid roşu de mercur.
[3] *Crinul alb* — în alchimie: acid clorhidric.
[4] *Alcov* — în alchimie: retortă.

Şi-acum văzuşi, cum sîntem ridicaţi în slavă,
Noi, noi netrebnicii şi ucigaşii!

WAGNER

De ce v-aţi tulbura-ntr-atît că-i ruşinos?
Eu cred că omul face îndeajuns
Cînd se deprinde conştiincios
În arta ce i-o lasă-naintaşii!
Cînd tînăr eşti şi tatăl ţi-l cinsteşti,
Ştiinţa lui cu bucurie-o moşteneşti.
Iar dacă mai tîrziu, ştiinţa însuţi o sporeşti,
Putea-va fiul tău s-ajungă, unde tu nu ai ajuns.

FAUST

Eşti fericit că ai încă nădejdea, printre-aleşi,
Din astă mare-a rătăcirilor să ieşi.
De aceea ce nu ştim, noi am avea nevoie.
Ceea ce ştim, doar anevoie ne va folosi.
Să nu ne înnegrim însă cu jale
Această oră ce ne iese-n cale.
Priveşte cum în jerăgaiul soarelui de-apus
Lucesc colibele pe creste sus.
S-apleacă ziua. Soarele se duce să stîrnească
În alt ţinut viaţa.
De ce de pe tărîm o aripă nu mă ridică
Pe urma lui să plec, lăsînd în urmă ceaţa?
În veşnica lumină a-nserării
Eu lumea calmă aş vedea-o la picioare,
Incendiate culmile deasupra văilor domoale,
Şi rîuri de argint curgînd în fluviul de aur.

Nu mi-ar zădărnici zeiasca fugă
Nici muntele şi nici sălbaticul coclaur.
Ce calde golfuri marea îmi deschide
În faţa ochilor miraţi să strălucească.
Dar zeul parc-ar vrea să asfinţească.
Şi iarăşi se trezeşte-n mine-ndemnul
Să zbor din nou, să beau eterna lui lumină,
În spate noaptea, înainte ziua,
Deasupra cerul, iar sub mine unda lină.
Frumos e visul. Soarele apune însă.
O, cît de greu la aripa neobositului meu duh
O àripă trupească i se-adaugă prin văzduh.
Dar fiecăruia din naştere i-e dat
Să zboare cu simţirea-n lung şi-n lat,
Cînd sus, pierdută-n spaţiul vînăt,
Îşi deapănă răsunătorul cîntec ciocîrlia,
Cînd peste înălţimi şi brazi de veacuri
Pluteşte vulturul făcînd ocol,
Cînd peste-ntinsuri, peste lacuri,
Cocorii-o ţin spre patriile lor.

WAGNER

Avui şi eu momente de ciudate-avînturi,
Dar niciodat-asemenea îndemn
Eu n-am simţit. Îmi place să mă plimb pe cîmpuri,
Dar păsări anevoie aş putea să pizmuiesc.
Găsesc, dacă-mi îngădui, mult mai demn
Prin cărţi să răsfoieşti cu bucurie.
Ce-nălţătoare nopţile de iarnă sînt
Cînd filă după filă-ntorci. Iar cînd

Un pergament îți cade-n mînă
Te simți în cer întreaga săptămînă.

FAUST

Tu-ți știi doar unul din îndemnuri,
De n-ai cunoaște niciodat' pe celălalt!
Ah! două suflete-s în mine! Cum se zbat
În piept, să nu mai locuiască împreună!
Unul de lume strîns mă ține, încleștat
Cu voluptate, celălalt puternic
Către cerești limanuri mă îndrumă.
O, duhuri dac-ar fi în aer
Din cele ce domină între ceruri și pămînt,
La mine le-aș chema din auriul vînt,
Spre-o nouă viață să mă ducă
Cu împliniri ce nu înșală.
O, dac-o mantie de vrajă-ar fi a mea,
Și dacă-n țări străine m-ar purta,
Nu aș schimba-o pentr-o mantie regală.

WAGNER

Nu invoca știuta ceată,
Ce revărsîndu-se prin aburii de seară,
La curmături și la răspîntii, omului
Mii de primejdii îi prepară.
Din miazănoapte[1] spirite în stol
Vin peste noi cu limbi-săgeți,
Din răsărit alt cîrd ne dă ocol

[1] Wagner își expune aici credința sa deșartă în existența unor „spirite", ale celor patru regiuni ale lumii, potrivit celor patru puncte cardinale ale orizontului.

Să se hrănească cu plămînii noştri.
Cărarea ne-o aţin pe la amiază
Şi alte duhuri, din deşert venind.
Din asfinţit o ceată-ntîi ne-mprospătează,
Ca să ne-nece-apoi, meleaguri pustiind
Spre-a ne-nşela, cum se alintă!
Ascultă bucuros, ca să ne tragă-n cursă.
Din cer că sînt trimise — aşa se-nfăţişează.
Vorbesc ca îngerii, ca să ne mintă.
Să mergem însă. Ceaţa cade ca mătasa.
Se răcoreşte. Înserează. Ne aşteaptă casa.
Dar ce staţi astfel, cu nelinişte
Privind departe?

FAUST

Nu vezi un cîne alergînd prin mirişte?

WAGNER

I-am prins de veste. Nu i-am dat vreo-nsemnătate.

FAUST

Observă-l numai. Vezi? Ce crezi că e?

WAGNER

Un pudel, care-n felul său aparte
Adulmecă o urmă.

FAUST

Nu vezi cum face
Prejuru-ne spirale? Vine mai încoace.
Şi dacă nu mă-nşel, o dîră de văpaie
El lasă pe întortocheata-i cale.

WAGNER

Un pudel negru-i tot ce văd.
O amăgire a vederii — restul. Nu te tulbura.

FAUST

Şi totuşi, parcă ar întinde magice capcane
În jurul nostru pentru-a ne lega.

WAGNER

Nesigur sare şi-l cuprinde teama
Aci în faţa noastră luînd seama,
Că nu e domnul său, ci doi necunoscuţi.

FAUST

Se îngustează cercul. Iată-l lîngă noi.

WAGNER

Ei, vezi? Un cîne e aci,
Nu duh. Sfios încearcă-a mîrîi.
Din coadă dă. Apucături de cîne-n toate!

FAUST

Vino cu noi! Ei, haide, vino!

WAGNER

E-un pudel nebunatic.
De stai, se-opreşte şi el, şi socoate.
Şi de-i vorbeşti, se-nalţă-n două labe.
Ridică-n grabă ce din mînă-ţi scapă.
Şi ar sări după baston în apă.

Poate că ai dreptate. Nu-i găsesc nici eu
Vreun semn de spirit. E-un dobitoc dresat.

WAGNER

Un cîne, cînd e bine educat,
Cîștigă și favoarea unui înțelept.
Atenția o merită-ntru totul,
El, al studenților școlar deștept.
(Intră împreună pe poarta orașului.)

Odaie de studiu.

FAUST
(intrînd cu cînele)

Venind din cîmp, pe care bezna grea se lasă,
Intrăm acuma doi în casă.
Plimbarea-n larg, sărbătorescul drum,
Un suflet au trezit în noi mai bun.
Sălbaticele-ndemnuri, iată-le c-au ațipit,
Și ogoiat e zbuciumul nestăvilit.
Iubirea omenească ne cuprinde,
Dumnezeiasca dragoste s-aprinde[1].

Stai mólcom, cîne! Nu fugi încoaci și-ncolo.
Ce-adulmeci mirosind pe lîngă prag?
Așază-te mai bine după sobă.

---

[1] Iubirea de sens panteist, aceea numită de *Spinoza* (1632—1677) *amor dei intellectualis*: o revărsare, plină de dragoste, a sufletului în întregul univers.

Îţi dau şi-o pernă pentru colţul drag.
Pe deal, cu sărituri şi cu tîrcoale,
Ne-ai înciudat, ne-ai veselit.
Primeşte-acum din parte-mi îngrijirea
Ca oaspete binevenit.

Cînd în chilia noastră strîmtă
S-aprinde, prieteneşte, lampa scundă,
Lumina vrea în suflet să pătrundă,
Şi zi se face-n inima ce se frămîntă.
Înţelepciunea-ncepe să grăiască,
Nădejdea prinde a-nflori.
Te-apucă dor de revărsările vieţii
Şi de-ale vieţii obîrşii.

Cîne, nu mîrîi! Cu muzica cea sfîntă
Un animalic sunet, cum e-acesta, anevoie
Se potriveşte. Oamenii se strîng
Şi mîna-şi dau spre a cîrti mişei,
Cînd nu pricep ceva. E obiceiul lor nătîng
În faţa frumuseţii şi a binelui ales
Să mîrîie, cînd nu le este pe-nţeles.
Vrea cînele să se încrunte ca şi ei?
Ce repede în mine s-a curmat
Izvorul mulţumirii.
De ce, vai, fluviul aşa de grabnic seacă,
Lăsîndu-mă pe ţărmuri însetat?
Dezamăgirea de la mine treacă!
Lipsiţi de ceea ce adapă,
Vom preţui mai mult cerescul element

Și revelația ce nicăieri nu arde
Mai viu ca-n Noul Testament.
Mă-ndeamnă nu știu ce, străvechiul text
Cu inima curată să-l privesc.
Sacrul izvod
În graiul meu iubit să-l tălmăcesc.
(Deschide un volum și încearcă să traducă)[1]
Stă scris: „La început a fost *Cuvîntul*."
Mă și opresc. Cine m-ajută să fac pasul?
Cuvîntul? — Nu pot să-l prețuiesc așa de mult!
Altfel va trebui să-l tălmăcesc
Dacă de spirit eu ascult.
Stă scris: „La început a fost *Ideea*."
Dar cîntărește bine-ntîiul rînd,
Ca pana să nu fugă, slove goale așternînd.
Ideea e, ce-nfăptuiește și creează totul?
Ar trebui să scriu: „La început a fost *Puterea*."
Dar iată că scriind sînt îndemnat
Să nu fac nici aici popasul.
Din ce adîncuri vine șoapta?
M-ajută duhul și-mi dă sfat:
La început voi pune *Fapta*.

De vrei cu tine, cîne, să-mi împart chilia,
Te rog atunci să-ți curmi
Lătratul, urletul cu care scurmi
Și stînjenești tovărășia.
Unul din doi

[1] Faust va încerca o traducere liberă, nu confesională și dogmatică.

Va trebui să iasă.
Aşa e legea printre noi.
Uşa-i deschisă. Slobodă-i plecarea!
Dar ce sînt nevoit să văd?
E umbră sau aievea e? De speriat,
Cum creşte cînele în lung şi-n lat!
Puternic se ridică, mare.
De cîne nu mai are-nfăţişare.
Adusu-mi-am în casă o fantomă!
Hipopotam, s-ar zice,
Cu ochi de foc şi groaznici colţi.
Te ştiu. Tu-mi eşti aicea pe sub bolţi!
Pentru asemenea prăsilă infernală
Cheia lui Solomon e bună,
Nu-ncape nici o îndoială.

SPIRITE
(pe coridor)

Înăuntru prins e unul,
Staţi afară şi nici unul
Nu mai intre. Stă în cursă
Vulpea iadului şi nu se
Va putea din fier desprinde.
Însă voi luaţi aminte.
Să plutiţi în sus şi-n jos
Ca să-i fie de folos.
Staţi prin preajmă şi-n ocol
Daţi din aripi ca un stol.
Mult pe poftă ne-a făcut.
Prins e, dar nu pentru mult.

Din patru unul dacă este,
Nevoie am de-o vrajă din poveste:

Dispară salamandra[1]-n foc,
Undina[2] să se facă joc,
Silfida[3] să se risipească,
Coboldul[4] să se ostenească.

Cine nu știe
Puteri și stihie
Din ape, văzduhuri,
Nu e maiestru,
Stăpîn peste duhuri.

Să piei în flăcări,
Salamandră!
Topește-te-n murmur,
Undină!
Aprinde-te-n lumină,
Meteorică silfidă, sus.
Ajută la vatră,
Incubus[5], Incubus.

---

[1] *Salamandra* — în alchimie: simbol al focului.
[2] *Undina* — în alchimie: simbol al apei.
[3] *Silfida* — în alchimie: simbol al aerului.
[4] *Cobold* — în alchimie: simbol al pămîntului.
[5] *Incubus* — alt simbol al pămîntului.

Nici unul din patru
Nu este în fiară.
Ea stă liniştită, rînjeşte cu colţii afară.
Nu pare atinsă la pîntec
Mai dinadins. O, vrei un descîntec
Şi mai puternic?

Ce eşti, amice?
Din iad evadat?
Priveşte-atunci semnul[1]
Acesta, la care s-apleacă
Şi cetele negre. Priveşte aici!
Se umflă acum cu ţepi de arici!

Lepădătură de blèstem ce eşti!
Îl poţi citi? Îl dibuieşti?
E semnul celui ce n-are izvor,
Al Celui Nespus,
Al Celui prin lume din cer revărsat,
Al Celui subt coaste străpuns.

Ce duh îl paşte, cum îl cheamă,
De creşte ca un elefant
Şi umple spaţiul întreg
Şi ca o ceaţă se destramă?
Nu te sui pînă la grindă în odaie!
Întinde-mi-te la picioare! Ştiu să leg
Şi să dezleg!
Vezi doar că nu amèninţ în zadar.

[1] „Semnul" despre care vorbeşte Faust e crucifixul.

Te dovedesc cu sfînta sfintelor văpaie.
Nu aştepta arzînda, întreita lumină[1]!
Nu aştepta
Să-mi pun în joc arta deplină!

MEFISTOFEL
(apare, în timp ce ceaţa se destramă, îmbrăcat ca un scolast călător[2], de după sobă)

Porunca este-a voastră. Gata-s să servesc.
De ce atîta larmă şi necaz?

FAUST

Acesta fost-a aşadar ascunsul sîmbure
Al cînelui! Un călător scolast? Rizibil caz!

MEFISTOFEL

Salut pe învăţatul domn
Ce mă făcu s-asud din greu.

FAUST

Cum te numeşti?

MEFISTOFEL

Neînsemnată mi se pare-această întrebare
Din partea unuia ce-atît dispreţ arată
Pentru cuvînt şi care mai presus
De aparenţele amăgitoare
Se străduieşte numai spre esenţe şi-adîncimi, mereu!

---

[1] Prin „întreita lumină“ Faust înţelege trinitatea.
[2] Dascăl de scolastică.

La dumneavoastră, domnii mei, esenţa
De obicei din nume se citeşte,
Şi-aceasta foarte lămurit s-arată
Cînd cineva un zeu al muştelor,
Un mincinos, un coruptor, de pildă, vă numeşte.
Ei bine, spune-mi numai, cine eşti?

MEFISTOFEL

O parte sînt dintru acea putere
Ce numai răul îl voieşte,
Însă mereu creează numai bine.

FAUST

Ce vrei cu-asemeni ghicitori să spui?

MEFISTOFEL

Sînt spiritul ce totul neagă.
Şi cu dreptate, dat fiind că tot ce naşte şi devine
E vrednic să se prăpădească.
Nimic să nu mai ia fiinţă-ar fi mai bine.
Astfel cam tot ce voi numiţi păcat,
Distrugere şi rău
E însuşi elementul meu.

FAUST

O parte te numeşti, dar stai întreg în faţă-mi!

MEFISTOFEL

Un adevăr ţi-am spus, simplu de priceput.
E drept că omul, o, bicisnicul netot,

Se crede-obişnuit un tot.
Eu însă sînt parte din partea care la-nceput
A fost chiar totul, parte sînt din noaptea
Ce şi-a născut lumina,
Mîndra lumină, care mumei nopţi
Vrea să-i răpească-ntîietatea, bat-o vina!
Un lucru ştiu, oricum s-ar strădui
Lumina nu va izbuti,
Căci, strîns legată e de corpuri,
Din corpuri vine şi înfrumuseţează corpuri,
Un corp o poate-n drum opri.
Aşa nădăjduiesc, că mult nu va mai dăinui,
Deodat' cu corpurile va pieri.

FAUST

Îţi bănuiesc acum îndatorirea de pitic!
Nu poţi să nimiceşti nimic în mare,
Încerci cu mărunţişul şi în mic.

MEFISTOFEL

E-nvederat că asta nu-i ispravă.
Ce se opune marelui Nimic,
Acest ceva, această lume fără slavă,
Orice aş fi-nceput, rămîne-n neclintire.
Cu valuri încercai s-o clatin, cu furtuni, incendii.
Ce liniştită pîn' la urmă stă întreaga Fire.
Iar oameni, dobitoace, ce mai zic,
Prăsila de blestem n-o vatemi cu nimic.
Şi cîţi am îngropat şi pînă-acum!
Dar veşnic un nou sînge-şi face drum.

Şi nu mai conteneşte. Nebunia te cuprinde.
Din aer, apă şi pămînturi
Seminţele, cu miile, se-naltă-n vînturi,
În umed şi uscat, în cald şi-n rece.
Noroc că flacăra e patrimoniul meu,
Altfel şi-n ea viaţa ar spori mereu.

FAUST

Şi astfel tu, Puterii ce creează
Din veac în veac, în plină-amiază
În faţă îi ridici un pumn drăcesc,
Ce în zadar cu viclenie se-ncleştează.
Încearcă altceva să-ncepi, mai viu,
Tu straniu al Haosului fiu!

MEFISTOFEL

Voi căuta să mă gîndesc,
Dar despre-aceasta altă dată.
Pot oare-acuma să mă depărtez?

FAUST

Nu văd de ce-ai mai întreba.
Ne cunoscurăm în sfîrşit, o, da —
Poţi să mai vii, precum ţi-e voia.
Aci-i fereastra, colo uşa,
Şi-un horn de-asemenea, de-i simţi nevoia.

MEFISTOFEL

S-o spun pe faţă? N-aş putea să plec...
E-o mică piedică, pe unde-i dat să trec.
În prag un semn e scris, să apere de nu ştiu cine.

O pentagramă[1]-ți face griji? Nu-i șagă?
Dar spune-mi, fiu al iadului,
Dacă aceasta e o vrajă ce te leagă,
Cum ai adus-o, de-ai intrat?
Un duh de teapa ta cum s-a-nșelat?

MEFISTOFEL

Priviți-l, semnul. Nu e tras cum se cuvine.
Unul din unghiuri, care dă-n afară,
E, precum vezi, puțin deschis —

FAUST

A-ntors-o întîmplarea bine.
De-acum prizonier îmi ești, așa s-ar zice.
Ispravă ca de vis!

MEFISTOFEL

Venind de-afară, cînele nu a băgat
Nimic de seamă cînd sări în casă.
Acuma chestia se vede altfel:
Și diavolul nu poate să mai iasă.

FAUST

Dar cum se face că nu-ncerci din casă
Să ieși pe-acolo, pe fereastră?

MEFISTOFEL

Așa e pravila, a duhurilor, dracilor:
Pe unde au intrat, pe-acolo trebuie să iasă.

---

[1] Semn magic, reprezentînd o stea cu cinci colțuri.

FAUST

Îşi are deci şi iadul legile şi dreptul?
Ne-am bizui, cu alt cuvînt, pe rînduiala vracilor.
E bine-aşa, căci s-ar putea atunci pe sigure
Temeiuri încheia un pact cu dumneavoastră.

MEFISTOFEL

Din ceea ce făgăduiesc, nimic nu se precupeţeşte.
Îngăduit îţi e să-ţi stîmperi dor şi sete.
Pe scurt aceasta însă nu se poate formula.
Va trebui să stăm de vorbă pe-ndelete.
Acuma însă rogu-vă supus
Drumul să-mi daţi, precum am spus.

FAUST

Mai stai puţin, să întregeşti povestea bună
Cu care începuşi să-mi cînţi în strună.

MEFISTOFEL

Să mă lăsaţi acum. — Mă-ntorc eu iarăşi, în curînd.
Atunci putea-vei să-ţi destăinui poftă, gînd.

FAUST

Nu eu sînt cel ce după tine-am alergat.
Tu însuţi ai căzut în cursişoară.
Cel ce a prins odat' pe dracul, să şi-l ţină,
Căci nu-l va prinde-aşa uşor a doua oară.

MEFISTOFEL

De vreţi, sînt gata să rămîn,
Tovărăşie să vă ţin; sînt gata, dar condiţionat.

Îngăduiţi-mi să v-alung urîtul, timpul,
Cu meşteşugurile unui drac umblat.

FAUST

Arată-ţi arta-n care te pricepi.
Da, bucuros privesc. Eşti liber să începi.

MEFISTOFEL

Amice, pentru simţurile tale
Vei dobîndi în ora-aceasta
Mai mult decît în ani de zile.
Îţi vor cînta duhuri subtile.
Icoanele, ce le-i vedea, frumoase-n stol,
Nu sînt numai un joc de vrajă, gol.
Mirosul tău, el însuşi, se va desfăta,
Şi cerul gurii va simţi plăcere,
Simţirea ta se va-ncînta.
O pregătire jocul meu nu cere.
Începeţi dar, sîntem cu toţii în ocol.

SPIRITELE

Negrele bolţi
Să dispară.
Prin ceasul de seară
Arate-se cerul.
Privească de sus
Albastru eterul.
Destrame-se norii.
Stelele, sorii
Lucească nespus.

Fiii țăriei,
Frumusețe bogată
Plutească deasupra
În sfera curată.
Pe urmele lor
Străbate un dor.
Panglici fluturînd
Veșmintele lor
Pe țări s-au lăsat
Și peste-un pridvor,
Unde sub viță,
Ținîndu-se-n gînd,
Ținîndu-se-n brațe
Iubiții își spun
Un cuvînt pe viață.
Lujerii-mbracă
Chioșc, lîngă chioșc.
Strugurii cadă-n
Teascuri și-n cadă.
Rîuri spumoase
Vinuri revarsă,
Trec printre pietre
Și prin curate
Vechi nestemate,
Lasă în urmă
Arsele vetre,
Lacuri se fac
Sub plaiuri, ce tac.
Păsări întîmpină
Soarele, marele.

Zboară spre clarele
Insule-n ape,
Care pe valuri
Se leagănă; insule
Unde pe maluri
Coruri ghicim,
Unde pe cîmpuri
Hore zărim.
Vîrtejuri de hore:
Unele-n loc pe sub ulmi,
Altele trec peste culmi,
Altele-n aer plutesc,
Toate c-un chiot
Spre focul ceresc,
Hore sub brazi,
Toate spre stele,
Toate-n extaz.

MEFISTOFEL

L-aţi copleşit, aerienii mei copii.
A adormit, precum i-aţi descîntat.
Pentru acest concert vă sînt îndatorat.
Tu încă nu eşti omul — să-l ţii pe diavolul legat.
Să-l desfătaţi cu dulci imagini, visuri,
Să-l cufundaţi în amăgiri de paradisuri.
Dar pentru-a despica vraja din prag, luaţi aminte,
Am grabnică nevoie de un dinte
De şobolan. Nu-mi trebuie descîntec lung.
Se şi apropie tiptil
Din colţ, de undeva, un rozător docil.

Al şobolanilor şi al şoarecilor domn,
Stăpînul muştelor, al broaştelor, păduchilor,
Îţi porunceşte să apari de zor,
Să rozi ce e de ros în prag.
Şi cum stăpînul unge pragul cu ulei,
Iată că vii, sărind din noapte în vileag.
La treabă deci, degrabă! Unghiul ce m-a ţintuit
Pe loc, e chiar la margine. L-ai dovedit?
O muşcătură încă! — S-a făcut! Aşa!
De-acum, visează, Fauste, pînă ce ne-om revedea!

(Iese.)

FAUST

(deşteptîndu-se)

Sînt iarăşi eu cel înşelat?
Aşa dispar strigoii şi vedenia. Să fie-adevărat
Că visul m-a minţit c-un diavol,
Şi că un pudel mi-a scăpat?

Odaie de studiu.

Faust, Mefistofel.

FAUST

Bate la uşă? — Intră!
Cine la cazne mă va pune iară?

MEFISTOFEL

Eu sînt.

FAUST

Intră!

MEFISTOFEL

S-o spui şi-a treia oară!

FAUST

Ei bine, intră!

MEFISTOFEL

Vezi, aşa îmi placi.
Ne-om nărăvi unul cu altul, sper.
Să-ţi iau la goană gărgăunii,
De asta am venit, eu junele boier,
În haină roşie, cu tiv de aur,
C-o manteluţă de mătase străvezie,
C-o pană de cocoş la pălărie,
C-o lungă, ascuţită spadă.
Să te îmbraci şi tu la fel
Ca toată lumea să ne vadă.
Pe scurt acesta-mi este sfatul —
Descătuşat şi liber să descoperi
Ce e viaţa! Iată largul!

FAUST

În orice haină, c-un suspin
Simţi-voi pămînteanul chin.
Sînt prea bătrîn, de joacă să mă ţiu,
Prea tînăr sînt, fără dorinţi să fiu.
Ce are lumea să-mi îmbie?
Lipsă să duci, să-nduri prisosul din pustie!

Acesta-i cîntecul, eternul cîntec
Ce sună fiecăruia-n auz,
Ce fiecăruia ni-l cîntă
De-a lungul zilelor un glas ursuz.
Cu groază numai, dimineața mă deștept
Cu-amare lacrimi — rîu mă podidește
În pragul zilei, care-n mersul ei
Nici-o dorință niciodată nu-mplinește.
Chiar presimțirea vreunei bucurii
Scăzută e de cugetul prea treaz.
Creațiunea inimii zădărnicită e de mii
De fețe-ale vieții urîțite de necaz.
Cînd noaptea ar putea să fie scut
Te-ntinzi înfricoșat în așternut.
Odihnă nici atunci nu ai: sălbatice
Vin visuri să ne biciuiască.
Divinitatea, care-n pieptu-mi locuiește,
În stare e pe dinăuntru să mă răscolească;
Divinitatea, ce tronează sus și-o chem,
În stare nu-i să pună ceva în mișcare.
Și astfel existența mi-e povară,
Dorită moartea, viața un blestèm.

MEFISTOFEL

Și totuși moartea niciodată
Nu e un oaspete de tot binevenit.

FAUST

O, fericit acela, căruia ea-i împletește
Pe frunte-nsîngerații lauri, fericit

Acel, pe care după valvîrtejul unui dans
La pieptul unei fete îl găsește.
O, dacă-n fața marelui, puternicului Duh
Aș fi căzut extatic, neînsuflețit!

MEFISTOFEL

Și totuși cineva nu a băut
În noaptea-aceea negrul suc.

FAUST

Să spionezi, se pare, nu ți-e neplăcut.

MEFISTOFEL

Atoateștiutor nu sînt, dar multe știu.

FAUST

Dacă atunci din groaznicul tumult
M-a scos un dulce sunet cunoscut
Și mi-a-nșelat cu amintirea unui timp senin
Un rest de simțămînt astăzi străin,
Acum voi blestema tot ce cu amăgiri
Și cu ispite sufletul îmbrobodește —
Și tot ce-n astă peșteră de jale[1]
Îl leagă cu puteri de vrajă orbitoare.
Să fie blestemată mai întîi părerea-naltă
Cu care spiritul de sine însuși se îmbată!
Lucirea aparentă, care bate

[1] Aluzie la imaginea „peșterii" cu care *Platon* (427—347 î.e.n.) aseamănă „corpul" (în lucrarea *Despre stat*, începutul Cărții a VII-a).

La poarta simţurilor, fie blestemată!
Să fie blestemat ce-n vis ne minte
Şi amăgirea gloriei şi-aducerii aminte!
Şi blestemat, ce simţul proprietăţii linguşeşte,
Femeie şi copil, şi plug şi servitori!
Să fie blestemat Mamòn[1], cînd cu comori
La fapte îndrăzneţe ne incită
Şi cînd pentru plăceri trîndave
Ne potriveşte pernele întru ispită,
Blestèm pe mustul strugurilor cadă
Şi-asupra paroxismului iubirii!
Blestèm nădejdilor! Blestèm credinţei, închinării!
Şi blèstem mai ales răbdării!

CORUL SPIRITELOR
(nevăzut)

Vai! vai!
Tu ai distrus
Frumoasa lume
Cu pumn puternic.
Ea cade fără nume.
Un semizeu a nimicit luminile.
Noi ducem în neant ruinile.
Deplîngem în tristeţe
Pierduta frumuseţe,
Tu cel mai puternic
Din fiii pămîntului
Clădeşte-o încă o dată!

[1] Mamon — zeu al bogăţiilor la sirieni. În *Evanghelie*, o denumire dată Diavolului.

Tu, fiul avîntului,
În pieptul tău
Clădeşte-o din hău.
Începe tu
O nouă viaţă
Cu cuget senin.
O nouă cîntare
Să-ţi fie povaţă.

MEFISTOFEL

Aceştia-s cei mai mici
Dintre amici.
Ascultă-i numai ce sfătoşi
Spre fapte şi plăceri
Te-mping, te trag,
De nicăieri.
În lumea, ce nu s-a sfîrşit,
Din singurătatea
În care seve şi visări s-au istovit
Te cheamă în larg!
Dar încetează să te joci cu-amărăciunea
Ce-ţi mistuie ca pajura rărunchii.
Tovărăşia, chiar şi cea mai rea,'ţi îngăduie
Să simţi că om eşti printre oameni. Asta
Nu-nseamnă să-ţi amesteci coatele, genunchii
Numaidecît prin pleava cea de rînd.
Nu-s eu chiar dintre cei mai mari,
Dar dacă vrei, cu mine, paşi şi gînd
Pe drumuri, prin viaţă, să ţi-i porţi,
Sînt gata să ascult, şi-aşa, în dar,

Să fiu al tău, din clipa-aceasta chiar.
Însoțitor ți-aș fi prin timp
Și, dacă m-ai găsi pe plac,
Sînt sluga ta și toate ți le fac.

FAUST

Și ce aștepți să-ți împlinesc în schimb?

MEFISTOFEL

Ai încă pentru-aceasta timp, ai timp.

FAUST

Nu, nu. Căci diavolul nu face doar
De dragul Celuia de Sus
Ce-aduce altuia folos. Rostește-ți clar
Condiția, s-o văd cum iasă.
Astfel de slugi aduc prăpăd în casă.

MEFISTOFEL

Mă leg să te slujesc aici, să nu cunosc
Popas, dorințele-mplinindu-ți.
De-ar fi însă și dincolo să ne-ntîlnim,
Să faci la fel, suflarea ostenindu-ți.

FAUST

Ce-i dincolo — nu-mi pricinuiește griji.
De sfarmi această lume în ruine,
Cealaltă poate să se nască după mine.
Din *ăst* pămînt îmi izvorăște bucuria,
Și-*acesta*-i soarele, ce-mi luminează suferința.
De voi putea să mă despart de lumea-aceasta,

Întîmple-se atunci orice, urmeze neființa.
Nu voi să mai aud nimic
Dacă și dincolo e ură și iubire,
Dacă și-n celelalte sfere
Exist-un 'nalt și un adînc ca-n astă Fire.

MEFISTOFEL

Atunci poți să-ndrăznești. Fă legămînt
Și cîte zile-avea-vei pe pămînt
Te-i bucura de meșteșugurile mele.
Îți dau ce nici un om nu a văzut sub stele.

FAUST

Sărmane diavol, ce vrei tu să-mi dai?
A fost vreun duh, al unui om, vreodată
De tine priceput în năzuința sa înaltă?
O hrană ce nu satură tu ai. Tu ai
Și roșu aur, ce, fără odihnă,
Din mînă scapă ca argintul viu,
Un joc tu ai, la care nimeni nu cîștigă, știu,
O fată, care-n brațe stîndu-ți
Te și trădează cu vecinul,
Divina bucurie a onoarei
Care dispare, despicînd, precum un meteor, seninul.
Arată-mi fructul, ce-nainte de-a-l culege, putrezește,
Și pomul, ce din nou,
În fiecare zi-nverzește!

MEFISTOFEL

Nu mă-nspăimîntă-atare-nsărcinare,
Pot să-ți servesc asemenea comori la nesfîrșit.

Dar, bune prieten, cred că-i timpul
Să ne gîndim şi la un praznic liniştit.

FAUST

Îndestulat, de m-oi întinde-n trîndăvie
Vreodat', aceasta să mă coste capul.
De poţi să m-amăgeşti cu linguşire
De mine însumi mulţumit să fiu,
De poţi cu vreo plăcere să mă-nşeli,
Să fie ziua ceea — ziua mea din urmă.
Asta-i prinsoarea ce ţi-o-mbiu.

MEFISTOFEL

Să fie!

FAUST

Dă mîna şi loveşte! Clipei de-i voi zice:
Rămîi, că eşti atîta de frumoasă! —
Îngăduit îţi e atunci în lanţuri să mă fereci.
Atuncea moartea bată-n turn din acioaia[1]
zgomotoasă,
Atunci scăpat de slujbă eşti, cum se cuvine.
Atuncea ornicul să stea, arătătorul cadă,
Oprit să fie timpul pentru mine!

MEFISTOFEL

Ai cîntărit ce spui? Nu voi uita-o.

---

[1] Metal dur, format dintr-un amestec de aramă şi cositor, la care se adaugă zinc şi plumb, şi din care se toarnă clopote, sfeşnice, statui etc.

E dreptul tău. După cuvînt să iasă!
Nu ai de-a face c-un semeț neghiob.
De-ndată ce statornicesc, sînt rob!
Al tău, al altuia, nu-mi pasă!

MEFISTOFEL

Chiar astăzi la doctoricescul praznic
Ca servitor mi-oi face datoria.
Un lucru însă! Rogu-te un rînd sau două,
Să am și scrisă mărturia.

FAUST

Și slove vrei, pedant ce ești!
N-ai cunoscut încă nici un bărbat,
Nici un cuvînt dat de-un bărbat?
Nu e de-ajuns că vorba mea rostită
Mă leagă pentru totdeauna pe pămînt?
Cînd lumea curge-n vuiet
Cu toate fluviile ei,
Pe mine să mă țină-n loc un jurămînt?
Ne zace-n inimă această nebunie,
Cine de ea s-ar libera cu bucurie?
E fericit cel ce credința-n piept o poartă,
De nici o jertfă rău nu i-a părea.
Dar pergamentul, impregnat și scris,
Pe toți cu-nfiorare-i ia.
Cuvîntul încă-n pană — moare. Să se știe!
Acum pecetea, ceara, pieile[1] domină!

[1] Prin „piei" Faust înțelege pergamentele.

Ce-mi ceri, tu spirit rău, să-ţi fiu în stimă?
Vrei bronz sau marmură, un pergament? Hîrtie?
Să scriu c-o daltă, c-un stilet, c-o pană?
Eşti liber să alegi precum îţi place!

MEFISTOFEL

Cum poţi această vorbărie
Numaidecît s-o umfli? Totul în puţin se strînge!
Orice foiţă e de-ajuns.
Şi iscăleşti c-un strop de sînge.

FAUST

Dacă atîta doar te satisface,
Cu fleacul ăsta facem pace.

MEFISTOFEL

E sîngele un suc de tot aparte.

FAUST

Nu-ţi fie teamă c-o să rup această învoială.
Se-ndreaptă-ntreaga-mi străduinţă cu putere
Tocmai spre ceea ce promit. Cuvîntu-i spus.
M-am căţărat puţin prea sus.
Prin rangul tău mi-e locul. Ce durere!
Marele duh — dispreţ cules-am de la el!
Natura — porţile mi le-a închis în faţă!
Firul gîndirii-i rupt, în ceaţă.
Ştiinţele îmi pricinuiesc profundă greaţă.
Să potolim prin văile simţirii,
Arzînde, toate patimile firii.
Şi rînd pe rînd, din învelişul lor de vraje,

Minunile să le desfacem, drage.
Să ne zvîrlim în timp, în freamătu-i, cu dor,
În rostogolul întîmplărilor!
Să se perinde, cum se poate,
Durere şi plăceri, de toate,
Succese şi căderi, cum soarta vine;
Adevăratul om nu stă degeaba.

MEFISTOFEL

Nu-ţi este pusă nici o ţintă, sau măsură.
Şi dacă pretutindeni e să guşti vreo picătură,
Din goană să apuci ceva, călcînd cu dreptul sau cu
stîngul,
Eu — poftă bună-ţi zic,
Întinde mîna, şi nu-mi face pe nătîngul!

FAUST

Ţi-am spus, de bucurie nu mai este vorba azi.
Mă dau vîrtejului, plăcerii dureroase,
Îndrăgostitei uri, amărăciunii ce împrospătează.
Sînt vindecat de setea cunoştinţei,
Vreau pieptul să mi-l dau de-acuma suferinţei.
Ce-i este omenirii hărăzit să simtă,
Să simt şi eu, oricît fiinţa mea ar fi de strîmtă.
Înaltul să-l cuprind în mine şi adîncul ca-ntr-un
caier,
Să-adun în mine tot ce-i rază, tot ce-i vaier,
Să mă lărgesc ca omenirea, să mă zbat şi să
veghez,
Asemeni ei, la urmă, însumi să naufragiez.

O, crede-mă, de mii de ani eu însumi
Încerc mîncarea, mestecînd ce mi s-a dat.
Dar între leagăne și dric nu-i unul
Să mistuie bătrînul, acrul, aluat[1].
O, crede-mă, ăst tot ce-l vezi, ăst univers
Făcut e numai pentr-un Dumnezeu nespus,
Ce stă în veșnică lumină sus.
Pe noi în beznă ne-a trimis, sub toate,
Iar vouă vă priiește numai zi și noapte.[2]

FAUST

Eu însă vreau!

MEFISTOFEL

Nu-s împotrivă! Pînă una-alta
Mi-e teamă doar de-un singur lucru:
Timpul e scurt și lungă arta!
Gîndesc c-ai accepta povețe,
De pildă un poet să te învețe.
Cu gîndul să colinde el prin lume.
Îngăduie-i pe creștetul de cinste să-ți adune
Tot ce e nobilă și rară calitate:
A leului putere, îndrăzneală,
A cerbului mișcare și iuțeală,
Italic sînge înfocat

[1] Prin „aluat" Mefistofel înțelege universul, pe care nici el însuși nu-l poate cuprinde, asimila.

[2] Oamenii sînt, urmărind ideea lui Mefistofel, spirite intermediare între spiritele întunericului și cele ale luminii.

Şi nordică temeinicie.
Să caute el cărarea, taina,
Să fie generos, dar totodat' viclean,
Să te îndrăgostească dup-un plan,
Cînd, june, alta-ţi va fi haina.
Un domn ca ăsta de-aş găsi,
Eu domnul Microcosmos l-aş numi.

FAUST

Ce sînt, în cele de pe urmă, dacă
Coroana omenirii-n stare nu-s s-o cuceresc,
Spre care simţurile toate năzuiesc?

MEFISTOFEL

Ce mai întrebi? Tu eşti ceea ce eşti!
Peruci cu bucle — milioane poţi să pui,
Să umbli poţi pe cataligi, hai-hui,
Tu-n veci rămîi ceea ce eşti!

FAUST

O ştiu. Ştiu că zadarnic bogăţiile
Umanei minţi în mine eu le-am strîns.
De mă opresc, sînt o făptură de deplîns:
Nici o putere-n inimă nu s-a aprins.
Mai sus sînt poate cu vreo două şchioape,
Dar cu nimic de infinit nu-s mai aproape.

MEFISTOFEL

Stimate — aceste lucruri tu le vezi
Cum lucrurile-n genere se văd:
S-o-ntoarcem mai cu iscusinţă,

Cît ține încă bucuria, înainte de prăpăd.
Ce naiba! Sigur e că mîni, picioare,
Și cap și dos sînt ale tale.
E pricină această îndestulă să socot
Că ceea ce eu gust, și tot
Ce folosesc, e mai puțin al meu?
De pot vreo șase armăsari să mi-i plătesc,
Nu e puterea lor și-a mea?
Alerg și sînt un zdravăn om
Cu douăzeci și patru de picioare la șosea.
Înviorat, tu lasă-ți gîndul trălălău,
Și ia-o ață-n plină lume!
Bicisnicul, ce-n speculație se pierde,
E ca un dobitoc pe pajiște uscată
Purtat în cerc de-un demon rău,
În timp ce o pășune mîndră, verde,
Jur împrejur în larguri i se-arată.

FAUST

De unde să începem?

MEFISTOFEL

Nimic mai simplu.
Iacă plecăm. Că-i loc acesta de tortură!
Ce chip de viață e să-ți plictisești școlarii?
Nu-și are și urîtul o măsură?
O treabă e aceasta pentru domn Chiorilă.
La paie goale să-mblătești, nu-ți vine silă?
De altfel lucrul cel mai bun, ce-l știi,
Și-așa nu ți-e permis unor copii a-l spune.
Se și apropie pe coridor un june.

FAUST

Cu neputinţă-mi este să-l ascult!

MEFISTOFEL

Bietul băiat aşteaptă cam de mult.
Neconsolat să nu ne plece.
Dă-mi, rogu-te, scufia, haina —
Cu masca asta-s dascăl mare —

(Se travesteşte.)

Să-l iau cu gluma şi cu spirit rece!
Un sfert de ceas, nu-mi trebuie mai mult.
Tu pregăteşte-te pentru plecare.

(Faust iese.)

MEFISTOFEL
(în haina lungă a lui Faust)

Dispreţuieşte numai raţiune şi ştiinţă,
Cea mai înaltă-a omului putere!
Te lasă-nduplecat de vrăji şi artificii,
Cum spiritul minciunii ţi-o impune şi ţi-o cere,
C-atunci te dovedesc şi eşti al meu, fîrtate!
C-un spirit soarta l-a-nzestrat,
Nestăvilit el veşnic înainte bate,
În prea grăbita-i năzuinţă sare peste
Măruntele, dar calde, bucurii terestre.
O să-l tîrăsc prin plinele, sălbaticele văi
Ale vieţii şi prin seacă neînsemnătate.
Să jinduiască, să se zvîrcolească, şi pe loc
Să se-nvîrtească — nesătulului în faţă
Mîncări şi băutură să-i plutească; nici o apă

Să nu-i aline setea-foc!
El va pieri. Îl văd pierdut,
Chiar dacă dracului el nu s-ar fi vîndut.

Un școlar intră.

ȘCOLARUL

Mă port pe-aci de scurtă vreme,
Și vin cu multă plecăciune,
Să văd un învățat pe care
Cu toții-l știu din mare nume.

MEFISTOFEL

Curtoazia voastră mă încîntă.
Vedeți un om cum sînt atîția.
La alte uși ați mai bătut?

ȘCOLARUL

La dumneavoastră caut scut.
Sînt tînăr, drepte gînduri am și bună vrere.
De-asemeni și un pic de-avere.
Printre străini îmi dete drumul mama
Numai cu greu. Vă rog să țineți seama
De toate astea, și că vreau să-nvăț ceva cinstit.

MEFISTOFEL

Ați nimerit chiar locul potrivit.

ȘCOLARUL

Simt totuși un îndemn, din nou să plec.
Între pereții-aceștia, pe sub bolți,
Nu prea îmi vine să petrec.

E un spaţiu strîmt aici şi-ntunecat.
Nici o verdeaţă, nici un pom nu-mprejmuie clădirea.
În săli, pe bănci, de-atîta umbră laolalt',
Îmi piere piuitul şi gîndirea.

MEFISTOFEL

Atîrnă totul de obişnuinţă, pe la noi.
Nici pruncul nu ia sînul mamei
Cu voie la-nceput, dar repede apoi
Cu poftă şi plăcere bea, cît doi.
La fel o să vă meargă, şi pe zi ce trece,
La sînii-nţelepciunii o să beţi cît zece.

ŞCOLARUL

De gîtul ei vreau să m-agăţ cu voluptate.
Să-mi spuneţi numai cum ajung la ea!

MEFISTOFEL

Aş vrea să ştiu ce facultate
Alegeţi, şi vă dau apoi şi replica.

ŞCOLARUL

Aş vrea s-ajung de-a binelea-nvăţat,
Doresc ce-i pe tărîmuri să cuprind
Şi tot ce-n ceruri este şi-n natură,
În mine vreau ştiinţa s-o aprind.

MEFISTOFEL

Sînteţi pe bunul drum, de lăudat.
Puţin însă cam risipit.

ȘCOLARUL

Sînt pentru treabă cu tot sufletul,
Firește însă că mi-ar conveni
Și-un pic de libertate și puțin amuzament,
Din cînd în cînd cîte-o frumoasă zi.

MEFISTOFEL

Să profitați de timp, căci repede-i trecut.
Cum timpului îi poți lua tribut,
Vă-nvață spiritul de ordine, de-aceea
Cu-ntîiul sfat al meu vă-ndrum
Către Collegium Logicum.
Din ăsta ieși cu spiritul dresat,
În cizme spaniole[1] încălțat,
Și dintr-o dat' mai circumspect
Tu umbli pe cărările gîndirii
Și nu te lași purtat
De limbile de foc spre balta rătăcirii.
Vei învăța, nu doar o dată, ci de-atîtea ori,
Că ceea ce într-una ai făcut de obicei
C-un simplu gest, precum mănînci, precum ai bea,
Se-mparte-n una, două, trei.
Căci uite-așa, în fabrica gîndirii
Merg lucrurile ca-n țesătorie:
O dată calci, dar miști o mie
De fire, și suveicile se duc, se-ntorc,
Și ițe cad, se-nalță, se-ntretaie,
O lovitură-n mii de alte părți răspunde, taie.

[1] *Cizme spaniole* — aparat de tortură pentru picioare.

Iar filozoful intră-n casă
Și-ți dovedește că e necesar să fie-așa.
Întîiul lucru e așa, al doilea așa cum e,
De-aci al treilea și-al patrule
Astfel urmează ca să iasă.
Și dacă-ntîiul și al doilea n-ar fi,
Nici trei și patru nu s-ar potrivi.
Și pretutindenea cu cugetul senin
Școlarii laudă-această treabă,
Dar țesători ei nu devin.
Cel ce încearcă un corp viu să înțeleagă,
Cată s-alunge din acesta duhul mai întîi.
În mînă-atunci el părțile le ține,
Lipsește însă spiritul ce leagă.
Encheiresin naturae[1] e numit
Secretul în chimie.
Ea rîde singură de sine și n-o știe.

ȘCOLARUL

Nu prea pricep ce spuneți și ce e.

MEFISTOFEL

Mai bine veți pricepe altă dat',
Cu sîrguință după ce veți fi-nvățat
Metoda de clasificat.

ȘCOLARUL

Mă-ncearcă toate astea-acum,
Parcă o moară mi-ar umbla prin cap.

---

[1] Intervenția naturii de a uni părțile într-un întreg (lat.).

MEFISTOFEL

Pe urmă nu uitaţi un lucru, da!
Va trebui să abordaţi şi metafizica.
Să căutaţi a înţelege mai adînc, oricum,
Ce-n creierul uman nu intră nicidecum.
Aflaţi că pentru ceea ce nu înţelegem
Nici azi, nici peste-o săptămînă,
Un lucitor cuvînt avem oricînd la îndemînă.
Deocamdată cam un an sau jumătate
Vă ţineţi strîns de buna rînduială.
Cinci ceasuri zilnic cad în socoteală.
Să fiţi prezent, la-ntîiul clopot care bate.
Să preparaţi cu sîrguinţă tema,
Şi paragrafii să-i cam ştiţi în mare parte,
Ca să vedeţi mai bine-apoi, că profesorul
Vă spune doar ce stă la carte.
Totuşi, păstraţi-vă-ncordarea trează,
Siliţi-vă să scrieţi, note să luaţi,
Închipuindu-vă că însuşi sfîntul duh dictează.

ŞCOLARUL

Hîrtiile le-oi duce-acasă
Şi le-oi păstra frumos.
Ce-i negru scris pe albă foaie
Rămîne veşnic de folos.

MEFISTOFEL

Să vă alegeţi îns-o facultate.

ŞCOLARUL

Ştiinţa dreptului nu prea mă ispiteşte.

De-aceasta nu mă prinde vreo mirare.
Cam ştiu ce preţ această-nvăţătură are.
Se moşteneşte pravila şi legea
La fel c-o boală fără leac:
Din generaţie în generaţie, din loc
În loc, ele se mută, trec prin veac.
Nonsens devine raţiunea, binefacerea o plagă
Ce pretutindenea ne paşte.
E vai de capul tău cînd eşti nepot!
De dreptul ce cu noi deodat' se naşte,
Nu este, din păcate, niciodată vorba.

ŞCOLARUL

Aversiunea, ce-o simţeam, mi-o mai sporiţi
Şi dumneavoastră. Fericit, pe care-l sfătuiţi!
Să studiez teologia poftă aş avea!

MEFISTOFEL

Nu aş dori să vă îndrum greşit —
Urechea voastră mă ascultă.
Vedeţi, ştiinţa-aceasta — o, în ea
Să ocoleşti cărarea falsă e aşa
De greu. S-ascunde-n ea otravă multă,
C-o poţi asemăna aproape c-un medicament.
Cel mai cuminte lucru e să audiaţi
Şi-aici pe unul singur —
Şi pe cuvîntul spus de maistru să juraţi.
În genere — ţineţi-vă, dar bine,

De cuvinte! Astfel veţi păşi de-a dreptul
În templul certitudinii depline.

ŞCOLARUL

Dar un concept ar fi să se găsească
Pe lîngă orişice cuvînt.

MEFISTOFEL

De ce vă oţărîţi? Ei bine — aflaţi că tocmai
Unde conceptele se-ntîmplă să lipsească,
Se-nfiinţează, la dorinţă, un cuvînt.
Poţi cu cuvinte admirabil să te cerţi,
Poţi din cuvinte un sistem să făureşti,
O, în cuvinte poţi cu fanatism să crezi,
Cuvîntului o iotă nu poţi să-i răpeşti.

ŞCOLARUL

Scuzaţi că vă reţin cu-atîtea întrebări.
Sînt totuşi nevoit. Iertaţi-mi vina.
N-aţi vrea să-mi spuneţi un cuvînt
Cuprinzător şi-n ce priveşte medicina?
Trei ani înseamnă o durată scurtă,
Domeniile însă sînt aşa de largi.
De ţi se dă o mică îndrumare,
Apuci mai sigur prin ţinuturile vagi.

MEFISTOFEL
(pentru sine)

M-am săturat de tonul sec.
La rolul meu de diavol am să trec.
(Tare.)
Al medicinei spirit lesne-i de cuprins.

De la un cap la altul studiezi
Înalta lume, mica lume, cum le vezi,
Spre a lăsa la urmă într-adins
Să meargă totul cum lui Dumnezeu îi place.
A hoinări s-aduni știință, zău, nu face.
Învață fiecare-atît cît poate,
Dar cel ce prinde clipa, mi se dovedește om întreg.
Îmi sînteți arătos, și după cîte înțeleg
Aveți și cutezanță. Mai presus de toate
S-aveți încredere-n voi înșivă,
C-atunci și ceilalți v-o arată. Să-nvățați
În special femeia s-o conduceți, seminția slabă.
Tot ah-ul ei și orice vaiet
Le lecuiește dintr-un singur punct, degrabă.
Și dacă sînteți măcar semionorabil
Le-aduni pe toate-n pălărie.
Un titlu-ți face pîrtie spre ele,
Și în curînd pereche n-ai în măiestrie.
Cu chițibușuri într-un ceas puteți obține,
Ce alți n-ar izbuti în ani de zile.
Va trebui să vă pricepeți mai vîrtos la puls.
Și dacă una v-ar cădea în brațe-nvinsă,
Cuprindeți-o pe după coapse
Ca să vedeți cît e de strîns încinsă.

ȘCOLARUL

Așa mai zic și eu. Se luminează zarea.

MEFISTOFEL

Ce seacă e, amice, orice teorie,
Dar cît de verde viața, cît de aurie!

ȘCOLARUL

Vă jur, mă simt ca-n vis cu întîmplarea.
Îmi veți permite să mai viu și altă dată?
E greu s-adun atîta-nțelepciune dintr-o dată.

MEFISTOFEL

Îngădui bucuros, ce pot, din parte-mi.

ȘCOLARUL

Mi-ar fi cu neputință să pornesc la drum,
Făr'de-a solicita favoarea
De-a-mi scrie cîteva cuvinte în album.

MEFISTOFEL

Prea bine.

(Scrie și-i dă albumul.)

ȘCOLARUL
(citește)

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum.[1]
(Închide albumul, respectuos, și pleacă.)

MEFISTOFEL

Urmează numai sfatului
Ce-l dete șarpele, străbunul meu,
Și te-i înspăimînta cîndva
De-asemănarea ta cu Dumnezeu.

Intră Faust.

FAUST

Ei, încotro o vom lua?

[1] Veți fi ca Dumnezeu și veți cunoaște binele și răul (lat.).

MEFISTOFEL

Unde doreşti.
Vedea-vom mica şi-apoi marea lume.
Cu ce folos, cu cîtă bucurie,
Urma-vei cursul, gratuit anume!

FAUST

Cu barba asta lung-a mea
Uşoarei vieţi cum m-oi deda?
N-oi izbuti, căci niciodat'
Prin lume eu nu m-am purtat.
Cu alţii mă simt tare mic,
Voi fi mereu intimidat.

MEFISTOFEL

Amice, las', căci totul vine de la sine.
Te vei pricepe la viaţă,
Vei şti să o priveşti în faţă,
De-ndată ce te-ncrezi în tine.

FAUST

Cum vom pleca, ieşind din casă?
Unde ţi-s caii şi trăsura?

MEFISTOFEL

Mantaua mea o vom întinde,
Ne-a duce ea prin aer de mătasă.
Grijeşte numai să nu iei
Desagi prea grei, prea mari, de-acasă.
Văzduhul cald, ce-l pregătesc,

Ne-a ridica de jos în grabă,
Pentru viaţa nouă, ce-o începi,
Îţi spun noroc! Şi-acum în slavă!

Pivniţa lui Auerbach, la Lipsca.
Chef de camarazi veseli.

FROSCH

Nimeni nu bea? Nimeni nu rîde?
Ce feţe-s astea? Nici un chiot nu s-aude?
O flacără-mi eraţi de obicei, fîrtaţilor!
Azi focul arde-n paie ude.

BRANDER

Numai a ta e vina, că nu vii
Ca altă dată cu năzbîtii, cu prostii!

FROSCH
(îi toarnă un pahar de vin în creştet)

Uite, de toate!

BRANDER

Porc, cum altul nu mai ştiu!

FROSCH

S-ar spune că doreai să fiu!

SIEBEL

De vă certaţi, pe-aci e uşa!
Cîntaţi cu piept lărgit! Beţi şi urlaţi!
Începeţi dar, ce aşteptaţi?

ALTMAYER

Vai mie, ce mă fac?
Îmi spargi urechile. Dați-mi bumbac!

SIEBEL

De-abia cînd bolta sus răsună
Puterea basului o simți în strună.

FROSCH

Nu-i locul tău aici, de ți-a
Sări muștarul. Trà-la! Là-la! la!

ALTMAYER

Oh, tra-la! La-la! La!

FROSCH

Cîntați subțire și înalt!
(Cîntă.)
Sfîntul imperiu roman
Cum se mai ține laolalt'?

BRANDER

Urît e cîntecul! Și e politic! Și avan!
Ce cîntec mizerabil! Mulțumiți
Lui Dumnezeu că de imperiul roman
Nu trebuie cu dinadinsul să-ngrijiți.
Că-mi sînteți deocamdat' scutiți de-acest amar.
Eu, cel puțin, socot ca o dobîndă
Că nu sînt împărat sau cancelar.
Cu cale-i însă să avem și noi un căpitan.
Ce-ați spune, dintre noi un papă să ne-alegem?

Voi ştiţi ce însuşire hotărăşte, care calitate
Înalţă pe bărbat în demnitate.[1]

FROSCH
(Cîntă)

Avîntă-te în sus, privighetoare dulce,
Şi cîntă mîndrei mele să se culce.

SIEBEL

Nici un salut iubitei! Vreau să uit.

FROSCH

În ciuda ta, mîndruţei un sărut!

(Cîntă.)

Zăvor s-aude, şi e noapte,
Zăvor s-aude şi-apoi şoapte,
Zăvor se-nchide-n dimineaţă,
Iubitul iese iar în ceaţă.

SIEBEL

Tu, cîntă numai, preaslăveşte-o noaptea-ntreagă!
Voi rîde eu la rîndul meu.
Pe mine m-a-nşelat, pe tine te mai leagă!
Din parte-mi îi urez iubit un spiriduş,
Cu ea să-ţi facă şagă după uşi.
Şi-un ţap bătrîn, leliţă-fă, leliţă-lele,
În prag să-ţi facă temenele.

---

[1] Desigur mai mult calitatea de băutor decît însuşirile erotice.

Un tînăr zdravăn, ce mai spun,
E pentru poama-aceea mult prea bun.
N-am să-i mai dau tîrcoale pe la vetre,
Prefer să-i sparg ferestrele cu pietre.

BRANDER
(lovind cu pumnul în masă)

Atenţie! Şi ascultaţi! Veţi recunoaşte
Că mă pricep cam la de toate, domnii mei.
Îndrăgostiţii stau aci, tăcerea-i paşte.
Acestora, precum o cere cuviinţa
Vreau să le cînt pe poftă. Luaţi tonul!
Atenţie! Un cîntec pe măsură nouă!
Şi să cîntaţi refrenul, murmurînd isonul!

(Cîntă.)

A fost odat' un şobolan,
Trăia numai din unt şi slană.
Ca doctor Luther el făcu
O ceafă groasă, năzdrăvană.
Bucătăreasa îi găti
Otravă — locul strîmt îi deveni
Ca de aleanul dragostii.

CORUL
(chiotind)

Ca de aleanul dragostii.

BRANDER

Şi şobolanul se-nvîrti
Şi din băltoace cînd bău,

El casa toată-o scormoni,
Dar furia nu-i folosi.
Sărea încolo-ncoaci sări!
Şi în curînd se osteni
Ca de aleanul dragostii.

CORUL

Ca de aleanul dragostii.

BRANDER

Şi-apoi veni în plină zi
Şi lîngă vatră el căzu,
Se zvîrcolea şi gîfîia.
Bucătăreasa rîse: „Ce-a mai fi?
Că şobolanul fluieră, ha-ha,
Şi ortul popii şi l-a da,
Ca de aleanul dragostii."

CORUL

Ca de aleanul dragostii.

SIEBEL

Se bucură flăcăii de-o nimica toată.
Dar spuneţi-mi e asta o ispravă,
Să dai la şobolani otravă?

BRANDER

Amicul nostru-o face lată.

ALTMAYER

Borţosul cu chelia lui rotundă!
Cît de domestic e la nenoroc!

Îşi vede chipul şi asemănarea
În şobolanul mistuit de foc!

Faust şi Mefistofel.

MEFISTOFEL

Mai înainte de orice — un loc de veselie
Ţi-arăt. La ăst norod te-aduc
Să vezi cît de uşor ştiu unii să trăiască.
O sărbătoare-i pentru ei aproape orice zi.
Cu haz puţin, cu mulţumire din belşug,
Se-nvîrt în cercul lor îngust nerozii
Ca tinerii pisoi în jurul cozii.
Cît timp dureri de cap nu au,
Cît timp crîşmaru-i gata să-mprumute,
Ei toţi înveseliţi din fleancă dau.

BRANDER

Ăşti oaspeţi vin dintr-o călătorie.
Se vede după felul lor aparte
Că au sosit tocmai acu, şi de departe.

FROSCH

Într-adevăr! Trăiască Lipsca noastră!
E-un mic Paris, şi îşi cultivă cetăţenii!

SIEBEL

Ce crezi, străinii ce-ar putea să fie?

FROSCH

Îi dibuiesc eu. Daţi-mi-i în grije.
La un pahar de vin precum se ştie,

Le smulg secretul, lesne, cum un dinte
De lapte scoţi unui copil, fără să strige.
Din casă boierească parcă vin.
Sînt mîndri, par dezamăgiţi puţin.

BRANDER

Sînt şarlatani de iarmaroc, prinsoare fac!

ALTMAYER

Se poate.

FROSCH

Las', că-i iscodesc eu, după plac.

MEFISTOFEL
(către Faust)

Nu bănuiesc ăştia pe dracu,
Nici cînd sînt daţi de-a berbeleacu.

FAUST

Salutul nostru, domnii mei!

SIEBEL

Şi-al nostru-n schimb!
(Încet, privind la Mefistofel dintr-o parte.)
Dintr-un picior de ce-o fi şchiopătînd?

MEFISTOFEL

Îngăduiţi, să ne aşezăm şi noi la masă?
În loc de bune băuturi, de care nu găsim în casă,
Să ne încînte mai curînd tovărăşia!

ALTMAYER

Păreţi un om din cale-afară răsfăţat.

FROSCH

Aţi mînecat îmi pare cam tîrziu din sat?
Cu Terchea-Berchea aţi cinat?

MEFISTOFEL

Trecurăm tocmai astăzi pe la el.
Am stat de vorbă-ndelungat.
Ne-a povestit atîtea despre verii lui.
La despărţire zise: Fiecăruia salut să-i spui.
(Se-nclină spre Frosch.)

ALTMAYER
(încet)

Avuşi nevoie de aceasta?

SIEBEL

Şiret patron!

FROSCH

L-oi dovedi eu, în alt ton.

MEFISTOFEL

Voci încercate-am auzit cîntînd,
De n-a fost amăgire în ureche.
Desigur, cîntecul sub aste bolţi
Are-un ecou fără pereche.

FROSCH

Nu cumva sînteţi un măiestru virtuos?

MEFISTOFEL

O, nu! puterea-i slabă, numai pofta-i mare.

ALTMAYER

N-aţi vrea să ziceţi o cîntare?

MEFISTOFEL

Dacă doriţi, cîte voiţi!

SIEBEL

Dar printre altele şi una nouă!

MEFISTOFEL

Din Spania ne-ntoarserăm în astă-seară,
Din a cîntărilor şi-a vinurilor ţară.

(Cîntă.)

A fost odat-un rege,
Ce-avu un mare purec —

FROSCH

Un purec! Auziţi? L-aţi aşteptat?
Un purec! Vai, ce oaspete curat!

MEFISTOFEL
(cîntă)

A fost odat-un rege,
Ce-avu un mare purec.[1]
A fost odat', atîta ştiu,
Şi regele, aceasta se-nţelege,

---

[1] *Cîntecul purecelui* — o batjocură a burgheziei la adresa nobilimii de la curte.

L-a îndrăgit ca pe un fiu.
Un croitor la sine cheamă.
Iată, ţi-l dau în seamă,
Să iei boierului măsură
De pantaloni şi haină.

BRANDER

Dar croitorului să-i spuneţi
C-aşa o vrea satrapul,
Să facă potrivit măsura,
Că orice cută-n pantaloni
O va plăti cu capul.

MEFISTOFEL

Şi purecele-n catifea
Umbla acum la curte.
Purta pe haină cîte-o stea
Şi panglici lungi şi scurte.
Iar cînd ministru deveni,
Precum era de prevăzut
Şi fraţii lui şi rudele
Domni mari la curte s-au făcut.

Dar domni şi doamne la palat
Ce cazne-aveau să-ndure.
Regina însăşi, fetele din casă
Erau muşcate sub mătasă.
Dar n-aveau voie să înjure,
Nici să se scarpine-ndesat.
Doar noi ne scărpinăm cînd mişcă,
Şi purecii-i strivim cînd pişcă.

CORUL
(urlînd)

Doar noi ne scărpinăm cînd mişcă,
Şi purecii-i strivim cînd pişcă.

FROSCH

Bravo, bravo! Încă o dată!

SIEBEL

Toţi purecii aşa să pată!

BRANDER

Cu degetele prindeţi-i, că-i pleaşcă!

ALTMAYER

Trăiască libertatea! Vinul să trăiască!

MEFISTOFEL

Aş bea şi eu, ca libertatea s-o cinstesc,
Dar vinurile voastre nu mă ispitesc.

SIEBEL

Să n-o mai repetaţi, că-i supărare.

MEFISTOFEL

Mi-e teamă de crîşmar, de vorbe grele,
Altfel v-aş îmbia ca unor oaspeţi
Un strop ales din pivniţele mele.

SIEBEL

Dă-ncoa! Răspunderea-i a mea deplină! —

FROSCH

De faceţi rost de-un bun pahar, v-aducem laude.
Numai prea mici să nu vă fie mostrele.
Căci dacă e să preţuiesc ce nu-i, ce e,
Nevoie am de-o-nghiţitură bună!

ALTMAYER

Din ţara Rinului veniţi se pare.

MEFISTOFEL

Să-mi faceţi rost de-un sfredel lung şi mare.

BRANDER

Doar n-aveţi buţile chiar la intrare?

ALTMAYER

Acolo-n colţ e coşul cu unelte.

MEFISTOFEL
(ia sfredelul; către Frosch)

Spune-mi mata, ce băutură-ţi este dragă?

FROSCH

Nu vă pricep. Aveţi mai multe?

MEFISTOFEL

Îngăduit e fiecăruia s-aleagă.

ALTMAYER
(către Frosch)

Aha! Ai şi-nceput pe buze să te lingi.

FROSCH

De-i vorba să aleg, vreau Perla de la Rin,
Căci patria ne dăruieşte cel mai splendid vin.

MEFISTOFEL
(în timp ce sfredeleşte în masă o gaură, unde stă Frosch)

Aduceţi ceară şi-astupaţi cu dopuri!

ALTMAYER

Oh, asta-i numai — să scuzaţi — scamatorie!

MEFISTOFEL
(către Brander)

Şi dumneata cam ce doreşti?

BRANDER

Şampanie să fie!
Să dea în clocot, ca şi cum un jar ar stinge!

(Mefistofel sfredeleşte, unul a făcut în răstimp dopurile şi astupă găurile.)

BRANDER

Se ocoleşte anevoie ce-i străin şi ce desparte!
Ce-i bun — de multe ori ne e departe.
Un neamţ adevărat urăşte pe francezi,
Dar vinurile lor le bea cu sete, precum vezi.

SIEBEL
(în timp ce Mefistofel s-apropie de locul său)

Mărturisesc că vinuri acre tocmai
Gîtlejul nu pofteşte. Daţi-mi unul dulce.

MEFISTOFEL
(sfredelește)

Să curg-aici vin vechi de Tokai.

ALTMAYER

Nu, domnul meu! În față mă priviți!
Vă știu intenția! Ne păcăliți!

MEFISTOFEL

Cu oaspeți nobili ca aceștia
Ar fi primejdios, nu sînteți de părere?
Dar grăbiți-vă! pe față-mi spuneți,
Ce vinuri inima vă cere?

ALTMAYER

De toate! Ce mai întrebați?
(După ce găurile au fost sfredelite și astupate.)

MEFISTOFEL
(cu gesturi ciudate)

Struguri face vița,
Coarne poartă țapul.
Scutur eu șuvița
Mi se-nclină capul.
Vinul e zeamă,
Vița lemn se cheamă.
Masa de lemn
Poate și ea
Vin să dea.
Cuvîntul e-ndemn,

Minune şi semn.
Acum deschideţi şi vă desfătaţi!

TOŢI

(în timp ce scot dopurile şi fiecăruia îi curge în pahar vinul dorit)

Cum curgeţi, ah, izvoare minunate!

MEFISTOFEL

Păzea! Pe jos un strop să nu-mi vărsaţi!

(Ei beau repetat.)

TOŢI
(cîntînd)

Ne merge ca la canibali, cum se cuvine.
Cinci mii de porci n-o duc mai bine!

MEFISTOFEL
(către Faust)

Sînt liberi, vezi-i cum petrec!

FAUST

Eu poftă aş avea să plec.

MEFISTOFEL

Ia seama numai şi-i vedea
Cît de magnific bestialitatea se va revela.

SIEBEL

(bea neprecaut, vinul curge pe jos şi se preface în flacără)

Foc! Ajutor! Iadul arde!

MEFISTOFEL
(descîntînd flacăra)

Foc, elementul meu, tu! Ia-o mai domol!

(Către ceată.)

Deocamdat-a fost numai un strop de purgator.

SIEBEL

Ce-nseamnă astea? Aşteaptă numai!
Scump vei plăti! Nu ne cunoşti!

FROSCH

Ne crede dumnealui şi beţi şi proşti!

ALTMAYER

Gîndesc să-l invităm domol, să plece.

SIEBEL

Credea-ndrăzneţul că aici
Cu hocuspocus se petrece!

MEFISTOFEL

Taci, bute puturoasă!

SIEBEL

Coadă de mătură!
Pe cine beştelești? Drept ce ne iei?

BRANDER

Bătăi cădea-vor, grindină, de vrei!

ALTMAYER
(scoate un dop din masă, foc îi sare în faţă)

Ard! Ard!

SIEBEL

Dedatu-s-a scamatoriei, vrăjii.
Loviţi! El nu mai e sub scutul legii!
(Ei scot cuţitele şi tăbărăsc spre Mefistofel.)

MEFISTOFEL
(cu atitudine gravă)

Închipuire şi cuvînt
Schimbă sens şi loc.
Fiţi aici şi fiţi acolo,
Şi vă fie de noroc!

(Ceilalţi se opresc miraţi şi se privesc îndelung.)

ALTMAYER

Ah, unde sînt? Frumoasă ţară!

FROSCH

Podgorii! Văd eu bine oare?

SIEBEL

Şi struguri, struguri!

BRANDER

Aici lîngă pridvor, ce viţă verde!
Şi-un strugure! Oh, mîna să-l dezmierde.

(Îl prinde pe Siebel de nas. Toţi fac la fel, unul împotriva celuilalt, şi ridică cuţitele.)

MEFISTOFEL
(ca mai sus)

Tu amăgire, legătura ia-o de pe ochi, fireşte!
Şi ţineţi minte voi, cum diavolul glumeşte!

(Dispare cu Faust. Ceilalţi se depărtează unul de altul.)

SIEBEL

Ce noutate?

ALTMAYER

Cum?

FROSCH

Era acesta nasul tău?

BRANDER
(către Siebel)

Pe-al tău îl ţin în mînă eu!

ALTMAYER

A fost un trăsnet, ce trecu prin mădulare.
Daţi-mi un scaun, cad de pe picioare.

FROSCH

Nu, zău! Răspundeţi ce mi s-a-ntîmplat?

SIEBEL

O, blestematul, unde-i? Vreau să ştiu.
A doua oară nu-mi mai scapă viu.

ALTMAYER

Pe uşa pivniţei eu îl văzui ieşind,
Pe-o bute mare-ncălecînd —
Simt ca un plumb prin glezne şi-n picioare.

(Se-ntoarce spre masă.)

Vinul... Mai curge vinul oare?

SIEBEL

Fu amăgire, 'nşelăciune şi nălucă totul!

FROSCH

Credeam că beau, mi-aş şterge încă botul.

BRANDER

Dar cum a fost cu strugurii povestea?

ALTMAYER

Şi-apoi să nu crezi în minuni!
Dar altora să nu mai spuneţi vestea!

Bucătărie vrăjitorească.

Pe o vatră joasă, o căldare fierbe la foc. În aburii ce se ridică, se ivesc felurite arătări. O maimuţă stă lîngă căldare, mestecă şi grijeşte să nu dea în foc. Maimuţoiul cu puii stau alături şi se încălzesc. Pereţii şi grinzile sînt împodobite cu cele mai ciudate unelte vrăjitoreşti.

Faust, Mefistofel.

FAUST

Nebune vrăji, ce silă mi-e de ele!
Mă porţi pe-aci ca să mă vindeci oare?

În volburarea asta de scrinteală?
De sfaturi de la babe am nevoie cu tocmeală?
Mi-or ajuta asemenea fierturi murdare
Treizeci de ani să lapăd de pe mine-acum?
Vai mie, dacă nu cunoşti un leac mai bun!
Nădejdile mi-au şi pierit.
N-a născocit încă natura sau vreun spirit
Un alt balsam mai izbutit?

MEFISTOFEL

Amice, ce isteţ te-amesteci iar în treabă.
Există pentru-ntinerire şi un mijloc mai firesc.
Dar despre-acesta se vorbeşte-n altă carte,
Într-un capitol mai aparte.

FAUST

Destăinuieşte-mi-l degrabă!

MEFISTOFEL

N-am să mă feresc.
Un mijloc ai, fără de bani şi fără vrăji.
Te du pe cîmp numaidecît, şi sapă, ară!
Păstrează-ţi rostul într-un cerc îngust.
Hrăneşte-te cu hrană simplă, fără gust.
Trăieşte între dobitoace ca un dobitoc.
Nu socoti c-ar fi ruşine însuţi tu să gunoieşti
Ogorul de pe care seceri. Iată un mijloc
De-a te menţine tînăr, de-a ajunge teafăr
Pînă la ani optzeci, şi să rămîi luceafăr.

Atari isprăvi nu-mi sînt la îndemînă
Şi n-aş putea să iau hîrleţu-n mînă.
Viaţa-ngustă nu mă prinde chiar de loc.

MEFISTOFEL

Ei, vezi că vrăjitoarea trebuie atrasă-n joc?

FAUST

De ce numaidecît afurisita babă
Cu buruieni şi ierbi?
Nu poţi tu însuţi băutura să mi-o fierbi?

MEFISTOFEL

Frumoasă pierdere de vreme-ar fi,
În timp ce mii de poduri aş clădi.
Lucrarea cere nu numai ştiinţă, artă,
Ci şi răbdare care-aşteaptă.
Un spirit liniştit ani mulţi de ea să ţină seama,
Căci timpul doar desăvîrşeşte zeama.
Şi-apoi unde mai pui
Acele meşteşuguri multe, minunate,
Spre-a nimeri în cap un cui?
E drept că dracul a-nvăţat-o, rînd
Pe rînd şi cîte-o leacă,
Dar dracul însuşi nu-i în stare să o facă.

(Văzînd animalele.)

Vezi ce prăsilă cu lăbuţe!

Pe lîngă foc ce slugi drăguțe!

(Către animale.)

Se pare că stăpîna nu-i acasă?

ANIMALELE

La praznic dumneaei s-a dus
Pe horn în sus.

MEFISTOFEL

Cît timp obișnuiește ca să-mi zboare?

ANIMALELE

Cît timp ne încălzim pe la picioare.

MEFISTOFEL
(către Faust)

Cum le găsești, aceste animale?

FAUST

Mi-e scîrbă și mi-e jale.

MEFISTOFEL

Cît mă privește, zău, nimic nu-mi este mai plăcut,
Decît cu animale să discut.

(Către animale.)

Ei, spuneți-mi, afurisite animale,
Ce mestecați acolo în căldare?

ANIMALELE

Pentru săraci o ciorbă lungă.

MEFISTOFEL

Aveţi o clientelă mare. Faceţi zeamă, să ajungă!

MAIMUŢOIUL

(se apropie şi se linguşeşte pe lîngă Mefistofel)

Aruncă zarul,
Fă să cîştig,
Să uit amarul.
Mi-e gol buzunarul,
Bani de-aş avea —
Ar fi lumea mea!

MEFISTOFEL

Ce fericit s-ar socoti un maimuţoi cu floace,
La loterie dacă ar putea să joace!

(Între timp puii au luat o sferă mare, rostogolind-o în faţă.)

MAIMUŢOIUL

Aceasta e lumea,
Cît e de mare
Se-nvîrte şi umblă
Fără-ncetare.
Ca sticla sună.
S-a sparge-n curînd,
E goală-năuntru,
Şi suflă prin ea
Vînt, vînt.
Sînt viu, sînt viu.
Dragul meu fiu,
Ţine-te tu

Departe de ea.
Vei muri, vei muri.
Ea e de lut,
Cioburi vor fi.

MEFISTOFEL

Ce vrea să fie sita[1]-aceea?

MAIMUŢOIUL
(o ia din cui)

Hoţ dac-ai fi,
Numaidecît
Te-aş dovedi!

(Se duce la maimuţă şi o îndeamnă să privească prin sită.)

Priveşte prin sită!
Pe hoţ îl dibuieşti,
Şi nu ai voie să-l numeşti?

MEFISTOFEL
(apropiindu-se de foc)

Şi oala aceasta ce-i?

MAIMUŢOIUL ŞI MAIMUŢA

Bicisnicul n-o ştie.
El nu cunoaşte
Nici oală, nici tipsie.

MEFISTOFEL

Dobitoc ce eşti! Fără curtoazie!

---

[1] Aluzie la folosirea superstiţioasă a sitei ca mijloc de a dezvălui fapte tăinuite.

Ia pămătufu-n mînă ca să vezi!
Pe scaun şezi!
(Îl sileşte pe Mefistofel să se aşeze.)

FAUST

(care în răstimp a stat în faţa unei oglinzi, apropiindu-se sau depărtîndu-se de ea)

Ce văd? Cerească icoană
S-alege în oglindă ca-n bulboană?
Iubire, împrumută-mi tu aripa
Cea mai grăbită, ca s-ajung
Pe-al ei meleag, cît bate clipa.
De nu stau ţintuit pe locul unde sînt,
De îndrăznesc să mă apropiu,
N-o mai zăresc decît prin ceaţă.
Chip prea frumos! Cel mai frumos din cîte sînt!
E cu putinţă? O femeie într-atîta de frumoasă?
Întrezăresc în trupul, ce-n privire mi s-abate,
O chintesenţă-a cerurilor toate?
Există-asemenea făptură pe pămînt?

MEFISTOFEL

Desigur. Dacă Dumnezeu întîi
Vreo şase zile se căzneşte frămîntînd o nefiinţă,
Ca să aplaude la sfîrşit el însuşi,
E limpede c-asemenea isprăvi sînt cu putinţă!
Priveşte, de-astă dată, pîn'te saturi,
Şi află că aş şti să-ţi dibuiesc
O mîndră ca aceasta, pe unde mă-nvîrtesc.

Și fericită soartă are cel ce-acasă
O va conduce ca mireasă!

(Faust privește necurmat în oglindă. Mefistofel întinzîndu-se în scaun, se joacă cu pămătuful de pene și continuă a vorbi.)

Aicea stă pe tron regala mea persoană,
Un sceptru-n mînă țiu, lipsește doar coroana.

ANIMALELE

(făcînd mișcări din cele mai ciudate, îi aduc, cu strigăte, o coroană lui Mefistofel)

Fii tu așa de bun
Puterea ți-o strînge,
Lipește coroana
Cu sudoare, cu sînge!

(Umblă stîngaci cu coroana, încît aceasta se sparge în două; apoi sar prin bucătărie cu părțile.)

Pentru tine,
Pentru mine,
Noi vorbim
Și facem rime.

FAUST

(privind în oglindă)

Vai mie! Înnebunesc de-a bine!

MEFISTOFEL

(arătînd spre animale)

Prin cap acuma și pe mine
Cu amețeli mă ia.

Şi dacă izbutim
Mai cu temei,
Sînt idei, sînt idei!

FAUST
(ca mai sus)

Mă arde-n piept, rămîne scrum.
Mai repede, în larg de-acum!

MEFISTOFEL
(ca mai sus)

Să recunoaştem, cel puţin din astea toate,
Că sînt poeţi de mari carate.

(Căldarea, de care maimuţa n-a avut grijă, dă în foc. Se produce o mare flacără ce iese prin horn. V r ă j i t o a r e a coboară prin flacără cu strigăte îngrozitoare)

VRĂJITOAREA

Au, au, au, au!
Tu, scroafă blestemată, ce te iau!
Căldării nu-i porţi grijă! Şi mă arzi!
Afurisit necaz!

(Zărindu-i pe Faust şi pe Mefistofel.)

Ce se petrece-aici?
Ce vreţi prin aste locuri joase?
Şi cine-mi sînteţi?
V-aţi furişat, prin ce gîrlici?
Intra-v-ar chinul focului în oase!

(Mestecă cu lingura mare prin căldare, de sar flăcări spre Faust, Mefistofel şi animale. Animalele schelălăiesc.)

MEFISTOFEL

(întorcînd pămătuful de pene, ce-l ține în mînă, izbește între sticle și oale)

Aşa, aşa! În cioburi totul!
Am sa vă-ntind pe labe botul.
O glumă e, tu spurcăciune,
Şi tactul ce se cere
La melodia ta anume.

(Vrăjitoarea se dă înapoi cu furie și groază.)

Nu mă cunoşti? Stîrpitură!
Nu-ţi mai cunoşti maestrul şi stăpînul?
O dată dacă mai lovesc, după Scriptură,
Te sfarm, cu toţi strigoii de maimuţe!
Unde-i respectul de minteanul meu cel roş?
Şi nu mai recunoşti nici pana de cocoş?
Ascunsu-mi-am obrazul, ca să mint?
Sau poate-aştepţi să mă prezint?

VRĂJITOAREA

Stăpîne Doamne, să iertaţi primirea.
Nu văd copita, deşi ochii mei nu-s orbi,
Şi unde sînt însoţitorii, cei doi corbi?

MEFISTOFEL

Îmi scapi cu-atît de astădat'.
Căci e cam mult de cînd nu ne-am văzut.
Şi-i drept că de cultură în răstimp
Şi dracul s-a contaminat.
Fantoma nu mai are nordic nimb.
Nici gheare, coarne, coadă; au ieşit din modă.

Stau altfel însă cu piciorul
De care nu mă pot lipsi!
Multe neajunsuri printre oameni mi-ar prilejui.
De-aceea, ca atîția dintre tinerii cuconi
Mă folosesc de pulpe false printre vii.

VRĂJITOAREA
(dănțuind)

Mă pierd cu firea, ridic cana,
Văzînd aici pe domn Satana!

MEFISTOFEL

Ăst nume nu-l rosti! Îți interzic!

VRĂJITOAREA

De ce? Doar nu e nume de nimic!

MEFISTOFEL

De mult e-n cartea basmelor trecut,
Dar oamenii mai buni nu s-au făcut.
Cel Rău, de ăsta au scăpat, dar răii au rămas.
Să mă numești baron, c-atunci e bine.
Un cavaler sînt ca și alții, minte ține!
Am sînge nobil, sînt boier, nu-s de pripas.
Privește-ncoa, ăsta-i blazonul care-l port.

(Face un gest obscen.)

VRĂJITOAREA
(rîde peste măsură)

Ha-ha! E încă-n felul vostru, cum o-ntoarceți.
Șiret, cum totdeauna-ți fost!

MEFISTOFEL
(către Faust)

Amice, 'nvaţă pe de rost
C-acesta-i felul cuviincios
De-a te purta cu vrăjitoarele frumos!

VRĂJITOAREA

Şi-acuma spuneţi, domnii ce doresc?

MEFISTOFEL

Din cunoscuta băutură — un pahar.
Căci anii sucurilor nu trec în zadar.

VRĂJITOAREA

Prea bucuros. Aicea am un must
Din care şi eu cîteodat' mai gust.
Nu mai miroase sticla neplăcut.
Vă dau un păhărel, şi s-a făcut.
(Încet.)
Dar dacă cineva nepregătit pe gît l-a tras,
O ştiţi, nu mai trăieşte nici un ceas.

MEFISTOFEL

E un prieten bun. Vreau de folos să-i fie,
Deci fă ce ştii cu-a ta bucătărie!
Închide cercul şi vrăjind te-nclină.
Din băutură dă-i o cupă plină!

(Vrăjitoarea face cu gesturi stranii un cerc şi adună lucruri ciudate în el. În acest timp se aude clinchet de pahare, şi căldările încep să sune, iscîndu-se o muzică. Vrăjitoarea aduce apoi o carte mare şi

așază maimuțele în cerc, ca să-i servească, așa cum stau cu spatele, drept pupitru și să-i țină făcliile; îi face semn lui Faust să se apropie.)

FAUST

(către Mefistofel)

Nu zău, ce vreți cu toate aste?
Țicnelile acestea și zănaticile semne,
Înșelăciunea asta demodată,
În stare nu-s să mă îndemne.

MEFISTOFEL

Ei fie! Pozne-s toate, doar de rîs!
Severule, nu fi așa de-nchis!
O drege și ea, dup-o pravilă vrăcească,
Ca zeama strașnic să-ți priiască.

(Îl silește pe Faust să intre în cerc.)

VRĂJITOAREA

(cu emfază, citind dintr-o carte)

Înțelege cu temei:
Din unul fă zece.
Scoate pe doi,
Fă dintr-o dată trei.
C-atunci ești bogat.
Pe patru fă-l uitat.
Din cinci și șase,
Astfel îți zic,
Fă șapte și opt,
Și totul s-a copt.
Și nouă e unul

Şi zece nimic.
Asta, spun şi eu,
E tabla-nmulţirii
Deasupra firii.[1]

FAUST

S-ar spune că băbuşca are febră!

MEFISTOFEL

Pînă să-ncheie, e încă hăt departe.
Aşa e însă toată-această carte.
Pierdui şi eu cu ea nopţi multe, ani întregi:
O contradicţie perfectă
Rămîne-o taină deopotrivă
Pentru scrîntiţi şi pentru breji,
Amice, arta asta-i veche, nouă.
Cînd te gîndeşti, te iei de păr.
Un obicei a fost prin vremuri totdeauna
Cu unu şi cu trei, cu trei şi unul,
Să răspîndeşti erori, nu adevăr.[2]
Se flecăreşte astfel fără stinghereală.
Dar cine mai pofteşte să discute cu nebunul?
Se crede de-obicei că unde se aud cuvinte,
Ar fi ceva de înţeles şi pentru minte.

VRĂJITOAREA
(continuă)

Unde te-ntorci, unde te-ndrumi,
Puterea-naltă a ştiinţei

---

[1] Nonsensuri magice.
[2] Mefistofel ironizează dogma trinităţii.

Ascunsă e întregii lumi.
Dar celui care nu gîndește
Cu dărnicie ea se-mpărtășește.

FAUST

Ce este-acest nonsens, ce-l spune?
Îmi crapă capul, cînd ascult.
Îmi pare că aud vorbind în cor
Mii de nebuni sau și mai mult.

MEFISTOFEL

Destul acum, sibilă[1] minunată!
Întinde băutura, umple cupa
Pînă la gură, ca s-o ia.
Amicului n-are să-i strice-nghițitura.
E-un om trecut prin multe demnități,
Și care-a tras licori destule la măsea.

(Vrăjitoarea toarnă băutura, cu multe ceremonii, în cupă. Cînd Faust o duce la gură, sare o flacără.)

MEFISTOFEL

Dă drumul numai băuturii pe gîtlej,
Și inimii ea fi-va leac.
Se spune că te tutuiești cu dracul,
Și te sfiești de-o flacără, de-un fleac?

(Vrăjitoarea șterge cercul. Faust iese din rotocol.)

MEFISTOFEL

Afară-n larg! E bine să te miști!

---

[1] „Sibilă" nu înseamnă, aici, decît „vrăjitoare".

VRĂJITOAREA

De bine fie-vă înghițitura!

MEFISTOFEL
(către Vrăjitoare)

Dar dac-ar fi să-ți împlinesc vreo poftă vie,
Să nu mi-o spui decît în nopți de Valpurgie[1]!

VRĂJITOAREA

Un cîntec vă mai dau. Nu e din carte.
Simțiți, de-l ziceți, un efect aparte!

MEFISTOFEL
(către Faust)

Vino mai repede din încăperea scundă!
Va trebui s-asuzi din abundență,
Puterea băuturii-n toate te pătrundă!
Apoi te-oi învăța noblețea trîndăviei.
Și în curînd cu desfătare vei simți
Cum Cupido[2] trezit, ca iedul va sări.

FAUST

Îngăduie-mi să mai privesc o dată
Minunea din oglindă. Ce frumoasă fată!

MEFISTOFEL

Izvodul frumuseții palpitînd de viață
Îl vei vedea-n curînd aievea-n față.

(Încet.)

---

[1] Vezi nota 1 de la p. 202.

[2] Cupidon — în mitologia greacă, zeul dragostei.

Cu-această băutură-n trup, mă crezi?
În orişice femeie pe Elena[1] ai s-o vezi.

O stradă.

Faust, Margareta trecînd.

FAUST

Frumoasă domnişoară, pot să îndrăznesc
Să mă alătur, să vă însoţesc?

MARGARETA

Nici domnişoară[2] nu-s, şi nici frumoasă.
Pot să mă duc şi ne-nsoţită-acasă.

(Faust vrea s-o prindă de braţ. Margareta se fereşte, trece.)

FAUST

Frumoasă-i, Doamne! Ce copilă!
N-am mai văzut asemenea făptură.
Are virtuţi desigur, fără număr.
Roşaţa buzelor şi a obrazului lumină
Să nu le uiţi o veşnicie!
Şi felul cum privirea şi-o înclină
Ce cald prin inimă te ia.

---

[1] E vorba de Elena, personaj din *Iliada*; epopeea antică spunea că din cauza ei ar fi izbucnit războiul Troiei.

[2] Acest titlu se dădea în epoca feudală numai nobilelor nemăritate.

Tăioasă la cuvînt, cum îi plăcu să fie —
Să te încînți de ea la nebunie!

Mefistofel apare.

FAUST

Ascultă, să-mi faci rost de fetișcană!

MEFISTOFEL

De care?

FAUST

De-aceea care tocmai a trecut.

MEFISTOFEL

Ei las'! Aceea de la popa vine, de la strană.
A dezlegat-o de păcate.
Mă furișai pe lîngă ei doar din curiozitate.
Nevinovată e, la spovedanie s-a dus pentru nimic,
Și numai fiindcă obiceiul cere.
Nu am asupra ei nici o putere!

FAUST

Dar a trecut de paisprezece ani!

MEFISTOFEL

Vorbiți de-a dreptul ca un ușuratic
Care dorește pentru sine orice floare,
Închipuindu-și că prilej nu este, nici favoare,
Ce-ndrituit n-ar fi a le culege.
Dar nu se poate-ntocmai totdeauna!

Slăbeşte-mă şi nu-mi vorbi de lege!
Magistre, 'n faţă-ţi stau şi una
Îţi spun: dacă la noapte fata
În braţe nu mi s-a fi odihnit —
Să mă socoţi de tine despărţit!

MEFISTOFEL

Ce-i cu putinţă şi ce nu, n-ai cumpănit.
Vreo paisprezece zile-mi trebui numai spre a iscodi
Împrejurările de-aci, prilejul potrivit.

FAUST

Nestingherit doar şapte ceasuri dac-aş fi
Te-asigur că de dracul n-aş avea nevoie
Spre a seduce o asemenea fetiţă!

MEFISTOFEL

Vorbiţi acum ca un franţuz de viţă.
Dar, rogu-vă, nu vă mîhniţi prea tare.
Ce foloseşte o plăcere-aşa de-a dreptul, dintr-o dată?
Căci bucuria nu-i nici pe departe-aşa de mare,
Cum e, cînd peste fel şi fel de piedici,
Prin curse şi nimicuri la iubită-ajungi,
Precum atîtea anecdote-arată!

FAUST

Am poftă, chiar şi fără asta, dacă tu nu mi-o alungi.

MEFISTOFEL

Acu ascultă că nu-i glumă.
Cu fetişcana-aceasta n-o să meargă-n grabă.

Nu cucerim cu-asalt nimic aci.
O cursă trebuie să-ntindem, altfel totul e degeaba.

FAUST

Ah, măcar de la dragul meu de înger, de-aş avea
Ceva: să mă conduci acas' la ea.
Fă-mi rost de vreo năframă sau de-o jartieră,
Ca focul, dorul, să-mi alin.

MEFISTOFEL

Ca să vedeţi că sînt dispus
Arzîndei voastre suferinţe să-i servesc,
Să nu mai pierdem nici o clipă.
În odăiţa ei chiar astăzi vă călăuzesc.

FAUST

Şi am s-o văd? Va fi a mea?

MEFISTOFEL

Amice, ba!
Căci ea va fi la o vecină.
Dar în răstimp cu bucurie veţi putea
Adulmeca, şi alte bucurii spera.

FAUST

Atunci la ce mai stăm? Să mergem.

MEFISTOFEL

E prea devreme.

FAUST

Grijeşte, să-i pot duce un cadou.

(Pleacă.)

MEFISTOFEL

Ce grijuliu şi cît de brav! Numaidecît un dar!
Cunosc atîtea-ascunse locuri,
Unde comori secrete ard cu focuri.
N-are să fie în zadar.

(Pleacă.)

Seară

O odăiţă curăţică.

MARGARETA

(împletindu-şi şi legîndu-şi cosiţele)

Ah, ce n-aş da să ştiu
Domnul de astăzi cine-a fost!
Părea cutezător de-a binelea,
Din casă mare şi cu nobil rost.
I se putea citi pe faţă
Şi, într-un fel, din vorba-i îndrăzneaţă.

(Iese.)

Mefistofel, Faust.

MEFISTOFEL

Intraţi încet! Şi-aveţi de toate!

FAUST
(după oarecare tăcere)

Te rog acuma singur să mă laşi.

MEFISTOFEL
(iscodind în preajmă)

Nu toate fetele se ţin aşa curate.

(Iese.)

FAUST
(privind împrejur)

Binevenită fii, lumină de amurg,
Beteală care umpli sanctuarul!
Cuprinde-mi inima, iubire, ce cu dulci
Speranţe-ţi potoleşti amarul.
Respiră-n preajmă simţămîntul păcii,
Al rînduielii şi al mulţumirii.
În sărăcia-aceasta ce belşug,
Între pereţii-nguşti, ce loc al fericirii!

(S-aşază în fotoliul de piele de lîngă pat.)

Primeşte-mă, fotoliu, care şi pe-naintaşi,
În truda şi în bucuria lor, i-ai ocrotit.
De cîte ori în jurul tronului acesta
Copiii nu s-au hîrjonit.
Poate c-aici, cu mulţumire pentru Moş Crăciun,
Iubita mea, cutremurată de evlavie, a sărutat
Veşteda mînă a părintelui străbun.
Să stau aici, să stau pierdut în reverii.
În preajmă simt, copilă, duhul tău,
Cum freamătă, al rînduielii şi-mplinirii,
Cel ce te-ndrumă zi cu zi,

Cel ce te-ndeamnă să întinzi curat covorul,
Chiar firul de nisip îl simt în jurul tău făcînd ocolul.
Iubite mîini şi chip zeiesc, prin voi, prin tine,
Căsuţa un imperiu ceresc devine!
Şi-aici?

(Dă în lături o perdea de la pat.)

Ah, ce prăpastie de voluptate
M-atrage. Aş rămînea, eternitate.
Natură, tu-n uşoare visuri peste fire
Un înger ai întruchipat aici.
Copila-aici dormea, cu pieptul fraged, plin
De caldă viaţă. Din ce sacră plămădire,
S-a împlinit chipul divin!

Şi tu? Ce te-a adus?
Ce-adînc şi tainic sînt mişcat!
Ce vrei? Şi inima de ce e grea?
Sărmane Faust, cum te-ai schimbat!

Văzduh de vrajă m-a cuprins?
Eram împins doar să mă bucur.
Şi-acuma mă destram în vis.
O jucărie sînt oricărei adieri?

Dac-ar intra acum — cu suflet strîns
Ai ispăşi fărădelegea ta.
Marele om, ce mic s-ar face,
Topit şi-ntins cu faţa la podea.

MEFISTOFEL
(intrînd)

Haideţi, mai repede! C-o văd venind.

FAUST

Să plec. Să plec. Să nu mă mai întorc.

MEFISTOFEL

Aceasta-i, iată, pentru ea. Rost vă făcui de-o cutiuţă
Aşa la repezeală dintr-un loc.
S-o aşezaţi în dulăpior, într-un ungher.
S-a pierde fata tot privind, mă jur pe cer.
Niscai lucioase lucruşoare
Am pus în cutiuţă,
Că vezi, copilul e copil, şi jocul joc.

FAUST

Nu ştiu, s-o fac sau nu?

MEFISTOFEL

Mai întrebaţi?
Sau vreţi ca să păstraţi comoara?
Atunci vă sfătuiesc, nebuna poftă s-o lăsaţi,
Să mă scutiţi de altă oboseală
Şi să-mi cruţaţi frumosul, scumpul timp.
Dar sper să nu fiţi într-atîta de zgîrcit.
În ceafă eu mă scarpin, iscodesc

(Pune cutiuţa în dulap şi închide.)

Copila tînără cum aş putea
Pe voia inimii să v-o-nvîrtesc,
Şi domnia voastră vă uitaţi
Cu gravă aiureală, ca şi cum ar fi-ntr-o sală
De cursuri să intraţi
Şi ca şi cum în faţa ochilor v-ar sta

Aievea întrupate fizica și metafizica!
Să mergem repede!

(Ies.)

MARGARETA
(cu o lampă)

Mă-năbuș. Ce năduh aici!

(Deschide fereastra.)

Și totuși parc-afară nu e cald.
Simt nu știu ce, mi-e nu știu cum.
Aș vrea să vie mama-acasă.
Fior pe spate mi se lasă.
Ah, ce fricoasă fată sînt, și cîte
Mi se năzar de la un colț la celălalt.

(Începe a cînta, dezbrăcîndu-se.)

A fost un rege-n Tule[1]
Fidel nespus. În dar,
Murind, iubita-i dete
De aur un pahar.

Drag mai presus de toate
Paharul își golea
La orișice ospețe.
Și ochiu-i lăcrima.

Iar cînd a fost să moară
Cetăți și-a numărat.
Urmașului le dete.
Paharul nu l-a dat.

[1] Tule — numele dat de romani unui ostrov legendar din ținuturile extreme de miazănoapte.

Regească masă-ntinse,
Viteji chemă la el,
În sala părintească,
La mare, în castel.

Acolo sta bătrînul
Aprinse vinuri bînd,
Şi aruncă paharul
În val ca-ntr-un mormînt.

El îl văzu în mare
Tot mai adînc căzînd.
Pleoapele-i căzură.
N-a mai băut nicicînd.

(Deschide dulapul să-şi atîrne veşmintele şi zăreşte cutia cu bijuterii.)

Cutia-aceasta cum ajunse-aicea dintr-o dat'?
Dulapul l-am închis, o ştiu.
Ce-o fi-năuntru oare? De mirat!
Se poate cineva să-l fi adus zălog.
Şi mama poate împrumut a dat —
Am s-o deschid, sau nu?
De-o panglică atîrnă o cheiţă.

(Deschide.)

Ah, Doamne, Dumnezeule, te uită!
Aşa ceva nu mai văzui.
C-o astfel de podoabă chiar şi o domniţă
De mare sărbătoare s-ar putea împodobi.
Mă prinde oare lanţul auriu-verzui?

A cui o fi podoaba? În oglindă m-aş privi.

(Încearcă podoabele în fața oglinzii.)

Cerceii barem dac-ar fi ai mei!
De-ndată-arăți cu totul altfel şi
Te-mbujorezi ca macii.
La ce-ți ajută frumusețea, tinerețe?
E bună şi ea, nu zic ba,
Dar lăudată e cu glasul-jumătate,
Cu milă oarecum şi pe departe.
Spre aur se îndrumă, şi de aur
Atîrnă totuşi totul.
Ah, noi săracii!

Plimbare.

Faust, pe gînduri, umblînd încolo şi încoace. Mefistofel îl întîmpină.

MEFISTOFEL

Blestèm!
Aş vrea să ştiu ceva mai rău decît iubirea
Dispreţuită, decît toate elementele din iad,
Ca să-mi descarc în voie firea
Şi blèstemului să-i fac vad!

FAUST

Dar ce e? Ce te strînge? Ce necaz?
În viața mea nu am văzut asemenea obraz!

MEFISTOFEL

M-aş da eu însumi dracului, de mi-ar fi leac,
Şi dacă însumi nu aş fi un drac.

Ţi s-a sucit ceva în cap? Ce bine-ţi şade
Să te înfurii ca nebunii tocmai tu!

MEFISTOFEL

Închipuiţi-vă! Gătelile menite Margaretei
Un popă dispărute le făcu!
A fost aşa că mamă-sa, văzînd cutia,
A început să-i fie teamă:
Are femeia nas, ce nu se-nşală,
Mîncă ceaslovul fără oboseală,
Adulmecă, direticînd, cu simţ avan
Dacă un lucru-i sacru sau profan.
Iar cînd în dulăpior a dat de dar,
Simţi că nu-i cu mare har.
„Copila mea — ea zise — bunul nu-i agonisit pe drept,
El va să-ţi mistuie puterea, sîngele din piept.
L-om închina mai bine Maicii Preciste,
Cu mana cerului ea are să ne bucure!"
Margareta îşi strîmbă guriţa într-o parte:
„Ei, ce să-i faci, un dar de care nu am parte,
Cu toate că nu poate fi chiar fără Dumnezeu
Cel ce l-a furişat în dulăpiorul meu".
Chemă un popă fără-ntîrziere muma.
Şi popa, deîndat' ce înţelese gluma,
Privi cu jind, priveliştea-i era pe plac.
El zise: „Asta-nseamnă vrednicie!
Cine se-nvinge — dobîndeşte dar întru vecie.
Biserica are un bun stomac,

Ţări şi imperii din belşug a înghiţit,
Şi încă niciodată nu s-a ciumurlit.
Femei, numai biserica s-a-nvrednicit
Să mistuie un bun nedrept şi rătăcit."

FAUST

E-un obicei acesta ce şi altora le place.
Un rege şi-un evreu la fel pot face.

MEFISTOFEL

Şi popa încheie, luînd podoabe şi inel
Parc-ar fi fost nimica toată.
N-a mulţumit mai mult sau mai puţin
Decît pentru un coş de nuci. Răsplată
Cerească le-a promis din plin.
Şi seminţia slabă simţitu-s-a edificată.

FAUST

Şi Margareta?

MEFISTOFEL

Tulburată şade.
Nu ştie biata nici ce vrea, nici ce se cade.
Gîndeşte la podoabe şi cercei necontenit
Şi mai vîrtos la cel ce i le-a dăruit.

FAUST

De-amărăciunea ei îmi pare rău.
De alte giuvaere să-i faci rost.
Că-ntîiele şi-aşa prea preţioase nu au fost.

MEFISTOFEL

O, da — joc de copii e totul pentru domnul meu!

FAUST

Îndrumă lucrurile după pofta mea.
Îndeosebi după vecina ei să mi te ţii.
Molîu şi lînced, diavole nu-mi fi!
Fă rost de alte giuvaere, n-adăsta!

MEFISTOFEL

Stăpîne, vă servesc cu bucurie!

(Faust pleacă.)

MEFISTOFEL

Un astfel de nebun îndrăgostit e-n stare
De dragul mîndrei sale
Să spargă c-un detunet soare, lună, stele,
Şi spre a-i fi pe plac — şi alte cele!

(Pleacă.)

Casa vecinei.

MARTA
(singură)

Să-l ierte Dumnezeu pe soţul meu la drum pornit!
Nu mi-a făcut el prea mult bine.
Luat-a lumea-n cap, cum nicidecum nu se cuvine,
Şi singură acasă m-a lăsat.
Şi totuşi, cu nimic eu nu l-am tulburat.

Şi ştie Dumnezeu cît l-am iubit, şi cum.

(Plînge.)

Poate-a murit! — Din grija asta cum mai ies?
Dac-aş avea măcar certificatul de deces!

MARGARETA
(intrînd)

Ah, doamnă Marta!

MARTA

Ce e, draga mea?

MARGARETA

Aproape cad, genunchii mi se taie!
Dar, am găsit o cutiuţă, în odaie,
În dulăpior, o cutiuţă de-abanos,
Şi strălucite salbe înăuntru
Şi giuvaere. Un dar frumos,
Mult mai frumos decît întîia oară!

MARTA

De astă dat' nu le-arăta măicuţei. Taci din gură.
Te pomeneşti că şi a doua oară
Le duce la duhovnic!

MARGARETA

Ah, uitaţi-vă, priviţi!

MARTA
(o împodobeşte)

Frumos îţi vin, prea fericită, tu făptură!

MARGARETA

Cu ele să m-arăt, n-o să se poată,
Nici la biserică, şi nici pe stradă.

MARTA

Treci numai pe la mine-n orice haină
Şi-ţi pui podoabele în taină.
Te plimbi un ceas pe la oglindă
Din cămăruţă pînă-n tindă.
Şi dacă se va da prilej, pe la serbări, le-arăţi
Pe rînd, întîi un lanţ, apoi o perlă în ureche.
Măicuţa n-o să vadă, iar în ochii lumii
Bijuteria nouă repede se face veche.

MARGARETA

Cine o fi cel ce-n odaie mi le-a furişat?
Eu cred că nu-i lucru curat.

(Bate cineva la uşă.)

MARGARETA

Ah, Dumnezeule, doar n-a fi mama!

MARTA

(privind prin perdeluţa de la geam)

E-un domn străin. — Intră!

MEFISTOFEL

(intrînd)

Să intru mi-am permis, aşa de-a dreptul.
Scuzaţi-mă, vă rog. Cum să încep?

(Se dă înapoi respectuos în faţa Margaretei.)

Voiam de doamna Marta Schwerdtlein să întreb.

MARTA

Eu sînt. Ce-aveţi să-mi spuneţi?

MEFISTOFEL

(încet, către Marta)

Destul îmi e că vă cunosc.
Aveţi o nobilă, înaltă vizită, se pare.
Iertaţi-mi libertatea, ce-mi luai, că e prea mare.
Vreau să mă-ntorc după amiazi.

MARTA

(tare)

Închipuie-ţi, fetiţă dragă,
Te crede domnul o domniţă, fără şagă.

MARGARETA

O biată fată sînt. Ah, Doamne,
Ce bun e domnul.
Nu-s ale mele nici inele, nici podoabe.

MEFISTOFEL

O, nu e vorba numai de podoabe.
Aveţi fiinţă nu ştiu cum, şi-o ageră privire:
Ce mult mă bucur, c-am găsit primire.

MARTA

Ce-aduceţi, domnule? Ce este?

MEFISTOFEL

Aş fi dorit să am mai bună veste!
Nădăjduiesc să nu mă pedepsiţi

Pentru ce-aduc din depărtări.
Bărbatul dumneavoastră-i mort
Şi vă trimite salutări!

MARTA

E mort? Ce credincioasă inimă! Vai, vai!
Bărbatul meu e mort! Sînt fără grai!

MARGARETA

Nu desperaţi, ah, dragă doamnă!

MEFISTOFEL

Rog ascultaţi trista poveste de departe.

MARGARETA

Aş vrea ca niciodat' să nu iubesc,
Căci pierderea m-ar tulbura de moarte.

MEFISTOFEL

Aşa e, bucuria suferinţe are, suferinţa bucurie!

MARTA

Istorisiţi, viaţa lui cum s-a sfîrşit.

MEFISTOFEL

La Padova el este-nmormîntat,
Prin preajma sfîntului Antoniu,
În loc sfinţit,
Pe veşnic rece aşternut e îngropat.

MARTA

Şi altceva n-aveţi de-mpărtăşit?

MEFISTOFEL

O rugăminte totuși, grea și mare:
Să i se cînte liturghii, trei sute numai.
Dar alt'ceva nu am în buzunare.

MARTA

Ce! Nici măcar un ban, vreun giuvaer de preț,
Pe care orice calfă îl păstrează-n săculeț,
Și-l ține de-amintire, flămînzind, cerșind
Mai bucuros decît să-l cheltuiască.

MEFISTOFEL

Madam, îmi pare rău, dar banul
El n-avu cum să-l risipească.
Rău îi părea, de altfel, de greșelile, în care-ades
Căzut-a. Se plîngea de nenorocu-i mai ales.

MARGARETA

Ah, ce nefericiți sînt oamenii!
Prin slujbe voi căta a-l pomeni.

MEFISTOFEL

Vă faceți vrednică de a vă mărita
Numaidecît, amabila, copila mea.

MARGARETA

O nu, aceasta încă nu se poate.

MEFISTOFEL

Nu om de rînd va fi, ci un galant.
Ar fi un dar ceresc pentru viața-ntreagă,
Să ții în brațe o făptură-atît de dragă.

MARGARETA

Nu-i obicei aici în ţară. Nu-i şi pace!

MEFISTOFEL

Că este sau că nu-i, ce are-a face?

MARTA

Urmaţi cu povestirea!

MEFISTOFEL

Am stat la căpătîiul său, puţin.
Un aşternut avea ceva mai bun decît gunoiul
De paie putrede, dar el muri ca un creştin.
Aflai c-avea-n socoata petrecaniei cam multe.
Aşa striga: „Cum trebuie să mă urăsc şi cît
De-adînc, că meseria, că soţia mi le-am părăsit.
Oh, amintirea mă omoară. Aşa spunea:
Oh, în viaţa asta dacă m-ar ierta."

MARTA
(plîngînd)

Sărmanul bunul soţ! De mult eu l-am iertat.

MEFISTOFEL

„Dar Dumnezeu o ştie — spuse el din rost —
Mai vinovată decît mine ea a fost."

MARTA

Minţea! Să minţi în marginea mormîntului!

MEFISTOFEL

De sînt, pe cît mă cred, cunoscător, e sigur
Că aiura în agonie.
„Eram adus — spunea — copii a face,
Silit apoi o pîne să cîştig, muncind să mă omor,
Şi încă pîne în înţelesul cel mai larg,
Iar partea mea să n-o mănînc în pace."

MARTA

Cum a putut să uite într-atît de toate,
De dragostea, de truda mea de zi şi noapte?

MEFISTOFEL

Cu drag el vă avea aminte.
Spunea: „Cînd am plecat din Malta,
Pentru soţie şi copii rugatu-m-am fierbinte.
Şi-ntr-adevăr porneam sub graţie cerească,
Căci ni s-a dat să prindem o corabie turcească
Ducînd comori de-ale sultanului pe ea.
Şi vitejia noastră îşi găsea răsplată,
Şi eu primii, precum se cuvenea,
O parte bine-bine măsurată."

MARTA

Dar cum? Dar unde-i? A-ngropat-o poate?

MEFISTOFEL

Cine-ar putea să spună-n care vînt, din toate,
S-a risipit şi partea-i de comoară!
Frumos şi dulce l-a luat o domnişoară
Cînd se plimba prin Neapole fără de ţintă,

Şi-i arătă o dragoste cu urme,
Ce-avea pînă la moarte să le simtă.

MARTA

O, ticălosul! Hoţ, ce-şi păgubea soţie şi copii!
Nu i-au putut împiedica
Viaţa ruşinoasă, nici mizeria, nici suferinţa.

MEFISTOFEL

Vedeţi, de-aceea el e-acuma mort.
În locul dumneavoastră dac-aş fi, un an plinuţ
Eu doliu m-aş hotărî să port,
Dar m-aş uita-n răstimp după un alt drăguţ.

MARTA

Ah, Doamne, cum a fost al meu bărbat
Nu mai găsesc uşor pe altul.
Un mai drăguţ scrîntit e greu de-aflat.
Iubea numai prea mult călătoria-n depărtări,
Femeile străine, vinul din alte ţări,
Şi blestematul joc de zaruri.

MEFISTOFEL

Ei da, cu dulciuri pot să meargă şi amaruri,
Dacă şi el din partea sa
Cam tot atîtea cu vederea îţi trecea.
Vă jur că în asemenea condiţii, după cum mi-e
felul,
Eu însumi aş schimba cu dumneata inelul.

MARTA

Desigur, domnului îi place să glumească.

MEFISTOFEL

(pentru sine)

Să plec acum, să pier degrabă-n vînt.
Că asta şi pe diavolul l-ar crede pe cuvînt.

(Către Margareta.)

Dumneavoastră, cu inima cum staţi?

MARGARETA

Ce înţelege domnul prin aceasta?

MEFISTOFEL

(pentru sine)

Tu, bun, nevinovat copil!

(Tare.)

Adio şi-o-nchinare-adîncă!

MARGARETA

Cu bine!

MARTA

O vorbă încă!
Aş vrea să am, dacă se poate, un certificat,
Cînd, unde, cum, iubitul meu fu îngropat.
Sînt prietenă în toate-a bunei rînduieli. Ce jale!
Dar moartea-aş vrea să i-o citesc şi în jurnale.

MEFISTOFEL

Da, dragă doamnă, veţi avea dovadă, mărturie
Şi adevărul veţi afla şi dintr-o altă gură,

Căci eu mai am un foarte-ales însoţitor.
L-aduc în faţa domnului judecător.
Şi dacă-ngăduiţi, întîi aici.

MARTA

Cum să vă rog? Cum să v-o cer?

MEFISTOFEL

De faţă fi-va şi fetiţa?
Un brav băiat. Umblat în lume.
Cu domnişoare-ndeosebi, ce cavaler!

MARGARETA

În faţa domnilor m-aş înroşi
Şi cu sfiala m-aş alege.

MEFISTOFEL

N-ar trebui s-o faceţi nici în faţa unui rege!

MARTA

Deseară, domnilor, cînd nu mai e lumină,
Vă aşteptăm în dosul casei, în grădină.

Stradă.

Faust, Mefistofel.

FAUST

Ei, face-se? Mai trebuieşte mult? Sau stăm pe loc?

MEFISTOFEL

Ah, bravo! Vă găsesc cuprins de foc?
Încă puţin şi Margareta este-a voastră.
O veţi vedea deseară la vecina ei, la Marta.
E o femeie ca făcută pentru arta
Şi meşteşugul de codoşcă, după pofta noastră.

FAUST

Stăm bine, deci.

MEFISTOFEL

Se cere însă ceva-n schimb!

FAUST

O slujbă pentru alta. Gata sînt. Poftim!

MEFISTOFEL

Pentr-un certificat se cere mărturii să fim,
Că soţul ei zace-n pămînt
La Padova în loc prea sfînt.

FAUST

Va trebui să facem deci
Călătoria pîn-acolo mai întîi. Aud? Ascult.

MEFISTOFEL

Sancta Simplicitas[1]! Nu e nevoie de nimic.
Fiţi martor, făr-a şti prea mult.

---

[1] Sfîntă naivitate! Exclamaţia reformatorului Hus (1369 – 1415) cînd a fost ars pe rug (lat.).

De nu ştii altceva mai bun, planul ţi-l stric.

MEFISTOFEL

Om sfînt ce eşti! E-ntîia oară că-n viaţă
Depuneţi falsă mărturie?
Oare n-aţi dat de-atîtea ori solemne definiţii,
Nu v-aţi rostit cu îndrăzneaţă vorbărie
Despre dumnezeire, lume, despre tot ce-n ea se mişcă
Şi despre om şi despre tot ce-n inimă se iscă?
N-aţi ridicat de-atîtea ori obraznic fruntea?
Şi totuşi, sincer dacă sînteţi, nu veţi spune
C-aţi fi ştiut despre acestea un cuvînt mai mult
Decît despre decesul domnului în chestiune.

FAUST

Un mincinos rămîi şi un sofist.

MEFISTOFEL

Aşa ar fi de n-aş cunoaşte totul mai adînc.
Căci mîne, în al cinstei nume,
Din minţi vei scoate pe sărmana Margareta,
Jurînd pe toată dragostea din lume.

FAUST

Desigur, şi din toată inima!

MEFISTOFEL

Îi vei vorbi despre eterna dragoste,
Despre-un îndemn ceresc, atotputernic —
Din inimă ţîşni-vor astea toate?

Ei, lasă astea! — Cînd pentru vîrtejul
Pentru simţirea ce mă ia cu foc,
Un nume dibuiesc, făr'de-a găsi vreunul,
Şi-apoi prin lumi cutreierînd
Cuvîntul caut cel mai'nalt,
Cînd flacăra, de care ard,
Cerească, veşnică şi infinită o numesc pe rînd
E asta doar minciună, joc?

MEFISTOFEL

De partea mea-i dreptatea totuşi!

FAUST

Ah, conteneşte, rogu-te. Ce fel ţi-ar sta
Plămînii să mi-i cruţi de oboseală?
Cel ce dreptate vrea cu orice preţ să aibă,
Mereu vorbind, o va avea.
Din parte-mi sînt sătul de flecăreală.
Dreptate ai, fiindcă eu n-am încotro.

Grădină.

Margareta şi Faust, la braţ; Marta şi Mefistofel. Trec şi se-ntorc plimbîndu-se.

MARGARETA

Ah, vreţi să mă scutiţi, nu-ncape îndoială.
Îngăduinţa dumneavoastră-mi dă sfială.
Un călător e-obişnuit astfel să facă,

Din gentileţe multe cu vederea să le treacă.
Ştiu bine că o conversaţie săracă,
Cum este-a mea, nu poate să vă placă.

FAUST

Privirea ta, o vorbă-mi spune
Mai mult decît orice înţelepciune.
(Îi sărută mîna.)

MARGARETA

De ce vă osteniţi? O mînă ca aceasta
Puteţi s-o sărutaţi? Ce aspră-i palma toată.
Cu multe nevoită-am fost să mă trudesc.
Măicuţa-i rînduiala întrupată.
(Trec.)

MARTA

Şi dumneavoastră, domnul meu, călătoriţi mereu?

MEFISTOFEL

Ah, meşteşugul, datoria, ne întărîtă şi ne mînă.
Cu ce durere cîteodată părăsim
Cutare sau cutare loc, dar voie n-avem să ne-oprim.

MARTA

În anii tineri, haida-de,
Cînd totul ţi-e la îndemînă,
Mai merge să te ţii de hoinăreli prin lume.
Dar timpul greu, cînd toate-atît de-anevoios se fac,
Cînd te tîrăşti spre groapă singur,
Cărui burlac îi poate fi pe plac?

Cînd mă gîndesc la asta, groaza mă cuprinde!

MARTA

De-aceea, scumpe domn, mai cumpăniți.
Din inimă mi-e sfatul. Chibzuiți!
(Trec.)

MARGARETA

De ochi vorbiți, de înțelesul unei vorbe,
Curtoazia vă servește.
Aveți însă atîția prieteni. Cîte unul vă-nsoțește.
Ei înțeleg mai bine lucrurile decît mine.

FAUST

Oh! Înțelegerea! Ceea ce poartă-asemenea numire
Adesea e doar vanitate, mărginire.

MARGARETA

Cum?

FAUST

Că simplitatea, nevinovăția, niciodată
Nu se cunosc pe ele însele,
Nici prețul nu și-l știu!
Că modestia și smerenia sînt cele mai înalte,
Mai rare daruri —
Ale naturii, care atîtea-mparte cu risipă...

MARGARETA

De-ar fi să vă gîndiți la mine doar o clipă,
Mă voi gîndi neîntrerupt
La dumneavoastră-n schimb.

FAUST

Ești singură mereu, de ai atîta timp?

MARGARETA

Gospodăria noastră-i mică.
Dar cere trudă; liniștea și tihna ni le strică.
Cum slujnică n-avem,
Sînt nevoită la de toate.
Gătesc și mătur, croșetez și cos,
Alerg de dimineața pînă-n noapte.
Măicuța e cumplit de-atentă la orice,
Cu toate că nu sîntem tocmai strîmtorate.
Din contră, ne-am putea mișca mai mult ca alții,
Căci tata ne-a lăsat avere frumușică.
O casă și-o grădin-avem lîngă cetate.
Acum și zilele îmi sînt mai liniștite.
Un frate am, care-i soldat.
Aveam și-o surioară care a murit.
Oh, suferința ei ce mult m-a-ndurerat.
Pe umeri însă înc-o dată toată cazna aș lua,
Atît de dragă îmi era copila.

FAUST

Era un înger, dacă-ți semăna.

MARGARETA

Eu am crescut-o. Cît de tare mă iubea!
Veni pe lume după ce murise tata.
Pe mama o credeam pierdută,
Așa de greu zăcuse iarna toată.

Se ridica numai încet din boală,
Că nu se mai putea gîndi
Ea însăşi sufleţelul să şi-l alăpteze.
Şi astfel singură, şi zi cu zi,
Eu o crescui cu lapte şi cu apă.
În braţe o ţineam şi-n poală.
Din picioruşe da, zdrobindu-mă zîmbea.

FAUST

Şi-o fericire ai simţit, cea mai curată.

MARGARETA

Dar şi atîtea ceasuri grele,
Căci noaptea leagănul micuţei sta
Chiar lîngă patul meu. De-abia mişca,
Mă şi trezeam.
Şi trebuia s-o iau la mine sau să-i dau să bea
Să mă ridic dacă plîngea. S-o port, săltată,
Încolo şi încoace prin odaie,
În zori să spăl şi scutece-n covată,
Apoi s-alerg pînă-n piaţă, să-ngrijesc de vatră.
Şi toate astea fără ca o zi să treacă.
Nu-i de mirat că uneori şi rîvna seacă.
Dar cel puţin, cînd treaba ia sfîrşit,
Mănînci cu poftă şi odihna îţi prieşte.

(Trec.)

MARTA

Oricum ar drege-o, orice fac,
Tot bietele femei trag scurta:
Ce greu înduplcci pe-un burlac.

MEFISTOFEL

Atîrnă numai de făpturi asemeni dumitale
Să mă învețe-a apuca pe altă cale.

MARTA

Spuneți-mi drept, nu ați găsit încă pe nimeni?
Și inima nu e cuprinsă sau legată undeva?

MEFISTOFEL

Proverbul spune: că nimic nu prețuiește
Cît o femeie bravă, cît o vatră care este-a ta.

MARTA

Voiam să-ntreb, de nu v-a încercat
Vreodată pofta?

MEFISTOFEL

Am fost mereu bine primit. Și pretutindeni.

MARTA

Voiam să zic: un gînd așa mai serios
Nu v-a luat?

MEFISTOFEL

Ah, cu femeile nu-i bine să glumești.

MARTA

Ah, nu mă înțelegeți!

MEFISTOFEL

Cît de rău îmi pare
Dar văd — cu mine cît de bună ești!

(Trec.)

FAUST

Cînd în grădină am venit,
Tu m-ai recunoscut numaidecît?

MARGARETA

Nu ați văzut? Mi-am aplecat pleoapele.

FAUST

Îmi poți ierta purtarea
Și libertatea, ce-mi luai, nestăpînită,
Cînd ai ieșit din catedrală?

MARGARETA

Drept să vă spun, eram cam uluită.
Nu mi se întîmplase niciodat' așa ceva.
M-am întrebat: văzut-a el
Ceva necuviincios în felul, în purtarea mea?
S-ar fi părut că v-a venit așa neașteptat
O fetișcană să opriți! Dar ce v-a-mbărbătat?
Mărturisesc că mai apoi
Un simțămînt prilenic dumneavoastră m-a cuprins.
Și dintr-o dat' m-am supărat pe mine însămi, că
Pe dumneavoastră nu m-am supărat mai dinadins.

FAUST

O, draga mea!

MARGARETA

Lăsați-mă o clipă!
(Culege o margaretă și rupe petalele pe rînd.)

FAUST

Vrei un buchet s-aduni? Sînt flori-risipă!

MARGARETA

Un gînd de joacă mă oprește.

FAUST

Cum?

MARGARETA

Nu rîdeți, rogu-vă, de mine!

(Rupe petalele șoptind ceva.)

FAUST

Șoptești ceva?

MARGARETA

(mai tare)

El mă iubește. — Nu mă iubește. —

FAUST

Suavă, dulce fată!

MARGARETA

(continuă)

Da, nu. Și înc-o dat', de două ori.

(Rupînd ultima petală, cu bucurie.)

El — mă iubește.

FAUST

Copila mea, cuvîntul astei flori
Destăinuirea cerului să-ți fie. Te iubește.
Pricepi ce-nseamnă-aceasta? Te iubește.

(El îi cuprinde mîinile.)

MARGARETA

Îmi ies din fire!

FAUST

Nu te cutremura! Îngăduie privirii
Şi strîngerii de mînă să rostească
Ce este mai presus de orişice rostire:
A unuia să fii şi-o voluptate
Să simţi, ce trebuie în veci să dăinuiască.
În veci! Sfîrşitu-i desperare!
Nici un sfîrşit! Nici un sfîrşit!

MARGARETA

(Îi strînge mîinile, se desprinde şi fuge. Faust rămîne o clipă pe gînduri, apoi o urmează.)

MARTA

(venind)

E noapte-acum. —

MEFISTOFEL

Şi-i timpul să plecăm!

MARTA

Eu v-aş pofti să mai rămîneţi!
Dar locu-i blestemat pe unde ne plimbăm.
Sînt ochi cari văd şi ochi ce-ntreabă.
S-ar zice că prin preajmă nimenea
Nu are altă treabă,
Decît să iscodească, stînd la pîndă după porţi.
Şi vorbe-ţi ies, oricum o-ntorci, oricum te porţi.
Perechea tînără pe unde-o fi?

MEFISTOFEL

În partea ceea ne zburară
Aprinsele păsări de vară. —

MARTA

Ea pare-a-i fi pe plac.

MEFISTOFEL

El — ei, de-asemenea.
Şi astfel toate după pravilă se fac.

O căsuţă în grădină.

Margareta sare înăuntru, s-ascunde după uşă, îşi ţine degetul pe buze şi iscodeşte prin deschizătură.

MARGARETA

Iată că vine.

FAUST
(vine)

Ah, ştrengăriţo, aşa mă-ngîni?
Ce bine că te întîlnesc!
(O sărută.)

MARGARETA
(îl sărută şi ea)

Stăpînul meu, cum te iubesc!

Mefistofel bate la uşă.

FAUST
(loveşte din picior)

Cine-o fi?

MEFISTOFEL

Un prieten e!

FAUST

Un animal!

MEFISTOFEL

E timpul de-a ne despărţi!

MARTA

(vine)

Da, e tîrziu.

FAUST

Permiteţi să vă însoţesc?

MARGARETA

Nici gînd!

Măicuţa m-ar... Adio!

FAUST

Trebuie să pleci?

Cu bine!

MARTA

Adio!

MARGARETA

La revedere! În curînd!

(Faust şi Mefistofel pleacă.)

Ah, Dumnezeule, ce om şi ce gîndire!
La cîte cugetă! Cu cîte mintea-şi osteneşte!
Stau ruşinată-n faţa sa
Şi spun la toate cîte-mi spune: da,
Un biet neştiutor copil mă simt
Şi nu pricep la mine ce găseşte.

(Pleacă.)

Pădure şi peşteră.

FAUST
(singur)

Mi-ai dat, din toate tu mi-ai dat,
Sublime duh. În flacără nu în zadar
Obrazul către mine l-ai întors.
Mi-ai dat natura drept regat,
Putinţa de-a-i simţi splendoarea fără de hotar.
Nu sînt aici doar oaspete mirat şi rece.
În adîncimea ei, eu văd ca-n pieptul unui prieten.
Prin faţa mea viaţa cu alai de forme trece.
Şi fraţii tu mă-nveţi să mi-i cunosc,
Fraţii din aer, apă, din desiş, să le-nţeleg cuvîntul.
Iar cînd furtuna duduie prin codru,
De nu mai ştii-ncotro s-apuci,
Cînd bradul uriaş se prăbuşeşte
Şi în cădere alte trunchiuri sfarmă şi sileşte,
Cînd dîmbul sună ca mormîntul,
În adăpostul peşterii mă duci.

Atunci în mine însumi mă deştept.
Minunile mi-arăţi din propriul meu piept:
Iar cînd se-ntîmplă luna să răsară
Tumultul dinăuntru îmblînzind,
Mi-apar pe stînci şi-n umed crîng
O lume de demult, figuri de-argint,
Ce contemplarea aspră mi-o destind.

Ce bine simt că n-avem parte de desăvîrşire—
Acestei voluptăţi care mă face
Vecin cu zeii, tu-i adaugi un rău însoţitor[1]
De care nu mă pot desface,
Cu toate că, obraznic, rece, şi pe orice cale,
În faţa mea mă umileşte,
Cu toate că-n nimic preface
C-o simplă vorbă darurile tale.
În pieptul meu un foc sălbatic el stîrneşte,
Îndemn spre-acea făptură prea frumoasă.
Mă zbucium, ah, între dorinţă şi plăcere,
Şi-n mijlocul plăcerilor tînjesc după dorinţă.
Mereu, acest vîrtej mă cere.

M e f i s t o f e l apare.

MEFISTOFEL

Nu eşti sătul de viaţa ce-ncepuşi s-o duci?
Dac-o lungeşti, cum poate să-ţi mai placă?

---

[1] Faust vorbeşte despre Mefistofel ca şi cum acesta i-ar fi fost dat ca însoţitor din partea duhului pămîntului. Faust vorbeşte în perspectivă panteistă (duhul pămîntului, al naturii); în această perspectivă Mefistofel face, şi el, parte din Tot.

E bine s-o încerci o dată,
Dacă apoi spre ceva nou apuci.

FAUST

Să ai şi alte trebi, ce bine-ar fi!
De ce mă chinuieşti în bucuroasă zi?

MEFISTOFEL

Ei bine, am să-ţi cruţ odihna.
În toane bune iarăşi nu te-am nimerit.
Oh, mare lucru n-am să pierd,
Pierzînd un prieten într-atîta de sucit.
Mă ostenesc de dragu-i noapte — zi,
Dar niciodat' boierului nu-i poţi citi
Din ochi, de-i e pe plac sau nu.

FAUST

Acesta-i tonul, singurul ce-l nimereşte.
Vrea mulţumire că mă plictiseşte.

MEFISTOFEL

Cum ţi-ai fi dus viaţa fără mine,
Sărmane pămîntean?
De-ntortocheate-nchipuiri, de greu alean,
Te-am vindecat pe timp îndelungat.
De n-aş fi eu, erai de mult plecat
De pe întinderea terestră, urmă nelăsînd.
Ce cauţi printre stînci şi peşteri
Nărav de bufniţă-ngînînd?
Ce hrană scoţi ca un brotac
Din muşchiul umed şi din steiu înrourat?

Frumoasă, dulce pierdere de vreme!
Mai stăruie în trupul tău savantul, doctorul,
Pe care încă ieri l-ai blestemat.

FAUST

Cum vei pricepe tu puterea de viaţă
Ce-o beau cutreierînd sălbăticia?
Dac-ai putea s-o bănuieşti, ai fi destul de drac
Să nu-mi îngădui bucuria!

MEFISTOFEL

Nepămînteasca fericire!
A sta întins pe munte-n rouă
Şi a cuprinde cer, pămînt, cu braţele-amîndouă,
A te umfla ca să devii un Dumnezeu,
A scormoni tot mai adînc, mereu,
Şi-a retrăi în tine zilele genezei,
A resimţi puternic, mîndru, nu ştiu ce,
Iubind a te împrăştia în tot ce e.
Pe urmă pămînteanul să dispară
Şi intuiţia supremă să apară[1]!...

(Cu un gest.)

...Ca să închei, nu spun cuvîntul, cum.

FAUST

Ce scîrbă mi-e de tine!

---

[1] Mefistofel ironizează extazul metafizicienilor mistici, care năzuiesc spre „uniune" cu întregul univers.

Nu vă convine.
Aveţi un drept la indignare.
Nu-i voie s-aminteşti unor urechi prea caste
De aceea ce chiar inimile foarte caste
Nu-s înclinate-a se lipsi.
Dar făr-a face vorbă mare,
Permis îţi este singur cîteodată să te minţi.
E o plăcere şi aceasta, îndelung însă n-o prea suporţi,
Căci dacă ţine, te destramă
În nebunie, tulburare, teamă.
Destul acum. Iubita ta stă în odaie
Şi totul îi devine strîmt şi jalnic.
Nu-i ieşi din inimă, oricum te porţi,
Căci te iubeşte negrăit şi prea puternic.
La început ardoarea ta se revărsa din matcă,
Ca rîul adunînd zăpezi topite.
Căldura i-ai turnat-o-n suflet,
Azi însă valurile tale sînt micite.
Decît să zăboveşti tronînd prin codri şi în fire,
Stăpîne-al meu şi mare domn,
Eu cred c-ar fi mai potrivit şi-n ton
Aprinsul sînge, sîngele de fată tînăr
Să-l răsplăteşti pentru iubire.
Căci vremea i se pare-acum grozav de lungă.
Stă la fereastră şi priveşte cum se-alungă,
Cum norii trec peste cetate.
Şi ziua-ntreagă, nopţi pe jumătate,

„O păsărică dac-aş fi", ea cîntă.
E bucuroasă uneori şi trist-ades.
Şi altă dat' o-neacă plînsul, lacrima şi-o zvîntă.
Apoi, precum se pare, iarăşi liniştită
Şi necurmat îndrăgostită.

FAUST

Te văd în toată goliciunea! Şarpe! Şarpe!

MEFISTOFEL
(în sine)

Ah, de te-aş prinde!

FAUST

Ridică-te şi piei din faţă-mi, blestemate!
Nu-mi mai aduce-aminte de făptura ei frumoasă.
Nu-mi mai aprinde-n cuget şi-n simţire
Dorinţa către trupul dulce peste fire.

MEFISTOFEL

Ce va urma? Ea crede c-ai fugit.
Şi-n parte — aceasta e adeverit.

FAUST

Îi sînt aproape, orişicît aş fi departe.
N-o pot uita şi n-o pot pierde pînă-n moarte.
De gelozie ard chiar şi atunci cînd gura
Iubitei mele-atinge crucifixul, cuminecătura.

MEFISTOFEL

Aflaţi că pentru puii gemeni
Ce, dup-o vorbă, pasc în crini[1],
Vă-nvidiam şi eu puţin.

FAUST

Codoşule, să piei de-aici!

MEFISTOFEL

Frumos! Voi înjuraţi, eu rîd.
Căci Dumnezeu, care băiat şi fată a făcut,
Nobleţea-acestei meserii recunoscînd,
Prilej le-a dat numaidecît.
Pleacă de-aici, că-i mare vaier.
Cînd zic să pleci, te-ndrum către iubită,
Şi nicidecum spre moarte.

FAUST

De fericirea-alăturea de ea ce mă desparte?
De m-aş putea-ncălzi la pieptul ei!
Nu-i simt eu oare-ntotdeauna lipsa?
Făptură sînt — fără temei.
Nu-s eu fugarul fără adăpost?
Nu-s eu neomul fără linişte şi rost,
Care vuind ca o cascadă
Din stîncă-n adîncime vrea să cadă?
Iar ea, cu simţurile-abia trezite,
Copilă doar, sălăşluind pe-un plai,

[1] Aluzie la *Cîntarea Cîntărilor*, unde sînii iubitei sînt asemănaţi cu doi pui de căprioară care pasc în crini.

Gospodărindu-se în ţarcul unui rai.
Şi eu cel urgisit de Dumnezeu
N-avui destul că apucai
În pulbere să sfarm a lumii stîncă!
A trebuit şi ei să-i clatin pacea!
De-o jertfă ai avut nevoie, iad!
Ajută-mi, diavole, durata spaimei să mi-o scad!
Ce trebuie să vie, vie-ndată!
Destinul ei pe mine cadă. Blèstemul s-adună!
Strivit să pier şi eu, cu ea-mpreună!

MEFISTOFEL

Cum fierbe iar, ce jar, ce clocot!
Întoarce-te, nebunule, şi o mîngîie!
Cînd un asemenea căpşor nici o ieşire trează
Nu mai găseşte, crede că-i sfîrşitul.
Trăiască cel cu inima vitează!
Tu-mi eşti de altfel îndeajuns de îndrăcit.
Găsesc că-n lume nu-i nimic
Mai searbăd şi mai vrednic de dispreţuit
Decît un drac ce desperează.

Odaia Margaretei.

MARGARETA
(singură, la roata de tors)

Liniştea mea,
Odihna toată —
Nu le mai aflu
Ah, niciodată.

Cînd el lipsește,
Lumea-i mormînt.
Mă pierd de jale
Și nu mai sînt.

Sărmanul meu gînd
S-a rătăcit.
Sărmanul meu suflet
S-a risipit.

Liniștea mea,
Odihna toată —
Nu le mai aflu
Ah, niciodată.

După el mă uit
Pe geam afară.
După el doar ies
Iară și iară.

Aleasa-i făptură
Și-naltu-i mers,
Ochii puternici,
Surîsul neșters,

Vorba-i ce curge
Ca rîul vrăjit —
Și, ah, sărutarea
M-au otrăvit.

Liniştea mea,
Odihna toată —
Nu le mai aflu
O, niciodată.

Numai spre dînsul
Pieptul meu creşte,
Inima bate,
Jarul sporeşte.

Să-l sting în săruturi
Ah, de-aş putea.
În văpaia sa
Să pier aş vrea!

Grădina Martei.

Margareta, Faust.

MARGARETA

Făgăduieşte-mi, Henric!

FAUST

Tot ce pot.

MARGARETA

Dar cu religia cum stai? Spune-mi, te rog.
Om negrăit de bun eşti tu, dar mi se pare
Că nu o preţuieşti prea tare.

FAUST

Simţi că sînt bun cu tine, draga mea?
Pentru cei dragi viaţa eu mi-aş da.
Şi gînd nu am de a răpi cuiva biserica.

MARGARETA

Nu e de-ajuns, căci trebuie ca să şi crezi în ea!

FAUST

Să cred?

MARGARETA

O, de-aş putea să am asupra ta
Înrîurire! Sacramentele nu le cinsteşti!

FAUST

Îşi au şi ele-un rost.

MARGARETA

Dar nu le ceri!
La liturghie şi la spovedanie
De mult tu n-ai mai fost.
În Dumnezeu mai crezi?

FAUST

Cine-i acela draga mea, care-ar putea
Să spună: cred în Dumnezeu?!
Preoţi şi înţelepţi de-ai întreba,
Răspunsul lor batjocură ţi s-ar părea
Zvîrlită-n faţa celui ce întreabă.

MARGARETA

Atunci credința ta e slabă.

FAUST

Cuvîntul nu-mi răstălmăci, iubita mea.
Căci cine se va-ncumeta
Un nume ca să-i dea,
Și cine va-ndrăzni
Să spună: cred în el?!—
Au, cine cuteza-va răzvrătire
Spunînd: nu cred în el?!
Atotcuprinzătorul, marele inel,
Atoatepăstrătorul
Nu ne cuprinde el pe toți,
Pe tine și pe mine-n sine?
Nu se boltește cerul colo sus,
Nu ni se-ntinde un tărîm
Spre răsărit și spre apus?
Nu se ridică-n zări, clipind cu prietenie,
Stelare trupuri din adînc de veșnicie?
Privirile nu se-ntîlnesc, aprinse, line?
Nu te pătrunde pînă-n suflet
Tot ce se țese-n taină-n toată firea
Și-ntru ascunsă arătare lîngă tine?
Cît e de mare, inima, cu toate să ți-o umpli,
Și dacă-n simțămînt te-ncearcă fericirea,
Numește-l cum vei crede,
Numește-l bucurie! Inimă! Iubire! Dumnezeu!
Un nume eu
Nu am pentru aceasta. Simțămînt e totul.

Un sunet gol şi fum e orice nume
Acoperind cu negură un foc ceresc,
Un sîmbure de lume.

MARGARETA

Frumos şi bine-i tot ce spui, de iau aminte.
Şi preotul o spune cam la fel,
Pe-alocuri foloseşte doar alte cuvinte.

FAUST

O spun sub ceruri inimile toate
Şi fiecare-n limba sa,
De ce n-aş spune-o şi eu într-a mea?

MARGARETA

Te-ascult şi-aproape cred că este-aşa.
Dar lucrurile nu sînt drepte pe deplin.
Prin legea ta — nu eşti creştin.

FAUST

Copil. Ce drag copil!

MARGARETA

Nu-mi face nici o bucurie
De-a te vedea-n asemenea tovărăşie.

FAUST

Cum?

MARGARETA

Omul care te-nsoţeşte
În suflet ură numai — îmi trezeşte.

Nimic în viața mea pînă acum
Un junghi sub coaste nu mi-a dat, precum
Ăst om, ce inima mi-o strică.

FAUST

Nu-ți fie frică.

MARGARETA

Cînd e de față, sîngele se-nfurie în mine,
Și doar eu nu vreau decît bine.
Pe cît doresc să te-ntîlnesc,
Pe-atît de omu-acesta mă-ngrozesc.
Și nu știu cum, la orișice ticăloșie
Din parte-i inima s-așteaptă.
Dar Dumnezeu mă iartă dacă sînt nedreaptă.

FAUST

Năstrușnici trebuie să fie,
Ciuvici[1] căzute ca din lună
Și buruieni de-asemeni de tot soiul.

MARGARETA

N-aș vrea să facem casă împreună.
De cîte ori pe ușă intră
Privește a batjocură și cată să se-ncrunte.
Îl vezi că nu se încălzește de nimic
Și-i este scris pe frunte
Că nu-i în stare de-a iubi vreun suflet.
Mă simt așa de bine-n brațul tău,
Așa de liberă, mă ia așa de cald,
De nu m-ar sugruma ăst spirit rău.

[1] *Ciuvică* — cucuvea.

Tu, înger, cum le simţi pe toate.

MARGARETA

Aceasta, într-atît mă copleşeşte, că
De cîte ori e lîngă noi, mă prind păreri netoate
Că nu te-aş mai iubi.
Cînd e aici, îmi amuţeşte rugăciunea.
Şi-aceasta-mi mistuie fiinţa.
Henric, nu simţi şi tu la fel?

FAUST

N-ai încotro. Antipatia te încearcă.

MARGARETA

Va trebui să plec acum.

FAUST

O, niciodată
Nu voi putea să-ţi stau alături
Un ceas măcar, şi piept la piept să se pătrundă
Suflet de om, suflet de fată?

MARGARETA

Dac-aş dormi în casă, singură, ce bucuros
Deschis zăvorul l-aş lăsa la noapte.
Măicuţa însă prea adînc nu doarme,
Şi aş muri pe loc, de ne-ar vedea.

FAUST

De n-aş şti sfat, aş fi nătîng.
Ţine sticluţa-aceasta. — Picuri trei

În băutura ei — îi învălesc
Natura-n somn plăcut şi-adînc.

MARGARETA

Cum mă silesc să fiu pe voia ta!
Nădăjduiesc că picăturile nu-i vor strica.

FAUST

Te-aş sfătui eu oare, de-ar fi altfel?

MARGARETA

Ajunge doar să te privesc pierdută, ca
S-apuc pe cale după vrerea ta.
Făcui şi pînă-acum atîtea pentru tine,
Că de făcut, nimic aproape nu-mi rămîne.

(Pleacă.)

Apare M e f i s t o f e l.

MEFISTOFEL

Plecă maimuţa?

FAUST

Iar ai spionat?

MEFISTOFEL

Prinsei pe larg şi bine, ce prinsei,
Domnule doctor, azi aţi fost catihetizat!
Nădăjduiesc să vă priiască vorba ei.
Sînt fetele grozav interesate
Să ştie dacă cineva e credincios,
Căci dacă cineva credinţei se supune,

Acela li se va supune
Şi lor, şi astfel totul se înlănţuie frumos.

FAUST

Ce monstru eşti! Nimic nu vezi
Pe drumul drept şi mare.
Nu vezi, cum sufletul acesta, drag, fidel,
Plin e de credinţa sa, ce singură
Mîntuitoare i se pare?
Nu vezi cum sufletul acesta
Se zbate sfînt îngrijorat
Că e pierdut cel mai iubit bărbat?

MEFISTOFEL

O, senzual, suprasensibil peţitor,
Pe unde-ai mas?
Te poart-o fetişcană binişor de nas.

FAUST

Tu, corcitură de noroi şi foc!

MEFISTOFEL

E plină mintea fetei de invenţii,
Că trebuie să sar pe loc.
Cînd sînt de faţă, fata nu se simte bine.
Şi straşnic se pricepe în fizionomie,
S-a întrecut cu învăţatul!
Sub mască-mi dibuieşte nu ştiu ce intenţii.
Simte pesemne c-aş putea să fiu un geniu,
Sau poate chiar împieliţatul.
— Ei, şi la noapte?

FAUST

Ce îţi pasă?

MEFISTOFEL

Îmi am şi eu aici plăcerea mea.
Iacă-mi pasă!

L a f î n t î n ă.

M a r g a r e t a şi L i z a, cu ulcioare.

LIZA

N-ai auzit nimica de Barbara?

MARGARETA

Nici un cuvînt.
Rar umblu printre oameni.

LIZA

E sigur însă, căci vecinele mi-au spus.
Culegi, ce sameni.
I s-au închis cărările-nsfîrşit.
Şi cum făcea pe nobila şi-aleasa!

MARGARETA

Ce s-a-ntîmplat?

LIZA

Nimic deosebit!
Hrăneşte doi, cînd bea şi cînd mănîncă.

MARGARETA

Ah!

A pățit-o, cum era de șteptat.
Și cît s-a rupt după băiat!
Cîte plimbări
Prin sate și la joc sub tei.
Și trebuia să fie-ntîia, pretutindeni.
Umbla la mese
Cu pastete[1], vinuri și mîncăruri, fel de fel.
Credea că e ceva de frumusețea ei.
Și-a fost atît de necinstită
Că nu se rușina
Să ia și daruri de la el.
Să-ndure mîngîieri,
Și strîngeri de tot soiul,
E de mirat că floricica nu mai e?

MARGARETA

Sărmana!

LIZA

Doar nu cumva îți pare rău de ea?
Cînd noi stăteam noaptea la tors
Și mama nu ne-ngăduia
Să mergem jos,
Ea petrecea lîngă mîndrutul ei
În fața ușii, pe podmol[2],
Și-n întuneric mai vîrtos.
Și nci un ceas nu le era
Destul de lung.

---

[1] *Pastet* — pateu.
[2] *Podmol* — prispă.

Ca mîne o ajung
Canoanele, şi-a ispăşi!

MARGARETA

O va lua desigur de nevastă,
Oricum ar fi.

LIZA

Doar nu-i nebun. Un tînăr ca acela
Mai are lărgămînt şi-n altă parte.
A şi plecat şi-acum e hăt departe.

MARGARETA

Aceasta nu-i frumos.

LIZA

Şi chiar dacă... frumoasa-ar izbuti,
Să-şi ducă la altar flăcăul,
I-a merge rău, zău, cu binele ca şi cu răul.
I-or smulge junii de pe cap alba cunună
Şi noi în poartă îi vom pune mătrăgună.

(Pleacă.)

MARGARETA

(mergînd spre casă)

Cum mă dădeam mai ieri bîrfelii rele,
Vreo biată fată cînd călca alături.
Ce vorbe limba nu găsea şi cît de grele,
Cînd altele se pomeneau greşind.
Oricît o înnegream, funinginea zburînd
Nu-mi apărea destul de neagră.
Şi singură mă încredeam, măreaţă.

Şi iat-acum asupra mea greşeala-ntreagă.
Dar cel ce mă împinse la păcat,
Doamne, ce bun a fost şi cît de drag!

Loc de refugiu între zidurile cetăţii.

În firida unui zid, un chip cioplit al Maicii Preciste. Ulcioare cu flori în faţă.

MARGARETA
(pune flori proaspete în ulcioare)

Apleacă-ţi faţa,
Îndurerato, te apleacă,
Ridică de pe mine ceaţa.

Tu, cu făptura toată
De suferinţă sfîşiată,
Priveşti la fiul de pe cruce.

Privirea ţi se duce
Către cerescul Tată,
Să-ţi curme suferinţa.

Îmi sfîşie fiinţa
Ce chin şi cine-l simte?
Tu singură, tu ştii
Ce inima-mi îndură.
Mi-e sufletul la gură
Şi nu mai am cuvinte.

Oriunde-aş merge,
Vai mie, vai şi iară vai.
Ah, inimă, de ce nu stai?

De ies pe poartă,
Întreb ce rost mă poartă?
Ce rost amar, nătîng?
Plîng, plîng, şi iară plîng.

Vezi, florile-n fereastră
Cu lacrimi le-am udat,
Cînd pentru tine, Maică
În zori le-am adunat.

În odăiţă dimineaţa
Cînd soarele a dat,
De jale doborîtă
Mă mai găsi în pat.

Ajută-mă, mă scapă
De moarte şi ruşine.
Apleacă-te, te-apleacă
Ah, Maică peste mine.

Noapte.

Stradă. În faţa casei Margaretei. ***Valentin****, soldat, fratele Margaretei.*

VALENTIN

La chefuri cîteodat' se întîmpla
S-aud cum unul-altul pieptul îşi bătea.
Flăcăi săreau să preamărească
A fetelor virtute ca o floare
Şi-şi înecau pe urmă lauda c-un pahar.
Pe coate răzimat stăteam

În linişte nepăsătoare.
Verzi şi uscate îmi treceau pe la ureche.
Eu barba-mi mîngîiam zîmbind,
Paharu-l ridicam spunînd:
Dar este una-n toată ţara
Asemenea să fie surioarei mele,
Să facă Margaretei vrednică pereche?
Cînd o prinsoare se făcea, ciocneam
Paharele. Unii spuneau: „E drept,
Podoabă-i ea, ca ea nu-i alta-n neam."
Cum amuţeau lăudăroşii! — Şi acum?
Îmi vine părul să mi-l smulg din cap,
Şi pe pereţi să sar! Şi nicăiri nu mai încap.
Orice nemernic poate să-mi aducă
Injurii; trebuie să stau ca un datornic,
Şi să asud de teama unei vorbe
Şi-a-nţepăturilor ce cad statornic.
Şi chiar dac-aş putea grămadă să-i izbesc,
Dar mincinoşi cum să-i numesc?

Cine s-apropie? De nu mă-nşel,
Sînt doi. Vin furişaţi, vin doi deodată.
De-ar fi să fie el,
De ceafă-l prind. Viu nu-mi mai scapă.

Faust şi Mefistofel.

FAUST

Cum la fereastr-acolo, în capelă,
Feştila pîlpîie în candelă arzînd,

Cum întunericul se-ngroaşă prin unghere
Jur împrejur lumina copleşind,
La fel simt noaptea-n pieptul meu sporind.

MEFISTOFEL

Şi eu mă simt ca un pisoi
De dor tînjind, care se suie
Pe-acoperiş, pe lîngă horn se dă
Şi-n zid împlîntă gheare-cuie.
Simt un amestec de virtute şi de dor,
Un pic de poftă de hoţie.
Aşa s-anunţă-n mădulare
Splendoarea unei nopţi de valpurgie.
Poimîne fi-va noaptea aşteptată
Şi priveghem încă de azi
Să nu ne scape negustată.

FAUST

Se va-nălţa-n răstimp comoara
Ce adineaori licărind ne-ademenea?

MEFISTOFEL

Foarte curînd simţi-vei bucuria
De-a ridica de subt pămînt căldarea.
Deunăzi străbătui cu ochii glia.
Sînt galbeni cu figuri de leu în ea.

FAUST

Nici o brăţară nu-i? sau vreun inel?
Iubita să mi-o-mpodobesc cu el?

MEFISTOFEL

Văzui ceva, părea să fie un colan,
De strîns în jurul gîtului, ca de mărgean.

FAUST

Ce bine. Ştii, îmi pare rău
Să merg la ea fără un dar.

MEFISTOFEL

E dulce, dac-o faci mai rar,
Să guşti ceva şi fără dar.
Acum cînd cerul arde de lumini,
Vei auzi ce cînt pe buze-mi vine.
Un cîntec am să-i cînt, moral,
S-o-nnebunesc cum se cuvine.

(Cîntă la chitară.)

Ce faci, Catinco, pe la poarta
Drăguţului în zori de zi?
Ca fată el te ia-n primire,
Ca fată însă n-ei ieşi.

Bagă de seamă, cînd iubeşti,
La poarta mîndrului nu sta.
De s-a făcut, atunci adio
Şi noapte bună, fata mea.

Bagă de seamă că e hoţ
Drăguţul tău — nimic nu-i da,
Iubeşte-l, dar nimic nu-i da,
Făr' de inel la mîna ta.

VALENTIN
(înaintează)

Pe cine vrei s-atragi în cursă?
De unde, blestemate, 'ţi ai învăţul?
La dracu mai întîi chitara!
La dracu-apoi şi cîntăreţul!

MEFISTOFEL

Chitara-i spartă! Nici o pagubă de ea!

VALENTIN

Începe-acu şi despicarea frunţilor.

MEFISTOFEL
(către Faust)

Răsune strada!
Domnule doctor, înainte! Sprinten!
Strîns lîngă mine, scoateţi spada.
Eu vă conduc şi eu veghez.
Daţi înainte, eu parez.

VALENTIN

Parează lovitura-aceasta!

MEFISTOFEL

Bucuros!

VALENTIN

Şi pe aceasta!

MEFISTOFEL

De ce nu?

VALENTIN

Doar nu eşti dracul însuşi care dai?!
Ce e? Îmi amorţeşte mîna!

MEFISTOFEL
(către Faust)

Hai străpunge!

VALENTIN
(cade)

Vai!

MEFISTOFEL

S-a domolit nemernicul!
Dar repede! Să dispărem de grabă!
S-a şi iscat pe străzi cumplită larmă.
Mă ştiu tocmai prea bine cu poliţia,
Dar cu judeţul sîngelui nu e tocmeală.

MARTA
(la fereastră)

Ieşiţi! Ieşiţi!

MARGARETA
(la fereastră)

Un felinar aduceţi!

MARTA

(ca mai sus)

Bătăi şi strigăte! Încăierare! Răfuială!

NOROD

Unul a şi căzut!

MARTA

(ieşind)

Dar ucigaşii! Au fugit?

MARGARETA

(ieşind)

Cine-i aci, căzut în sînge?

NOROD

E fiul mamei tale!

MARGARETA

Doamne-Dumnezeule! Ce nenorocire!

VALENTIN

Mor. Doar un cuvînt icnit
Şi-apoi totu-i sfîrşit.
Ce staţi aci, femei! De ce vă tînguiţi?
Apropiaţi-vă şi ascultaţi ce am de spus!

(Toate vin împrejurul lui.)

Tu, Margareto, vezi, eşti încă tînără,
Şi minte nu ai de ajuns.
Te porţi urît şi rău.

Ţi-o spun aşa-ntre patru ochi.
O curvă eşti, nu-ţi fie de deochi.

MARGARETA

Ce vrei să spui? Fratele meu!
Tu, Doamne-Dumnezeul meu!

VALENTIN

Pe Domnul-Dumnezeu să-l laşi din joc.
S-a întîmplat cum s-a-ntîmplat.
Va fi cum poate să mai fie.
Ai început cu unul în secret şi pe vecie.
Dar alţii vor veni în loc.
Cînd o duzină te-or avea,
Întreg oraşul va urma.

Ruşinea, cînd se naşte,
În lume e ţinută ca-ntr-o ceaţă,
Şi vălul nopţii i se pune
Peste urechi şi peste faţă.
Rămîne o dorinţă îndeobşte,
Să fie sugrumată, fără amînare,
Dar cînd mai creşte, cînd e mare,
Se plimbă dezvălită-n plină zi,
Deşi frumoasă în răstimp nu deveni.
Cu cît obrazul i se urîţeşte,
Cu-atît să se arate ea doreşte.

Cu-adevărat întrezăresc venind o dată
Un ceas, cînd bravii cetăţeni

Te-or ocoli, tu stricăciune întrupată,
Ca pe-un cadavru infectat.
În pieptu-ţi inima să despereze
Cînd ei te vor privi în faţă.
Tu lanţ de aur nu vei mai purta
Cît s-a lungi a ta viaţă,
Lîngă altar nu vei mai sta,
N-ai să mai mergi la joc cu guler dantelat.
Într-un ungher de jale, 'ntunecat,
Să te ascunzi cu cerşetorii şi schilozii.
Şi dac-atuncea Dumnezeu te va ierta,
Pe pămînt să fie totuşi blestemată ziua ta.

MARTA

Dă-ţi sufletul, să se îndure Dumnezeu
De el. Nu mai huli, că e păcat.

VALENTIN

Dac-aş putea, codoşcă păcătoasă,
Gîtul să ţi-l sucesc şi vinele uscate,
Aş mai avea nădejde, sus în ceruri
Iertare să găsesc pentru păcate.

MARGARETA

O, frate drag, ce chin de iad!

VALENTIN

Să ţi se curme lacrima. Asta ţi-o spun,
Căci lepădîndu-te de cinstea ta
Mi-ai dat tu lovitura cea mai grea.

Prin somnul morţii şi prin praf
Eu trec la Dumnezeu
Ca un soldat şi ca un brav.

(Moare.)

În Dom.

Recviem. O orgă şi cîntare. Margareta în mijlocul norodului. Spiritul rău la spatele Margaretei.

SPIRITUL RĂU

Altfel te simţeai, altfel, Margareta,
Cînd încă nevinovată
La altar veneai,
Cînd din ceaslov
Rugăciuni citeai,
Loc în inimă făcînd
Jumătate jocului,
Jumătate Domnului.

Margareta,
Unde-i gîndul, unde capul?
În inima ta
Ce faptă rea?
Te rogi pentru măicuţa ta
Care din vina ta a adormit?
Pe pragul tău ce sînge e?
Sub inimă
Nu ţi se mişcă o făptură,

Înspăimîntîndu-te?
Ce presimţiri te iau?

MARGARETA

Vai! Vai!
Dac-aş scăpa de gîndurile
Ce vin şi trec, şi iarăşi vin
Împotriva mea!

COR

Dies irae, dies illa
Solvet saeclum in favilla.[1]
(Orgă.)

SPIRITUL RĂU

Amărăciunea te cuprinde.
Trîmbiţa din urmă sună.
Se cutremură mormintele —
Şi inima ta,
Alcătuită din nou
Din linişte de scrum,
În chinuri de flăcări
Se trezeşte!

MARGARETA

De-aş putea să plec de-aici!
Orga îmi taie răsuflarea,

---

[1] Din imnul închinat judecăţii din urmă, atribuit lui Toma de Celano, poet religios medieval. În traducere: „Ziua mîniei, ziua aceea va preface lumea în cenuşă" (lat.).

Cîntarea îmi destramă
Inima.

COR

Judex ergo cum sedebit,
Quidquid latet, adparebit,
Nil inultum remanebit[1].

MARGAREȚA

Ce strîmt e locul.
Stîlpii s-apleacă,
M-apasă bolțile.
— Aer!

SPIRITUL RĂU

Acopere-ți fața. Păcatul și rușinea
Ascunse nu rămîn.
Aer? Lumină?
Vai ție!

COR

Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus?[2]

---

[1] „Cînd judecătorul va ședea, tot ce-i ascuns va ieși la iveală. Nimic nu rămîne nerăzbunat" (lat.).

[2] „Ce voi spune atunci, nenorocitul de mine? Ce ocrotitor voi ruga să mă ajute? Cînd numai cel drept este fără de grijă" (lat.).

SPIRITUL RĂU

Iluminații își întorc
De la tine fața,
Se sfiesc să-ți întindă mîinile
Purificații!
Vai!

COR

Quid sum miser tunc dicturus?

MARGARETA

Vecină, dați-mi sticluța!
(Cade în leșin.)

N o a p t e a v a l p u r g i c ă.[1]

Peisaj muntos. Regiune între Schierke și Elend.
F a u s t, M e f i s t o f e l.

MEFISTOFEL

N-ai vrea o mătură, să zbori cît ai clipi?
Un țap din parte-mi mi-aș dori.
Pe calea-aceasta-ntortocheată sîntem încă
Departe de a noastră țintă.

FAUST

Cît timp mă țin puterile la glezne,
Acest toiag cu noduri îmi ajunge,

---

[1] Noaptea „valpurgică", de la sfînta Valpurgis, a cărei zi era la 1 mai. Dracii și vrăjitoarele și-ar fi ales noaptea aceasta pentru preamărirea Satanei, din mînie împotriva Valpurgiei, care ar fi dus o viață prea sfîntă.

A prescurta cărarea e aşa de lesne,
Dar fără de folos.
S-o iei prin văi ca printr-un labirint,
Să urci vreun colţ de stîncă
Din care apele descind,
Aceasta-i vraja ce încîntă.
O primăvară nouă ţese lîngă drum.
Şi brazii negri se trezesc de-acum.
Prin sînge ne încearcă anotimpul căldicel.

MEFISTOFEL

Eu, drept să-ţi spun,
Nimic nu simt din el.
Iernatic timp eu simt în mine,
Că mi-aş dori zăpezi şi ger pe cale.
Ce jalnic se ridică discul, într-o parte ros,
Al lunii, luminînd doar slab în vale,
Că te loveşti la fiecare pas
De stînci, silindu-te să faci popas.
Îngăduie să chem o luminiţă,
Rătăcitoare vîlvă, ce se vede-arzînd.
Hei, prietenă! N-ai vrea să vii la noi?
De ce să arzi zadarnic peste baltă stînd?
Fii bună, luminează-ne în sus, la amîndoi!

LUMINIŢA RĂTĂCITOARE

Aş vrea cu drag
Dorinţa să v-o împlinesc,
Noi însă ne mişcăm
Aşa-n zig-zag.

Într-al diavolului nume
Să mergi drept înainte!
Altfel te suflu şi te sting.
Să iei aminte!

LUMINIŢA RĂTĂCITOARE

Sînteţi se pare, domnul casei.
Să vă slujesc aş vrea mereu.
Dar nu uitaţi că muntele
E azi nebun, şi dac-o luminiţă,
Rătăcitoare cum sînt eu,
O să v-arate drumul,
Să fiţi cu oarecare-ngăduinţă!

FAUST, MEFISTOFEL, LUMINIŢA
(cîntînd cu schimbul)

Într-a visurilor sferă
Am intrat, precum se pare.
Du-ne bine pe cărare
Ca s-ajungem fără staţii
În pustii şi large spaţii.

Cît de repede copacii
Toţi în urmă au rămas.
Cum s-apleacă vîrfuri, steiuri,
Alte trec şi iară alte,
Şi cum sforăie pe nas
Stîncile cu feţe-nalte!

Printre pietre, printre ierburi,
Rîuri vin, grăind din unde.

Freamăt, cîntec auzim?
Jale dulce de iubire,
Glasuri din cerească fire?
Ce sperăm şi ce iubim!
Şi ecoul, ca legenda
Altor timpuri, ne răspunde.

Buha uhuie pe-aproape
Repetîndu-şi vorba scurtă.
Gaiţa şi cucuvaia
Se ţin treze laolaltă.
Mişună tritoni prin baltă.
Ce picioare şi ce burtă!
Rădăcinile ca şerpii
Se ivesc să ne-nspăimînte.
Caracatiţe-ntind braţe
Călătorii să-i agaţe
Pe cărările prea strîmte.
Pestriţă, şorecăria
Din dumbrăvi pe cîmpuri iese,
S-a pornit să umple firea.
Iară colo licuricii
Zboară-n pîlcuri tot mai dese
Rătăcindu-ne privirea.

Spune-mi, soaţe, stăm noi oare
Sau ne ducem pe picioare?
Totul pare că se-nvîrte,
Spaţii cresc şi se dezumflă,
Iar lumini rătăcitoare
Tot mai înteţit se umflă.

MEFISTOFEL

Ţine-te viteaz spre piscuri!
O mirare-n cale-ţi cade.
Ţine-te, să vezi în noapte
Cum în munte Mamon arde.

FAUST

Resfrîngere ca de auroră
Ciudat răzbate prin temeiuri,
Pînă-n adîncuri de prăpăstii
Străbaţi cu ochii pe sub steiuri.
Se-nalţă aburi, neguri în fuioare,
Prin văluri luminează o dogoare.
Jeraticul se-ntinde ca un fir
Să dea-n afară ca izvoare.
Sub văi se risipeşte-n mii de vine,
S-adună în ungher, ca-ntr-o strîmtoare.
Scîntei, în preajmă, sar mănunchiuri,
Nisip de aur strîns pe trunchiuri.
Priveşte numai, cum din valea-adîncă
S-aprinde pînă sus peretele de stîncă.

MEFISTOFEL

Nu luminează splendid domnul Mamon
Palatul, care-l ai în faţă?
Norocul tău că l-ai văzut!
Nerăbdători vin oaspeţii prin ceaţă.

FAUST

Cum zboară vîlva vîntului!
Ce lovituri îmi dă în ceafă!

De stîncă ține-te, de coastele pămîntului,
Altfel te-azvîrle în prăpastia mormîntului.
De negură se-ngroașă noaptea.
Ascultă, cum trosnește prin păduri departe!
Înspăimîntate bufnițele zboară.
Ascultă, cum pilaștrii se despică,
Ai veșnic verzilor palate.
Ascult-a crengilor sfărmare și lovire,
Al trunchiurilor aspru durduit,
A rădăcinilor și pietrelor scrîșnire!
În groaznică devălmășie
Cad toate peste toate,
Iar peste-abisuri, peste stîncile sfărmate
Văzduhurile urlă, norii trec în gloate.
Auzi tu glasuri pe-nălțime? Glasuri
Cînd mai departe, cînd aproape lîngă tine.
Întregul munte, cît de mare
Se cutremură de vrajă și cîntare.

VRĂJITOARELE
(în cor)

Noi vrăjitoarele suim la munte.
Fir verde dă din galbenul grăunte.
Acolo se adună fețe ca arapii.
Urian[1] stăpînul pe-nălțime șade.
Urcăm, urcăm, și piatra cade.
Put vrăjitoarele și țapii.

---

[1] **Urian — un nume al Satanei.**

GLAS

Ținîndu-și mînile la ceafă
Bătrîna Baubo[1] -ncalecă o scroafă.

COR

Să mi-o cinstiți cu vrednice cuvinte!
Bătrîna Baubo înainte! Înainte!
Voinică-i scroafa, pe ea muma,
Urmează vrăjitoarele acuma.

GLAS

Pe unde ai venit, pe care cale?

GLAS

Chiar peste Piatra Mare.
În cuibul bufniței privii odat'.
Ce ochi făcu, cum s-a holbat!

GLAS

La dracu! Ce zorită ești!
Răstorni ce-apuci și unde-ajungi, lovești!

GLAS

Pe mine m-a zdrelit în goană.
Ce rană îmi făcu! Ce rană!

VRĂJITOARELE
(în cor)

Drumul e lung, drumul e lat,
Ce-nseamnă-atîția laolalt'?

[1] Baubo — alt nume al Hecatei, zeița nopții, sau un personaj feminin din misterele zeiței Demetra.

Cum zgîrie mătura! Furca înțeapă!
Se-năbușă pruncul. Muma crapă.

MAISTRUL VRĂJITOAREJOR ȘI JUMĂTATE DE COR

Ca melcii-naintăm, încet, cuminte.
Femeile sînt toate înainte.
Pe drumul ce la dracu duce
Cu mii de pași femeia ne întrece!
Oprește-te și fă-ți o cruce!

CEALALTĂ JUMĂTATE DE COR

Femeia (să ți-o spună corul cestălalt)
Cu pași o mie-și face calea.
E drept, dar ce mai calea-valea,
Bărbatu-o face dintr-un salt.

GLAS
(de sus)

Veniți la noi! Veniți la noi!

GLASURI
(de jos)

Cu bucurie am urca acolo sus!
Spălate sîntem și curate lîngă lac,
Însă nerodnice în veac.

AMÎNDOUĂ CORURILE

Tace vîntul, steaua zboară,
Se resfrînge luna-n rouă.
Murmură un cor de vrajă.
Focuri stau pe culmi de strajă.

GLAS
(de jos)

Opriţi-vă! Opriţi-vă!

GLAS
(de sus)

Cine strigă de sub creastă?

GLAS
(de jos)

Luaţi-mă cu voi! Luaţi-mă!
De ani trei sute urc. Cine mă ia?
Dar vîrful nu-l mai pot atinge,
S-ajung la cei de seama mea.

AMÎNDOUĂ CORURILE

Te poartă mătura şi ţapul.
Cum doreşti şi cum ai vrut.
Cel ce astăzi nu se-nalţă
E pe veci pierdut-pierdut.

VRĂJITOARE NEÎMPLINITĂ
(jos)

Ce departe-s ceilalţi sus!
Pe urma lor cu greu mă ţin.
Acasă linişte nu am,
Aicea am şi mai puţin.

CORUL VRĂJITOARELOR

Curaj dă alifia rea.
O zdreanţă-i bună de vîntrea.
Corabie-i orice covată.
De nu zbori astăzi, nu zbori niciodată!

AMÎNDOUĂ CORURILE

Cînd piscului îi dăm ocol,
Descindeți voi pe locul gol.
Și-acoperiți poiana înc-o dat'.
Cu neamul vostru blestemat.

(S-așază)

MEFISTOFEL

Se-mpinge totul, se lovește fremătînd,
Ce vuiet pretutindenea, ce gureș vînt!
Cum scînteiază, ce putoare și cum arde!
Un element vrăjitoresc cu-adevărat!
De mine să te ții, alături laolalt',
Căci altfel elementul ne desparte.
Hei, unde ești?

FAUST

(în depărtare)

Aicea-s!

MEFISTOFEL

Te-a și dus așa departe?
De dreptul meu voi face uz! De-acum, noroc!
Căci sînt stăpîn aici! Vreau loc!
Boierul diavol vine! Vreau loc!
Așa, agață-te de mine, doctore, mai bine,
Ca să ieșim c-o opintire din acest vîrtej.
E-o nebunie-aici chiar pentru mine.
Alături, colo, o lumină-aparte,
M-atrage către-acele tufe de-adăpost.
Stai lîngă mine. Unde-ai fost?

FAUST

Tu, spirit gata-a contrazice totdeauna!
Condu-mă, dacă vrei. Ce zici, fac!
Gîndesc că totul e cum trebuie să fie.
Mergem la Muntele Nebun. Căci noaptea e de
valpurgie.

MEFISTOFEL

Ce flăcări colorate! Iată
Vioaie, pestriţă, o ceată.
Printre mărunţi ţi-e dat
Să nu fii singur niciodat'.

FAUST

Acolo sus mai bucuros m-aş duce,
Jeratic văd, vîrtej şi fum.
Mulţimea-şi face către Rău un drum,
Acolo multe taine se dezleagă.

MEFISTOFEL

Dar multe taine se şi leagă.
Înalta lume las-o, că-i degeaba zgomotoasă.
Mai bine stăm pe-această treaptă joasă.
Se ştie doar, scumpe ortac,
Că-n lumea mare şi micuţe lumi se fac.
Aici vedem aproape goale
Mulţimi de vrăjitoare junioare.
De dragul meu fii prietenos,
Te osteneşti puţin, dar hazu-i mare.
Aud sunînd cimpoaie şi vioare.
Lărmuitoare sînt! Dar te-i obişnui la cotitură.
Înaintează. Vino. Merg'nainte.

Voind să-ţi fac o nouă legătură.
Amice, ce mai spui? Un spaţiu mic
E-acesta? — Priveşte. Nu-i dai de sfîrşit!
Şi focuri, sute, ard în rînd.
Ce gureş se petrece-aici! Şi se dansează.
Se bea şi se iubeşte.
Mai ai alt gînd?

FAUST

Introducîndu-ne aici, cum te prezinţi?
Îl faci pe vrăjitorul sau pe dracul?

MEFISTOFEL

Obişnuiesc, ce-i drept, incognito să umblu.
Dar într-o zi de lucitoare gală,
Ţi-arăţi şi ordinul ce-l porţi.
N-am fost distins cu-al Jartierei[1], cum socoţi.
Copita însă-mi face mare fală.
Vezi melcul cela? Se tîrăşte-agale.
Cu faţa sa pipăitoare
M-a şi adulmecat pe cale.
Chiar de-aş voi, eu n-aş putea să mă dezmint.
Ei, vino numai. N-aştepta îndemn şi-alint.
De la un foc vom trece la alt foc.
Un peţitor sînt eu, tu umbli să te-nsori.
Vino, să ne fie de noroc!

(S-apropie de unii, care şed în preajma unor cărbuni pe cale de a se stinge.)

Ce dregeţi, domnilor, căruntţii mei, pe-aici?
V-aş lăuda de v-aş vedea în hora prea frumoasă,
Încercuiţi de freamătul juneţii.
Destul stă singur fiecare-acasă.

[1] *Ordinul Jartierei* — ordin cavaleresc, instituit în Anglia de regele Eduard al III-lea, în anul 1348.

GENERALUL

Cine mai are-ncredere-n noroade?
De-ai fi făcut oricîte şi-orice fapte!
Popoarele la fel sînt cu femeile,
În ochii lor cei tineri au întîietate.

MINISTRUL

De drumul drept departe-s azi cu toţii.
Eu preaslăvesc pe cei de altădată.
Căci, evident, cînd noi eram în frunte,
Fu epoca de aur cea adevărată.

PARVENITUL

Prea găgăuţi n-am fost nici noi,
Căci am făcut ades ce nu se cuvenea.
Dar toate-s răsturnate-acum,
Cînd tocmai încercam a conserva.

AUTORUL

Prilej azi nu mai ai de a citi vreo carte
De un conţinut isteţ măcar în parte.
Iar cît priveşte generaţia numită jună,
Ea n-a fost niciodată mai sfătoasă, mai nebună.

MEFISTOFEL
(care pare dintr-o dată foarte bătrîn)

O, da, poporu-i matur de judeţul de apoi,
Căci eu ultima oar-aici pe munte vin.
Deoarece butoiul meu sloboade numai drojdii,
E sigur că şi lumea e-n declin.

VRĂJITOAREA
(vînzînd vechituri)

Nu-mi treceţi, domnii mei, numai aşa
Pe-alături. Un prilej atît de rar
Să nu mi-l pierdeţi. Marfă bună am
Şi felurită. Fiecare lucru e un dar.
Din aste vechituri întinse pe tarabă,
Alegeţi ce doriţi, degrabă.
Noroc să vă aducă şi din plin,
Căci printre-atîtea mari şi mici
Nici una nu-i vreo pagubă să nu fi pricinuit.
Nici un pumnal aici
Să n-aibă amintiri de sînge risipit.
Nici un potir, din care
Să nu se fi băut mistuitor venin,
Un singur giuvaer nu e, prin care o femeie
Să nu fi fost adusă ca să cadă,
Şi printre arme ruginite — nici o spadă
Să nu fi rupt un legămînt de frate,
Să nu fi spintecat vrăjmaşul pe la spate.

MEFISTOFEL

Mătuşă, te pricepi cam rău la timpuri
Şi parcă nu vii din vileag.
Spre noutăţi îndrumă-ţi grija,
Căci numai noutăţile ne-atrag.

FAUST

Să nu mă pierd. Se-nvîrte ţeasta.
Ce rară liturghie mi-e aceasta!

MEFISTOFEL

Te ia în sus vîrtejul, într-adins.
Crezi că împingi, dar ești împins.

FAUST

Cine-i aceasta?

MEFISTOFEL

Privește-o mai de-aproape, bine.
Aceasta e Lilit[1].

FAUST

E cine?

MEFISTOFEL

Soția cea dintîi a lui Adam.
Să te păzești de păru-i năzdrăvan,
Cu care orișice frumusețe-ntrece.
De-atinge pe un tînăr cu șuvița,
Ea nu-l mai las' așa curînd să plece.

FAUST

Aici stau două, o bătrînă și o jună.
Să le cîntăm și noi în strună.

MEFISTOFEL

Nu are-n noaptea asta nimeni pace,
Un dans însă ce rău ne-ar face?

---

[1] Lilit, — după anumite legende rabinice, întîia soție „demonică" a lui Adam. Se spunea că ea ar apărea în noaptea valpurgică.

FAUST
(dansînd cu tînăra)

Un vis frumos visai odată.
Zării un pom cu frunza lată,
Cu două mere-ascunse bine.
Am vrut să le culeg de-ndată.

FRUMOASA

Sînt de dorit asemeni fructe,
Precum din paradis se ştie.
Că şi-n grădina mea sînt mere,
Eu simt o mare bucurie.

MEFISTOFEL
(dansînd cu bătrîna)

Un vis nebun visai odată.
Zării o salcie crăpată.
Avea o gaură cam mare.
Dar şi aşa plăceri sînt rare.

BĂTRÎNA

Din inimă i-aduc salutul
Boierului purtînd copită.
O groasă... ţină gata
Pentru asemenea ispită.

PROCTOFANTASMISTUL[1]

Fantasme blestemate,
Mai îndrăzniţi a face tărăboi?

---

[1] Prin personajul proctofantasmistului, Goethe îl caracterizează pe *Friedrich Nicolai* (1733—1811). Nicolai a făcut Academiei din Berlin o comunicare, în care arăta că, din pricina unor tulburări arteriale, el „vedea" spirite. De aceste halucinaţii s-ar fi vindecat printr-o cură de „lipitori".

N-am demonstrat eu oare
Că spiritele n-au picioare?
Şi-acum dansaţi la fel cu noi!

FRUMOASA
(dansînd)

Ce vrea la balul nostru, individul?

FAUST
(dansînd)

Acela-i pretutindeni cu lumina lui cea trează.
Cînd alţii joacă, el apreciază.
Un pas, pe care nu-i în stare-a-l critica,
E ca şi cum nici nu s-ar întîmpla.
Se-nfurie de-a binelea, de-ndată ce înaintăm,
C-aşa-i e firea.
De-ar fi să vă-nvîrtiţi în cerc,
Aşa cum el în vechea-i moară[1] face,
Aceast-ar fi o treabă ce i-ar place.
Îndeosebi dacă i-aţi cere învoirea.

PROCTOFANTASMISTUL

Pe-aici îmi sînteţi, încă tot pe-aici?
Voi, spirite de rînd,
Să dispăreţi n-aveţi de gînd?
Nici chiar în epoca luminii?
Un neam drăcesc de reguli nu întreabă.
Sîntem atît de luminaţi,
Dar spiritele tot se mai găsesc în treabă.

---

[1] „Moara" este tipografia lui Nicolai, care publica revista literară *Allgemeine Deutsche Bibliothek* (1765—1798).

Ce nebunii n-am măturat din ăst ţinut!
Dar aerul nu se purifică. De necrezut!

FRUMOASA

E timpul să-ncetaţi a plictisi!

PROCTOFANTASMISTUL

Îngăduiţi-mi să v-o spun în faţă:
Nu sînt dispus a suporta
Vreun despotism spiritual de nici un fel.
Cu duhul meu nu-l pot exercita.

(Se dansează mai departe.)

Nimic nu-mi reuşeşte astăzi, precum văd.
Pe munte însă tot m-avînt,
Şi sper să-nfrîng pe diavoli şi poeţi[1]
Încă-nainte de-a pleca de pe pămînt.

MEFISTOFEL

Într-o băltoacă se va aşeza îndat'.
E felul său de a se uşura.
Şi dacă lipitori pe fundul lui s-or desfăta,
De spirite şi spirit fi-va vindecat.

(Către Faust, care iese din joc.)

De ce ai părăsit frumoasa fată
Care cîntînd te-a ispitit?

FAUST

În vreme ce cînta, din gură
Un şoarec roşu i-a sărit.

[1] Nicolai nu arăta înţelegere pentru poeţii de seamă ai timpului.

MEFISTOFEL

Ei şi? Să cumpănim. Era mai bine
Dac-ar fi fost un şoarec sur?
Dar ce te-nteresează-acestea
Într-o idilă, cînd e noapte împrejur?

FAUST

Apoi văzui...

MEFISTOFEL

Ce?

FAUST

Vezi tu dincolo de crîng
O palidă frumoasă fată stînd
Acolo, singură, departe? Numai anevoie
Înaintează, cu mişcări încete.
Mărturisesc că mi se pare
C-ar semăna cu buna Margareta.

MEFISTOFEL

Nu-i bine să priveşti, aşa în gol.
E-un chip de vrajă, fără viaţă, un idol.
Şi nici să-l întîlneşti nu-i bine.
De uitătura îngheţată sîngele în om
Îngheaţă; piatră rece el devine.
Ai auzit despre Meduză[1], nu-i aşa?

FAUST

Într-adevăr, sînt ochii unui mort,
Pe cari o iubitoare mînă nu i-a fost închis.

---

[1] Meduza — personaj din mitologia greacă, despre care se credea că preface în stană de piatră pe oricine îi întîlnea privirea.

Acesta-i sînul îmbiat de Margareta mea.
Acesta-i trupul dulce, ce-l gustai în vis.

MEFISTOFEL

O vrajă e în joc, tu, aiuritule netot,
Căci fiecăruia i-apare ca iubita sa.

FAUST

Ce voluptate, cîtă suferință!
Nu pot, nu pot să mă despart
De ochii ce la mine s-au uitat.
Și gîtul alb, cît de ciudat
Îl văd c-un roșu fir împodobit,
Subțire ca o dungă de cuțit.

MEFISTOFEL

Ceea ce vezi, întrezăresc și eu deodat'.
Ea poate capul și subt braț să-l poarte,
Deoarece Perseu[1] i l-a tăiat.
Mereu această nebunie te atrage.
Vino pe dîmb în sus, aici e joc
Și veselie ca-ntr-un iarmaroc.
De nu sînt înșelat de-un farmec de poveste,
Văd un teatru-aici. Ce este?

SERVIBILIS

Începe-ndată
O piesă nouă, ultima din șapte.
E obiceiul locului atîtea să se dea.

[1] Perseu — personaj mitologic. Se spune că a tăiat în deșertul libian capul Meduzei, din sîngele căreia au răsărit șerpi.

Un diletant a scris-o într-un ton aparte,
Şi diletanţi o reprezintă.
Scuzaţi, voi spectatori, dacă dispar.
E slujba mea de-a înălţa cortina
Şi-a o lăsa să cadă iar.

MEFISTOFEL

Sînt bucuros să vă-ntîlnesc la jocul
Din Muntele Nebun, unde vă este locul.

VISUL UNEI NOPŢI DE VALPURGIE SAU NUNTA DE AUR A LUI OBERON ŞI A TITANIEI[1]

Intermezzo.

MAISTRUL TEATRULUI

Astăzi ne-odihnim puţin
Noi actoriceasca gloată.
Munte vechi şi-o vale jos:
Astea-s, iată, scena toată.

CRAINICUL

Nunta ce-o vedeţi acum
E de aur, căci trecură
Printre soţi cincizeci de ani
De gîlceavă şi de ură.

---

[1] Oberon şi Titania — regele şi regina ielelor, personaje cunoscute din comedia *Visul unei nopţi de vară* de Shakespeare.

OBERON

Spirite, vreau s-apăreţi!
Cercetaţi-ne grădina!
Împăcatu-s-au din nou
Regele şi cu regina[1].

PUCK[2]

Vine Puck şi se-nvîrteşte
Saltă, unde-i cînt de strună.
Alţi o sută vin în urmă,
Să se bucure-mpreună.

ARIEL[3]

Cîntec ţese Ariel,
Sunete din ceruri scoase.
Feţe hîde cheamă el,
Dar şi suflete frumoase.

OBERON

De la noi să ia o pildă
Cei ce vor să se-nţeleagă.
Dacă vreţi să se-nţeleagă,
Despărţiţi pe drag de dragă.

TITANIA

De se ceartă soţ, soţie,
Să mi-i duceţi hăt departe,

---

[1] Cearta dintre Oberon şi Titania s-a iscat din pricina unui băiat indian.

[2] Puck — alt personaj din *Visul unei nopţi de vară.*

[3] Ariel — spirit la ordinele lui Prospero, personaj din piesa *Furtuna* de Shakespeare.

Duceţi-o spre miazăzi,
Iar pe el spre miazănoapte.

O RCHESTRA. TUTTI
(fortissimo)

Musculiţele, ţînţarii,
Şi cu rudele-trabanţii,
Brotăcel şi-n iarbă greieri —
Iat-aceştia-s muzicanţii.

SOLO

Auziţi, ăsta-i cimpoiul!
Ca balonul de săpun.
Creşte, scade şi strănută
Fluieră pe nas nebun.

UN SPIRIT CE ABIA SE ÎNFIRIPĂ[1]

Aripi, burtă, are fleacul,
Nici nu umblă, nici nu zboară,
Încă n-are-nfăţişare,
Dar se vrea poezioară.

O PERECHE[2]

Pas mărunt şi salt înalt
Prin miresme şi prin rouă.
Dai adesea din picior,
N-o să zbori nici chiar cu două.

---

[1] [2] Prin „Spiritul" şi „Perechea" (strofa următoare) Goethe îi ironizează pe poetaştri.

CĂLĂTOR CURIOS[1]

E un joc de măşti acesta?
Să mai cred vederii, zici?
Oberon, frumosul zeu,
E şi astăzi pe aici?

ORTODOXUL[2]

N-are gheare, n-are coadă.
Îndoieli însă nu-mi fac.
Ca şi zeii din Grecia
E şi el un simplu drac.

UN ARTIST NORDIC

Schiţă e tot ce pictez
Schiţă doar, oricît asud.
În răstimp mă pregătesc
De-o călătorie-n sud.

PURISTUL

Nenorocul mă aduce:
Ce desfrîuri necurate!
Din atîtea vrăjitoare
Numai două sînt pudrate.

---

[1] „Călătorul" este tot publicistul Nicolai, care a publicat *Descrierea unei călătorii prin Germania şi Elveţia* (12 volume).

[2] „Ortodoxul" se pare că ar fi contele *Fr. Leopold von Stolberg* (1750—1819), care-l critica, din punct de vedere creştin, pe Schiller pentru poezia acestuia *Zeii Greciei*.

O VRĂJITOARE TÎNĂRĂ

Pudra este ca şi-o haină
Pentru vechi femei cărunte.
De aceea-ncalec ţapul,
Goală de la tălpi la frunte.

O MATROANĂ

Cuviinţă-avem destulă.
Poftă n-am să ne certăm.
Tinerică putrezi-vei,
Cîtă vreme noi durăm.

UN CAPELMAISTRU

Voi ţînţari şi musculiţe,
Lăsaţi trupul gol, intact.
Brotăcel şi-n iarbă greieri,
Rămîneţi şi voi în tact!

O GIRUETĂ[1]
(arătînd într-o direcţie)

Societatea mi-e pe plac.
Sînt aci numai mirese
Şi burlaci, speranţe dînd,
Mari şi cele mai alese.

O GIRUETĂ
(arătînd în altă direcţie)

Dacă însă nu se cască
Ăst pămînt ca să-i înghită,

[1] *Girueta* — o morişcă ce simbolizează spiritele uşor influenţabile, care se întorc după cum bate vîntul.

Mă avînt c-o săritură
Chiar în iad, că sînt grăbită.

XENII[1]

Ca insectele avem
Foarfeci ascuţite bine.
Astfel pe Satan tătucul
Îl cinstim cum se cuvine.

UN SCRIITOR[2]

Iată-i cum, venind grămadă,
Ei glumesc naivi cu toţii.
Pîn' la urmă ei vor spune
Că sînt generoşi, netoţii!

MUSAGETUL

Printre-aceste vrăjitoare
Eu m-aş pierde, să m-amuze,
Căci pe-acestea le-aş conduce
Mai uşor decît pe muze.

CI-DEVANT GENIUL TIMPULUI

Dacă vrei s-ajungi ceva, de
Mine ţine-te de zor.

---

[1] *Xenii* — epigrame satirice (Goethe şi Schiller au publicat împreună asemenea xenii, satirizînd personaje şi curente din timpul lor).

[2] Scriitorul atacat în aceste versuri este *August von Hennings*, care scotea revista *Musaget* şi jurnalul *Genius der Zeit (Geniul timpului)*. „Ci-devant geniul timpului" este numit acest jurnal, fiindcă în momentul cînd apărea Faust, îşi încetase apariţia.

Muntele Nebun, Parnasul,
Are-un vîrf prea-ncăpător.

CĂLĂTOR CURIOS[1]

Omul țeapăn, cine este?
Cu pași mîndri lunecă.
El miroase, ce miroase.
Iezuiți adulmecă.

COCORUL[2]

Place-mi mie-n ape clare,
Dar și-n tulburi pescuitul.
De aceea și cu dracii
Se amestecă smeritul.

COPILUL LUMII[3]

Credeți-mă, credincioșii
Află-n toate un vehicul.
Pe-acest munte nu arare
Ei s-adună-n conventicul[4].

UN DĂNȚUITOR

Vine-acum un cor, se pare,
Tobe-aud și hărmălaie.

---

[1] Iarăși Nicolai, cunoscut ca un vrăjmaș al iezuiților.

[2] Cocorul este *Lavater Johann Kaspar* (1741—1801), scriitor și predicator elvețian. El e creatorul așa-numitei teorii fizionomice, după care caracterul unui om se poate deduce din trăsăturile feței lui.

[3] Copilul lumii este Goethe însuși, care anunță conventiculul filozofilor pe Muntele Nebun.

[4] *Conventicul* — adunare restrînsă și secretă.

Nu-ți fă griji! Străbat prin larmă
Unisoanele cimpoaie.

MAESTRUL DE DANS

Din picioare o figură
Fiecare face, iată.
Strîmbul sare, greul saltă,
Nu întreabă cum arată.

CETERAȘUL

Ar ucide — toți pe unul
Și pe ceilalți fiecare.
Un cimpoi îi îmblînzește
Ca Orfeu[1], în vremi pe fiare.

DOGMATICUL

Îndoiala nu m-atinge.
Dracul trebuie ceva
În esența lui să fie.
Altfel — draci n-ar exista.

IDEALISTUL

Fantazia, cum mi-o-nchipui,
Cată să mă domine.
Dacă eu sînt toate-acestea,
Sînt nebun de-a binele.

---

[1] Orfeu — personaj din mitologie. Era socotit un neîntrecut muzician. Se spune că prin cîntecele sale el izbutea să îmblînzească chiar și fiarele.

REALISTUL

Mare-i pentru mine chinul.
Ah, esenţa ce-o fi oare?
Pe pămînt întîia oară
Nu stau sigur pe picioare.

SUPRANATURALISTUL

Cu plăcere vin pe-aice,
Căci o logică îmi spune:
Dacă dracii sînt aievea,
Sînt şi duhurile bune.

SCEPTICUL

Ei se ţin după văpaie
Şi se cred aproape tare
De comoară. Dară dracul
Numa-n mine-şi are leacul.

CAPELMAISTRUL

Brotăcel şi-n iarbă greieri,
Ce nemernici diletanţi!
Voi, ţînţari şi musculiţe,
Sînteţi muţi sau muzicanţi?

ABILII[1]

Sans-souci, aşa se cheamă
Creaturile voioase.
Nu mai mergem pe picioare,
Ci pe capetele-ntoarse.

---

[1] În cele cinci strofe ce urmează sînt caracterizate apariţii şi curente din timpul revoluţiei franceze din 1789.

NEAJUTORAŢII

Noi curtenii, îmbuibaţii,
Morţii îi cădem în poale.
Roşi de dans ne sînt papucii,
Colindăm călcîie goale.

LUMINI RĂTĂCITOARE

De pe baltă noi venim,
Sîntem mlaştinilor floare.
Dar prin cetele de-aici
Ne-nşirăm strălucitoare.

STEA CĂZĂTOARE

Din tărie cad şi lunec,
Spintec spaţiul stelar.
Zac în iarbă, doborîtă.
Cine mă ridică iar?

MASIVII

Loc. Vrem loc. Jur împrejur
Iarba cade, cînd în droaie
Duhuri vin şi iarăşi vin.
Au picioarele greoaie.

PUCK

Ce veniţi? De ce călcaţi
Ca şi pui de elefanţi?
Cel mai butucos butuc
Fie astăzi însuşi Puck.

ARIEL

Dacă àripi v-a dat firea,
Dacă àripi v-a dat duhul,
După mine să vă ţineţi,
Spre palat tăind văzduhul.

ORCHESTRA
(pianissimo)

Nori şi neguri, în plutire,
Se pătrund de ziuă sus.
Foşnet e şi vînt prin trestii.
Totul în nimic s-a dus.

Zi încețoșată.

Cîmp.

Faust, Mefistofel.

FAUST

În suferință! Şi-n deznădejde. Jalnic şi îndelung rătăcind pe pămînt, şi acum sub lacăt! Închisă ca răufăcătoare în beci, în groaznice chinuri, suava, nefericita creatură! Pînă aci s-a ajuns. Pînă aci. Tu trădător, nemernic spirit, toate astea mi le-ai tăinuit.

Aşteaptă numai, stai. Rostogoleşte-ţi drăceştii ochi în cap, înverşunîndu-te. Stai numai, şi-nfruntă-mă cu nesuferita ta prezenţă. Închisă! În restrişte fără capăt. Lăsată în grija duhurilor rele şi a omenirii care judecă nesimţitoare. Iar pe mine mă

legeni în răstimp cu desfătări urîte, îmi ascunzi crescînda ei jale şi-o laşi fără de ajutor prăpădului!

MEFISTOFEL

Nu este ea cea dintîi.

FAUST

Cîne! Monstru scîrbos! — Schimbă tu, nemărginitule Spirit, schimbă şarpele, dîndu-i iarăşi înfăţişarea de cîne, cum adeseori noaptea îi plăcu să mă adulmece, să se rostogolească la picioarele neştiutorului călător, să sară pe umerii celui ce cădea. Schimbă-l iarăşi, dîndu-i înfăţişarea ce-i este dragă, să se tîrască în nisip pe burtă, să calc lepădătura cu piciorul! — N-a fost ea cea dintîi! — Ce amărăciune, ce tristeţe, de nimeni cuprinse, că atîtea fiinţe s-au prăbuşit în prăpastia acestei calamităţi, că întîia, zvîrcolindu-se în suferinţa morţii, nu a ispăşit vina tuturor celorlalte în faţa celui ce iartă din veac în veac! Mie îmi macină măduva şi viaţa — suferinţa acestei unice fiinţe. Tu rînjeşti nepăsător, privind destinul miilor de creaturi!

MEFISTOFEL

Sîntem iarăşi la hotarul puterii noastre, acolo unde înţelegerea omului poticneşte. De ce te însoţeşti cu noi, dacă nu eşti în stare a te ţine de-nsoţire? Ai vrea să zbori, dar nu eşti sigur că ameţeala nu te ia în vîrtej. Ţi-am intrat sub piele noi, sau tu nouă?

Nu rînji, mişcîndu-ţi fălcile flămînde! Mi-e silă. — Tu mare, puternic Spirit, care m-ai învrednicit să mi te-arăţi, tu care inima mi-o ştii şi sufletul, de ce mă fereci de-această ruşine, de-acest însoţitor care paşte suferinţa şi se bucură de toată stricăciunea?

MEFISTOFEL

Mai ai ceva de spus?

FAUST

Salveaz-o! Altfel vai ţie! Altfel cadă cel mai groaznic blestem pe capul tău prin milenii!

MEFISTOFEL

Nu pot să topesc pecetea răzbunătorului, nu pot deschide lacătele sale. „Salveaz-o!" Dar cine a fost cel ce în pierzanie o a zvîrlit? Eu sau tu?

(Faust se uită sălbatic împrejur.)

MEFISTOFEL

Întinzi mîna să apuci fulgerul, tunetul? Ce bine că acestea nu vi s-au dat vouă mişeilor muritori! A zdrobi pe cei ce răspund nevinovaţi, iată felul tiranilor de a-şi uşura inima, cînd ajung în perplexitate!

FAUST

Du-mă la ea. Să fie eliberată!

MEFISTOFEL

Şi primejdia căreia te expui? Află că în oraş fapta sîngeroasă a mînii tale mai strigă şi acum: Pe locul unde ucisul căzu, plutesc încă duhuri răzbunătoare, pîndind întoarcerea ucigaşului!

FAUST

Şi-aceasta trebuie s-o mai aud? Blestemul lumii cadă asupra ta, monstrule! Du-mă acolo, îţi spun, şi eliberează-o!

MEFISTOFEL

Te duc, şi ceea ce pot să fac, ia aminte. Am eu toată puterea în cer şi pe pămînt? Vreau să înneguréz simţurile paznicului. Pune mîna pe chei, şi scoate-o din beci cu mîna ta omenească! Eu voi veghea. Vrăjiţi, caii aşteaptă. Vă călăuzesc! Aceasta pot s-o fac.

FAUST

Să mergem! Să plecăm!

N o a p t e.

Cîmp deschis.

F a u s t, M e f i s t o f e l trec în vuiet pe cai negri.

FAUST

Ce dreg femeile acelea acolo pe gorganul corbilor, la spînzurătoare?

MEFISTOFEL

Nu ştiu ce fierb şi ce gătesc în căldare!

FAUST

Se ridică şi coboară, se înclină, se apleacă.

MEFISTOFEL

O breaslă de vrăjitoare.

FAUST

Împrăştie ceva, spurcînd, sfinţind, vrăjesc.

MEFISTOFEL

Să trecem! Să trecem!

Închisoare.

Faust, cu o legătură de chei şi cu un felinar, în faţa unei uşi de fier.

FAUST

Ca niciodat' mă-ncearcă un fior,
Restriştea omenirii, cumplită, mă cuprinde.
Aici, după ăst zid, stă ea, sub greu zăvor.
Iar crima ei n-a fost decît o dulce nebunie!
Tu şovăi să te duci la ea!
Te îngrozeşte gîndul de-a o revedea.
Cu sîrg! Căci şovăirea ta
I-aduce moartea! Nu mai sta-n zădărnicie!

(Prinde lacătul. Cineva cîntă după uşă.)

Rea a fost măicuţa mea,

Ea de drag m-a sugrumat.
Tată-meu — el m-a mîncat.
În țărîna răcoroasă
Surioara mea îmi puse
Oasele, ce-mi mai rămasă.
Pasăre eu mă făcui.
Păsărică de dumbravă,
Zbori în slavă, zbori în slavă!

FAUST
(descuind)

Te-aud, te-aud. Dar nu-i făcut să mă ostoaie
Nici zornetul de lanț, nici foșnetul de paie.

(Intră.)

MARGARETA
(ascunzîndu-se-n așternut)

Vai, vai! Ei vin! Cumplită moarte!

FAUST
(încet)

Vin să te scap! Te duc departe!

MARGARETA
(zvîrcolindu-se la picioarele lui)

De ești un om, de mine fie-ți milă!

FAUST

Nu mai striga! Trezești cumpliții paznici
Ce-abia acuma adormiră.

(Ridică lanțurile să le desferece.)

MARGARETA
(îngenunchind)

Călăule, ce vii din ceaţă,
Cine ţi-a dat puterea-aceast' asupra mea?
E încă miez de noapte.
Mai lasă-mă, nu mă lua!
Îndură-te încă puţin de viaţa mea!
Nu e-n deajuns de timpuriu
Şi dis-de-dimineaţă?

(Se ridică.)

Sînt doar aşa de tînără, atît
De tînără! Şi trebuie să mor!
Frumoasă fost-am de-asemeni, şi de-aci năpasta!
Ce-aproape-a fost iubitul. Astăzi e departe.
Şi sfîşiată e cununa, risipită floarea.
De ce acuma silnicia-aceasta?
De ce mă strîngi aşa? Ce ţi-am făcut?
Nu mă lăsa-n zădar să te implor,
În viaţa mea nu te-am văzut!

FAUST

De-aş trece, vai, şi peste-această suferinţă!

MARGARETA

Sînt în puterea ta, cu toată-a mea fiinţă.
Îngăduie-mi copilul doar să-mi mai laptez.
L-am răsfăţat, pe întuneric, ca-ntr-un vis.
Mi l-au luat, ca să mă-ndurerez.
Şi-acuma spun că l-am ucis.
Şi n-oi mai fi vreodată bucuroasă.

Şi cîntece ei născocesc pe seama mea,
Ei, oamenii — urît din partea lor!
Poveste-a fost frumoasă,
Dar s-a sfîrşit aşa.

FAUST
(se aruncă la picioarele ei)

E-aici, cel care te iubeşte şi nu doarme.
Veni, năprasnica robie să ţi-o sfarme.

MARGARETA
(se aruncă şi ea jos)

Să-ngenunchiem, să implorăm prea sfinţii!
Căci jos sub aste lespezi şi sub pragul
Ce-l vezi, în clocot fierbe iadul.
Şi Răul, cu grozavă încruntare,
Se îndîrjeşte-n vuiet mare.

FAUST
(tare)

Margareta! Margareta!

MARGARETA
(ascultă cu încordare)

Glasul iubitului a fost acesta!

(Se ridică sărind, lanţurile cad.)

Unde e? L-am auzit chemînd.
Sînt liberă! Legată nu mai sînt.
La pieptul lui să zbor aş vrea,
În braţul lui s-adast un ceas.
Pe nume m-a chemat. În prag stătea.

Prin vuietul și prin scrîșnirea iadului
Auzit-am dragul glas.

FAUST

Eu sînt.

MARGARETA

Tu ești? Mai spune-mi-o o dată!
(Cuprinzîndu-l.)
El e! El e! Unde e chinul?
Și unde spaima închisorii și suspinul?
Tu ești! Vii să mă scapi!
Sînt slobodă, salvată!
Apare strada-n fața mea, deodată,
Pe unde te văzui întîiași dată.
Senină, iată și grădina,
În care te-așteptarăm
Cu Marta, vecina.

FAUST
(încercînd să plece)

Din beznele scunde
Vino cu mine! Vino!

MARGARETA

Mai rămîi!
Știi cît de bucuroasă
Cu tine sînt oriunde.
(Îl mîngîie cu iubire.)

FAUST

Grăbeşte-te!
De nu grăbeşti,
Vom ispăşi amarnic!

MARGARETA

Cum, tu nu mai ştii să săruţi?
Să fie zadarnic?
O vreme te-ai depărtat
Şi sărutul l-ai şi uitat?
De ce la pieptul tău asemenea frică
Mă ia, cînd altă dată din privirea ta
Un cer întreg mă cutropea?
A fost, cînd sărutîndu-mă, mă-năbuşeai.
Sărută-mă,
Altfel te sărut eu. Ce ai?

(Îl cuprinde.)

Vai, buzele tale — ce reci!
Şi mute.
Iubirea ta — unde e?
Cine mi-a furat-o pe tăcute?

(Se-ntoarce în altă parte.)

FAUST

Urmează-mă, iubito, vino!
Te îndrăgesc cu foc,
Cu înmiită-ardoare.
Urmează-mă. Atîta doar te rog.

MARGARETA
(întorcîndu-se iarăşi spre el)

Eşti tu cu-adevărat? Eşti tu?

FAUST

Eu sînt. Vino cu mine!

MARGARETA

Din nou tu mă primeşti la pieptul tău.
Salvîndu-mă, în mine tu pe cine vezi?
Dar cum se face că de mine n-ai sfială?
Şi ştii tu, prietene, pe cin-eliberezi?

FAUST

Grăbeşte-te, căci întunericul slăbeşte.

MARGARETA

Măicuţa, eu am omorît-o.
Copilul mi l-am înecat.
Şi oare nu-ţi era şi ţie dat?
Tu eşti? De-abia o cred. Sînt trează?
Dă-mi mîna! — Dar de ce e umedă?
S-o ştergi. Pe ea
E sînge, s-ar părea.
Ah, Doamne! Ce-ai făcut!
În teacă spada pune-ţi-o la loc.
Te rog.

FAUST

Trecutul, lasă-l,
Trecut rămînă. Mă omori!

Tu trebuie să mîi în viață.
Vreau să-ți vorbesc despre morminte.
De ele să-ngrijești încă de mîne.
Măicuței îi alegi frumos un loc,
Alături fratelui un altul sub un soc.
Iar mie unul la o parte
Nu prea departe.
Copilul să mi-l pui la sînul drept.
Dar altul să nu zacă lîngă mine.
Să mă lipesc cu foc de tine —
Ar fi un dulce și suav noroc.
Dar nu mai izbutesc întru iubire a mă strînge.
Mi-e ca și cum spre tine
Mi-aș face silă, ca și cum tu m-ai respinge.
Și totuși tu aci îmi ești,
Și-atît de bun și blînd privești.

FAUST

De simți că-s eu, atuncea vino!

MARGAREȚA

Afară? Dincolo de ziduri?

FAUST

Spre libertate!

MARGAREȚA

Dacă groapa e acolo,
Dacă acolo stă la pîndă-o moarte,

Atuncea vino!
De-aici în aşternutul veşnic,
Şi nici un pas, nici unul mai departe.
Tu pleci acum?
O, Henric, dacă aş putea şi eu!

FAUST

Tu poţi, de vrei! Că uşa e deschisă.

MARGARETA

Nu mai nădăjduiesc nimic. Plecarea — e oprită.
La ce-ar fi bună fuga cînd iscoadele pîndesc?
E jalnic să cerşeşti pe uliţi,
Cînd cugetul te poartă între suliţi.
E jalnic prin străini să umbli ca o umbră,
Ca să te prindă totuşi, mai pe urmă.

FAUST

Rămîn la tine.

MARGARETA

Grăbeşte, grăbeşte!
Salvează-ţi copilul.
Din balta cu peşte!
Te du prin mohor
Pe rîu în sus,
Pe punte, spre-apus.
La stînga, lîngă stobor[1].
Acolo-i un lac.

[1] *Stobor* — gard, zăplaz.

Cercuri de unde se fac.
Prinde-l degrabă.
Scoate-l din apă.
Mai dă din picioare.
Scapă-mi-l, scapă!

FAUST

Dezmeteceşte-te! Nu mai avem alt ceas.
Eşti liberă, de faci un singur pas.

MARGARETA

De-am trece de Muntele Veşted!
Măicuţa-i acolo pe-o piatră.
Fiori simt de gheaţă, la creştet.
Măicuţa-i acolo pe-o piatră.
Din cap dă ca seara la vatră.
Apoi piroteala-ncetează.
Ea nu mai veghează, ci doarme mereu,
Şi capul e greu, ea doarme mereu,
Ca noi să ne-avem ale noastre plăceri.
Ce vremi fericite acelea, doar ieri!

FAUST

N-ajută vorba, nici o rugăminte.
Am să te duc cu sila. Ia aminte!

MARGARETA

Nu vreau. Nu sufăr silnicie.
Nu mă cuprinde ca un ucigaş.
C-atîtea îţi făcui spre bucurie.

FAUST

S-arată zorile, iubita mea!

MARGARETA

Se face zi. Pătrunde-aici ultima zi!
Şi de-ar fi fost cum trebuia să fie,
Desigur ziua mea de nuntă-ar fi!
Nu spune nimănui, ah nu trăda
C-ai fost la Margareta ta!
Vai, cununiţa mea!
S-a întîmplat, cum mi-a fost dat.
Ne-om revedea,
Dar nu la dans.
Norodul se adună. Piaţa, strada,
De-abia-l cuprind.
Clopotul cheamă. Semn se dă. Mă prind.
De toate părţile mă leagă. S-a curmat cuvîntul.
Mă-nalţă pentru ispăşire gîdele grăbit.
S-apleacă peste orice ceafă
Tăişul ce mi-a fost menit.
E mută lumea ca mormîntul.

FAUST

De nu m-aş fi născut!

Mefistofel apare afară.

MEFISTOFEL

Ce şovăire fără noimă!
Purcedeţi! Sau sînteţi pierduţi!
Roibii mei se înfioară.
S-arată zorile pe munţi.

MARGARETA

Ce namilă se-nalţă din pămînt?
El e! Alungă-mi-l! Aci să nu mai stea!

Ce cată el pe locul sfînt?
Pe mine el mă vrea.

FAUST

Tu vei trăi!

MARGARETA

Dumnezeiesc județ, mă dau
În grija ta.

MEFISTOFEL
(către Faust)

Vino! Altfel te las cu ea aci în părăsire! —

MARGARETA

A ta sînt, Tată! Mîntuie-mă, Tată!
Voi îngeri, cetelor senine,
Împrejmuiți-mă, ținîndu-mă sub scut!
Henric, ce groază mi-e de tine.

MEFISTOFEL

E osîndită!

GLAS
(de sus)

E mîntuită!

MEFISTOFEL
(către Faust)

Vino cu mine!
(Dispare cu Faust.)

GLAS
(dinăuntru, pierind)

Henric! Henric!

Redactor responsabil : Dumitrescu Aristiţa
Tehnoredactor : Tudor Ion

Dat la cules 03.04.1962. Bun de tipar 27.07.1962. Apărut 1962. Tiraj 35.145 ex. Broşate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 9,34. Coli tipar 8,75. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 0276/1962. C. Z. pentru bibliotecile mari 83. C. Z. pentru bibliotecile mici 83—2 = R.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piaţa Scînteii — 1, Bucureşti — R.P.R. comanda nr. 20379

Din creațiile literaturii universale clasice apărute în

Colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

DICKENS

Marile speranțe

roman nr. 115—116 — 2 vol. — XXXVI+644 pag. — 10 lei.

LERMONTOV

Un erou al timpului nostru

roman nr 73 — XIV+218 pag. — 4 lei.

PUȘKIN

Poezii

nr. 109 — XXXI+296 pag. — 5 lei.

EDMOND ROSTAND —

Cyrano de Bergerac

comedie nr. 117 — XXXVIII+264 pag — 5 lei.

TURGHENIEV

Părinți și copii

roman nr. 119 — XXXII+302 pag. — 5 lei.

* * *

Isprăvile unor vîntură-lume

proză picarescă spaniolă nr. 82 — XXIV+336 pag. — 5 lei.

Vol. I—II 9 lei